

30 november—1 december

Debatter m. m.

Torsdagen den 30 november

	Sid.
Meddelande ang. dagens frågestund	5
Svar på frågor av:	
herr Hermansson (vpk) ang. praxis vid behandlingen av personer som av politiska skäl berövats sitt pass	5
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. bevakningen av hemliga mili- tära handlingar	8
fru Skantz (s) ang. åtgärder för att underlätta borgerlig vigsel på lördagar och söndagar	9
herr Fridolfsson i Stockholm (h) ang. skadegörelse i samband med demonstrationer	10
herr Karlsson i Huddinge (vpk) ang. ökat utrymme för allmänheten vid vissa rättegångar	11
fru Lindberg (s) ang. uppgiftsskyldigheten beträffande epilepsi vid anhållan om lysning	12
herr Wennerfors (h) ang. samhällets kostnader för omskolnings- verksamheten	14
herr Levin (s) ang. viss kontroll av importerad fisk m. m.	14
herr Andersson i Storfors (s) ang. samordningen av rätt till änke- pension inom tilläggspensioneringen och folkpensioneringen.....	17
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. beledsagande text till televi- sionsprogrammen	18
herr Sjöholm (fp) ang. elevernas säkerhet vid färd med skolskjuts	19
herr Nordstrandh (h) ang. möjligheten att börja skolan vid sex års ålder	20

	Sid.
herr Nihlfors (fp) ang. möjligheterna för personer som lider av epilepsi att erhålla tjänster inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden och fru Lindberg (s) ang. epilepsi som hinder för erhållande av ordinarie statlig tjänst.....	21
herr Boo (cp) ang. förslag i anledning av 1962 års ungdomsutrednings betänkande.....	24
herr Sjöholm (fp) ang. förhållandena vid vissa ungdomsvårdsanstalter.....	25
Svar på interpellationer av:	
fru Eriksson i Stockholm (s) ang. slopande av viss kostnadsbegränsning vid sjukhusvård.....	27
herr Lundmark (s) ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken.....	28
herr Andersson i Luleå (vpk) ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten	35
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. principerna för bostadsanvisning, m. m.	43
herr Svensson i Kungälv (s) ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler.....	46
herr Mattsson (cp) ang. bostadsförbättringslånen till handikappade	52
herr Jansson (vpk) ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena.....	53
Interpellation av herr Svensson i Kungälv (s) ang. tullpreferenser för u-länderna.....	56
Meddelande om enkla frågor av:	
fröken Anderson i Lerum (s) ang. möjligheten för befattningshavare inom statens järnvägar att vid friställning eller pensionering förvärva av dem innehavda tjänstebostäder.....	57
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. betydelsen av förälders samfundstillhörighet vid domstols beslut beträffande vårdnaden av barn i äktenskapsskillnadsmål.....	57

Fredagen den 1 december

Svar på interpellationer av:

herr Enskog (fp) ang. beskattningen av ersättning till s. k. dagmammor.....	58
herr Larsson i Öskeviksby (cp) ang. finansieringen av hälso- och sjukvården.....	59
herr Asp (s) ang. nedläggning av flottled.....	60
herr Elmstedt (cp) ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.	62

	Sid.
fru Holmberg (s) ang. den tekniska utbildningens anpassning till näringslivets behov.....	68
herr Andersson i Örebro (fp) ang. nationalfonotekets arbetsmöjligheter	69
herr Bengtson i Solna (h) ang. åtgärder till begränsning av luftföreningar genom motoravgaser.....	71
herr Källstad (fp) ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet	75
herr Jansson (vpk) ang. socionomstuderandes ekonomiska ersättning under praktikutbildning.....	79

Torsdagen den 30 november

Kl. 14.00

§ 1

Meddelande ang. dagens frågestund

Herr TALMANNEN yttrade:

Med hänsyn till det stora antalet enkla frågor som föreligger till besvarande vid dagens sammanträde kommer frågestunden att utsträckas om så erfordras för att alla frågor skall bli besvarade.

§ 2

Svar på fråga ang. praxis vid behandlingen av personer som av politiska skäl berövats sitt pass

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hermansson har frågat statsministern, om han anser att den praxis som förekommer vid behandling av personer som av politiska skäl för viss tid berövats sitt pass och som söker inresa i Sverige är ur olika synpunkter acceptabel. Eftersom frågan rör tillämpningen av utlänningslagstiftningen, har frågan överlämnats till mig för besvarande.

Söker utlänning resa in i Sverige utan att ha de inresehandlingar som krävs kan medgivande till inresa lämnas om det föreligger särskilda skäl, varvid syftet med besöket i regel är utslagsgivande. Medgivande brukar lämnas för sådana syften som brådskande resa för besök hos sjuk anhörig i Sverige eller med anledning av anhörigs död eller liknande. Utlänning som av politiska skäl saknar inresehandlingar intar härvidlag ingen särställning. Sådan utlänning kan emellertid på begäran få asyl

i Sverige, om han kan anses vara politisk flykting. Bestämmelserna om politisk asyl i utlänningslagen grundar sig på FN-konventionen om flyktingars rättsliga ställning och innebär, att den som på grund av politiska förhållanden löper risk att i sitt hemland utsättas för politisk förföljelse av svår beskaffenhet eller att dömas till allvarligt straff för politiskt brott inte utan synnerliga skäl får vägras fristad i vårt land. Som komplettering av denna bestämmelse föreskrivs att utlänning inte får avvisas, förpassas, utvisas eller förvisas till land, där han löper risk att bli utsatt för politisk förföljelse.

Rätten att medge inresa utan inresehandlingar är alltså författningsenligt begränsad och utnyttjas därför givetvis återhållsamt. Praxis vid tillämpningen av bestämmelserna om politisk asyl och politiskt verkställighetshinder måste däremot betecknas som mycket generös.

Vidare anförde:

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga till regeringen är, som alla förstår, behandlingen av Ralph Schoenman, generalsekreterare i internationella krigsförbrytelsetribunalen. Schoenman är medborgare i Förenta staterna, ett land som bedriver anfallskrig och begär krigsförbrytelser och vars handlingar tribunalen därför granskar. Han har av politiska skäl tillfälligt berövats sitt pass. Han skaffar sig utförliga legitimationshandlingar och resedokument, som i många länder ofta temporärt accepteras i stället för pass. Han lyckas via Kanada komma över till Amsterdams. Hans ärende är att delta i tribu-

Svar på fråga ang. praxis vid behandlingen av personer som av politiska skäl berövats sitt pass

nalens session i Danmark, som pågått under de senaste tio dagarna, för att överlämna viktiga dokument. Att en person som är generalsekreterare i denna organisation vill delta i dess möten är för övrigt självklart.

Schoenman kommer till Köpenhamn, han skickas tillbaka till Amsterdam. Han kommer till Helsingfors, han skickas till Hamburg och Amsterdam. Han kommer till Stockholm och Arlanda, tillbringar två nätter på polisstationerna i Märsta och Upplands Väsby. Polischefen i Märsta beslutar att Schoenman skall förpassas ur riket. Två svenska polismän — den ene utan pass — ser till att han kommer till Amsterdam och återsänds till Förenta staterna.

En del mindre nogräknade tidningar har kallat detta för cirkus. Jag vill protestera. Cirkus är en fin och ädel konst. Den behandling Ralph Schoenman utsatts för i ett antal västeuropeiska länder, som berömmar sig att vara demokratier, däribland vårt land, är enbart förnedrande. Inte för herr Schoenman utan för oss som bor i dessa länder och skall bestämma deras politik.

Det går inte att hävda att detta skulle vara en enbart juridisk fråga, att Schoenman saknar pass och därför enligt bestämmelserna i svensk lagstiftning och andra överenskommelser måste avvisas. Detta är en politisk fråga. Den blir det med nödvändighet genom Schoenmans bakgrund, orsaken till att Förenta staternas myndigheter berövat honom hans pass och hans ärende — att inför Tribunalen framlägga dokument om Förenta staternas krigsförbrytelser.

Nu överlät regeringen åt polismästaren i Märsta att göra svensk utrikespolitik. Denne är knappast rätt forum för politiska beslut. De rådgivare han använde sig av för att klarlägga om Schoenmans legitimationshandlingar var tillräckliga var inte de mest lämpade. Att vända sig till amerikanska am-

bassaden för förfrågningar i denna sak måste karakteriseras såsom omdömeslöst och synnerligen olämpligt.

Det måste finnas möjlighet till en annan behandlingsordning för denna och liknande frågor. Vad inrikesministern sade i slutet av sitt svar om att praxis vid tillämpningen av bestämmelserna om politisk asyl och politiskt verkställighetshinder måste betecknas som mycket generös gäller i varje fall inte i fråga om Schoenmans fall. Jag upprepar att det måste finnas möjlighet för en annan ordning för behandling av frågor som denna. Om Förenta staterna fortsätter kriget i Vietnam, är det risk för att många liknande fall måste avgöras. Jag vill därför ställa två mycket korta kompletterande frågor till inrikesministern:

1) Fanns det inte möjlighet till en annan behandlingsordning än den som tillämpades när det gällde Ralph Schoenman och på vilket sätt kunde regeringen ha medverkat till en sådan annan behandlingsordning?

2) Vilka åtgärder tänker regeringen vidta — i fråga om förslag till ändring av förordningar, ändrade tillämpningsföreskrifter o. s. v. — för att i framtiden garantera en annan behandlingsordning av fall liknande Ralph Schoenmans?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Hermansson har tagit upp ett enskilt fall som är föremål för handläggning i statens utlänningskommission. Ärendet väntas också komma under Kungl. Maj:ts prövning. Jag ser mig därför förhindrad att gå in i en diskussion om handläggningen. Beträffande polisens åtgärder vill jag bara säga att också dessa är föremål för uppmärksamhet efter de anmälningar som gjorts till JO.

På den fråga som herr Hermansson

Svar på fråga ang. praxis vid behandlingen av personer som av politiska skäl berövats sitt pass

nyligen ställde om vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för en eventuell ändring av praxis vill jag svara, att om allt går bra kommer regeringen att till våren framlägga förslag rörande utlänningslagstiftningen och därmed också underställa riksdagen frågan om principerna för vår utlänningspolitik. I samband därmed får vi tillfälle att överväga vilka regler som skall skrivas och hur de skall skrivas.

Regeringen överlät inte åt polismästaren att göra någon utrikespolitik. Vederbörande myndigheter hade att handla enligt gällande regler. Tillåt mig bara helt kort att som komplettering till mitt svar anföra några synpunkter på tillämpningen.

Tillämpningen av bestämmelserna om politisk asyl är oberoende av om utlänningen har hemlandspass eller inte eller fått passet indraget definitivt eller för viss tid. Indragning av pass kan emellertid utgöra stöd för att utlänningen verkligen är politisk flykting. Däremot tillåts i regel inte den som har fått sitt pass indraget att resa in och vistas här i andra fall än när bestämmelserna om politisk asyl eller politiskt verkställighetshinder blir tillämpliga. Den som inte är att betrakta som politisk flykting befrias alltså inte från skyldigheten att ha pass eller annan handling som får godtas som pass enbart av den anledningen att han påstår att hans pass dragits in av politiska skäl.

Inresa i Sverige utan innehav av föreskrivna inresehandlingar kan medges genom s. k. nödfallsvisering — den frågan togs ju upp — som får meddelas för högst fjorton dagar. För nödfallsvisering förutsätts att »särskild anledning» skall föreligga. Praxis är därför restriktiv, och nödfallsvisering meddelas endast i undantagsfall. Vid bedömningen av frågan om nödfallsvisering skall meddelas spelar det mindre roll vilken legitimationshandling utlänning-

en har. Avgörande är utlänningsens syfte med besöket och de omständigheter under vilka resan företas.

Jag skulle vilja ange ett exempel då nödfallsvisering meddelats. Det kan vara då en utlänning måste företa en brådskande resa till Sverige, som jag antytt tidigare. Det kan också gälla affärsresor och förhandlingar, där starka svenska intressen föreligger. Nödfallsvisering har även beviljats vissa sydvästafrikaner som inbjudits att delta i politisk kongress i Sverige men inte hunnit anskaffa erforderlig inresevisering.

Nödfallsvisering meddelas inte för att möjliggöra en utlännings resa till annan nordisk stat, från vilken han tidigare utvisats eller avvisats. Meddelande av nödfallsvisering i detta fall skulle stå i strid mot grunderna för den nordiska passkontrollöverenskommelsen.

Enligt denna passkontrollöverenskommelse bör nämligen utlänningen avvisas vid nordisk yttergräns bl. a. om han saknar giltigt pass eller annan legitimationshandling, som de fördragsslutande staterna godtar som pass, eller saknar föreskrivet inrese- eller arbetstillstånd i inresestaten samt i den eller de andra nordiska stater som han har för avsikt att besöka.

För övrigt kan enligt överenskommelsen varje utlänning avvisas, som av andra grunder än de särskilt angivna anses inte böra få tillåtelse att resa in i en eller flera av de fördragsslutande staterna.

Dessa bestämmelser i överenskommelsen leder givetvis till att utlänning som har avvisats av annan nordisk stat inte — och i varje fall inte i extraordinär väg — bör medges inresa till Sverige, om det är hans avsikt att härifrån bege sig till den stat från vilken han har avvisats. Detta framgår bl. a. av att Sverige i så fall blir skyldigt att återta utlänningen om han beger sig till den staten.

Svar på fråga ang. bevakningen av hemliga militära handlingar

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag ställde i slutet av mitt anförande två frågor till inrikesministern. Han har svarat på dem båda.

På den andra frågan, om regeringen förbereder några åtgärder, svarar inrikesministern att vi till våren får tillfälle att diskutera ett förslag till förändrad utlänningslagstiftning. Jag inser att vi naturligtvis får vänta på det förslaget och se vilka förändringar som är nödvändiga. Det förefaller alldeles uppenbart, efter det nu aktuella intermezzot och efter andra händelser som har inträffat, att rätt genomgripande förändringar av gällande lagar och förordningar är nödvändiga för att garantera en annan behandling. Jag hoppas att detta förslag om förändringar så snart som möjligt alltså kommer på riksdagens bord.

Till den första frågan, om det inte hade varit möjligt att tillämpa en annan behandlingsordning, erinrar inrikesministern om att det fanns möjligheten med nödfallsvisering, som kunde ha gällt för 14 dagar. Inrikesministern säger att avgörande för om sådan nödfallsvisering skall beviljas är syftet med besöket.

Om jag för tillfället bortser från inrikesministerns fortsatta argumentering, förefaller det mig i detta fall ha varit ett sådant syfte med besöket i vårt land, att man borde ha tillämpat reglerna om nödfallsvisering.

Frågan om tribunalens arbete och möjligheten att till tribunalen överlämna viktiga dokument måste bedömas vara utomordentligt viktig. Det är, kan man säga, vår tids aktuella mest brännande fråga att få ett slut på kriget i Vietnam. Alla ansträngningar i detta syfte bör underlättas.

Men sedan säger inrikesministern — och detta har tydligen varit avgörande för ställningstagandet — att beviljande av nödfallsvisering skulle ha stått i strid med den nordiska överenskommelse som finns om pass, inresa m. m.

Ralph Schoenman skulle ha avvisats från Danmark när han kom till Köpenhamn, och därför skulle vi inte haft möjlighet att bevilja nödfallsvisering från vårt land, enär — det var underförstått i inrikesministerns anförande — det fanns den möjligheten att Schoenman planerade att bege sig till tribunalen i Danmark, som ju var hans egentliga ärende.

Det finns många saker att anför i det sammanhanget. Jag tycker det är fel om man tillämpar denna nordiska överenskommelse på sådant sätt, att politiska ställningstaganden av en regering i ett annat nordiskt land skulle få bli bestämmande för vad den svenska regeringen och de svenska myndigheterna skall göra. Det är det ena. Det andra är . . .

Herr *talmannen* avbröt här talaren med klubbslag och yttrade: Jag får erinra den ärade talaren om att inläggen i en debatt i en enkel fråga skall vara korta.

Talaren fortsatte:

Jag skall bara säga två meningar till. Vidare fanns ju möjligheten att undersöka om inte herr Schoenman hade för avsikt att stanna i vårt land. Jag är inte underkunnig om att några sådana förfrågningar har gjorts från myndigheternas sida, innan man avstod från att utnyttja möjligheten med en nödfallsvisering.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. bevakningen av hemliga militära handlingar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag anser att särskilda åtgärder bör vidtagas för att

Svar på fråga ang. åtgärder för att underlätta borgerlig vigsel på lördagar och söndagar

bevakningen av hemliga militära handlingar skall kunna anses vara betryggande.

Bestämmelserna om säkerhetsskydd har skärpts väsentligt på senare år. Bevakningen har effektiviserats. Jag anser inte att ytterligare åtgärder behövs från min sida.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Anledningen till att jag ställt denna fråga är att det förekommit pressuppgifter om att det slarvats med bevakningen av vissa hemliga handlingar. Jag är medveten om att statsrådet inte önskar och inte heller kan diskutera enstaka fall som är föremål för utredning. Jag har med min fråga velat få klarlagt, huruvida statsrådet anser att särskilda åtgärder bör vidtagas för att bevakningen av hemliga militära handlingar skall kunna anses vara betryggande.

Av svaret framgår att bestämmelserna om säkerhetsskydd har skärpts väsentligt på senare år. Bevakningen har effektiviserats. Dessa åtgärder hälsar jag med den allra största tillfredsställelse, samtidigt som jag finner det angeläget att poängtera, att gällande säkerhetsbestämmelser nog följs av berörd personal och att genomgång av bestämmelserna sker kontinuerligt, så att vederbörande personal verkligen blir medveten om det ansvarsåtagande som följer med handhavandet av hemliga handlingar.

Än en gång ber jag att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. åtgärder för att underlätta borgerlig vigsel på lördagar och söndagar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Skantz har frågat mig om jag överväger åtgärder i syfte att underlätta för dem som så önskar att, utan kostnad för den enskilde, erhålla borgerlig vigsel på lördagar och söndagar och att för borgerlig vigsel ställa till förfogande därtill lämpade och värdiga lokaler.

De av fru Skantz berörda problemen kommer att behandlas i det förslag till ändringar i reglerna om äktenskaps ingående och upplösning, som jag avser att lägga fram under år 1968. Jag är inte beredd att nu ta ställning i dessa frågor.

Vidare anförde

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min enkla fråga. Det är för mig angeläget att de båda vigselformerna — kyrklig och borgerlig vigsel — fungerar under samma villkor och ger möjlighet till valfrihet för vederbörande. Det kan ske bl. a. genom att man ger möjlighet till borgerlig vigsel lördagar och söndagar men också genom att man upplåter stilfulla lokaler.

I några städer har länsstyrelserna efter framställning från städerna utsett borgerlig vigselförrättare. Det har emellertid uppstått problem på grund av att dessa vigselförrättare inte får någon ersättning. Det finns ett par städer i Skåne, där det kan förekomma borgerlig vigsel på lördagar. Men i en stad är detta beroende på om vigselförrättaren har tillfälle men också på om han kan ordna lokal, eftersom rådhuset är stängt på lördagarna.

Jag hoppas att både frågan om ersättningen till vigselförrättarna och problemet med tillgången på lokaler kommer att regleras genom de bestämmelser som skall utformas under nästa år.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. skadegörelse i samband med demonstrationer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att hålla utomstående personer skadeslösa i fråga om skadegörelse som förekommer i samband med i övrigt lagliga demonstrationer.

Såvitt jag vet har skadegörelse i allmänhet inte förekommit i samband med vad herr Fridolfsson kallar lagliga demonstrationer. Några åtgärder från min sida i det hänseendet anser jag därför inte påkallade.

Jag vill emellertid begagna detta tillfälle att djupt beklaga att rätten till fria åsiktsyttringar genom demonstrationer på senare tid ofta har utnyttjats på ett sätt som innebär ett klart överskridande av de lagliga gränserna för den medborgerliga handlingsfriheten och att därigenom utomstående personers egendom har kommit att utsättas för omfattande skadegörelse. Det är givetvis angeläget att samhället vidtar effektiva åtgärder till förebyggande av händelser av detta slag. Jag kommer som hittills att ägna dessa frågor ingående uppmärksamhet.

Vidare anförde

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Kling för svaret.

Min fråga gäller inte demonstrationsrätten — som är en självklarhet i ett demokratiskt samhälle. Inte heller berör frågan de stora grupper av medborgare som av ideella skäl deltar i demonstrationer och som därigenom deklarerar sin personliga mening. Nej, jag har framställt min fråga på grund av de allt vanligare och allt hårdare angreppen mot enskilda medborgare från en liten,

aggressiv grupp av demonstranter. Man angriper då utan fog tredje mans egendom, man krossar fönster o. s. v., och på hela serier av kontor, husfasader, broar och viadukter samt i tunnelbanan — ja, överallt målas politiska slagord. Man kan påstå att det handlar om rena nidingisdåden.

Jag har svårt att tro att dessa s. k. demonstranter drivs till sina handlingar av ideella skäl. Efter vad jag kan förstå hör de till den grupp — den lilla grupp kanske jag skall säga — som för egen del kräver rätt att missbruka den yttrande- och demonstrationsfrihet vi har och som kanske är större hos oss än någon annanstans i världen. Det är en grupp som med organiserade upplopp hindrar oliktankande att komma till tals.

Det är säkerligen statsrådet Kling bekant att den politiska skadegörelsen är i starkt stigande och att nidingisdåden förutom allt obehag kostar samhället och enskilda medborgare stora penningssummor. År 1964 förekom här i Stockholm nio demonstrationer, 1966 steg antalet till 61, och fram till den 15 oktober i år förekom inte mindre än 95 demonstrationer, d. v. s. cirka två per vecka. Vid många av dessa demonstrationer har »demonstrationens svans» gått bröstgänges till väga. De s. k. vietnamdemonstrationerna i Stockholm och den med dem sammanhängande skadegörelsen har i år kostat stockholmarna cirka en halv miljon kronor. Utöver dessa direkta utgifter för att reparera uppkomna skador har polisen avdelat en permanent bevakningsstyrka med uppgift att skydda vissa utsatta fastigheter och personer för denna form av demonstrationsaktivitet. Denna fasta bevakning kostar cirka 3 500 kronor per dygn, alltså ungefär en miljon kronor om året.

Justitieministerns avståndstagande från denna form av demonstrationer var väntad men inte mindre värdefull för det. Däremot har jag svårt att förstå justitieministern när han i sitt svar

Svar på fråga ang. ökat utrymme för allmänheten vid vissa rättegångar

skriver att han inte kände till att några skadegörelser äger rum i samband med lagliga demonstrationer. Demonstrationsrätten är ju lagfäst, och inte heller demonstrationer som sker olovligt kan avbrytas. De är sålunda på sätt och vis lagliga även de.

Jag är medveten om att detta problem inte är löslöst, men förhållandena kan inte få vara sådana som de nu är. Det är självklart att demonstrationer skall kunna förekomma — man kanske också kan säga att de bör förekomma — men lika självklart är att ingen medborgare vid sådana tillfällen skall utsättas för personliga obehag eller drabbas av ekonomisk skada.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. ökat utrymme för allmänheten vid vissa rättegångar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Karlsson i Huddinge har frågat mig om jag överväger något initiativ i syfte att rättegångar av allmänt socialt och politiskt intresse kan genomföras i lokaler där en intresserad allmänhet kan beredas tillträde.

Hos oss gäller sedan gammalt principen att förhandling vid domstol skall vara offentlig. Domstolarnas förhandlingslokaler är därför utformade så att representanter för allmänheten kan övervara förhandlingarna. Av praktiska skäl kan bara ett tämligen begränsat antal åhörare beredas plats i en sessionssal. Detta strider inte mot offentlighetsgrundsatsen, lika litet som de ganska blygsamma läktarna i den här kammaren bör uppfattas som uttryck för att vi i riksdagen skulle ha någonting emot största möjliga offentlighet. Av vad jag nu har sagt framgår att mitt svar på herr Karlssons fråga är nej.

Vidare anförde:

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Frågan var föranledd av det förhållandet att vårt land börjar bli beryktat för ett växande antal politiska domar. De har som bekant nästan uteslutande drabbat deltagare i solidaritetsrörelsen för Vietnams kämpande folk. Jag har redan i annat sammanhang här i kammaren givit uttryck för min starka aversion mot dessa processer. Opinionsrörelsen för Vietnam, för ett litet men frihetsälskande folks heroiska kamp för sin frihet, mot en stormakts barbariska överväld, håller på att bli en massrörelse, inte minst bland ungdomen. Och just ungdomens engagemang tillhör, tycker jag, det mest glädjande. Det bärs upp av en verklig humanism, av en äkta internationell och mänsklig solidaritet.

Rättegångar mot demonstranter genomförs i trånga lokaler, där inte ens de medanklagade — och senast rörde det sig om ett åttiotal ungdomar — fick plats att följa förhören med kamraterna och höra deras pläderingar. Än mindre kunde press och andra intresserade få plats. Hela miljön kunde inte uppfattas som annat än ett trakasserier mot människor, mot ungdomar som i sak inte gjort något annat än engagerat sig på det sätt man förstått i en solidaritetsrörelse, som åtminstone den övervägande delen av vårt folk faktiskt har de varmaste sympatier för.

Jag skulle, herr talman, än en gång vilja vädja till justitieministern att överväga att åtminstone inrama politiska processer av detta slag på ett lämpligare sätt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag finner det litet egendomligt att herr Karlsson i Huddinge talar om politiska åtal och poli-

Svar på fråga ang. uppgiftsskyldigheten beträffande epilepsi vid anhållan om lysning

tiska processer. Vad det i själva verket gäller är åtal för skadegörelse. Vi har icke några politiska åtal i detta land.

Det förhåller sig på det sättet att många av våra större domstolar, som disponerar flera sessionslokaler, är så arbetsbelastade att det är nödvändigt att för längre perioder planera hur vederbörande domstols lokaler skall fördelas mellan dess olika avdelningar och rotlar. Om det visar sig att ett visst mål kan beräknas väcka större uppmärksamhet hos allmänheten gör domstolen ofta omDispositioner för att få målet handlagt i någon av de större lokalerna. Men om sådana omDispositioner bör ske är en lämplighetsfråga som det får ankomma på domstolen att bedöma.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Jag blev mycket förvånad över justitieministerns replik, av vilken framgick att justitieministern menar att de ungdomar det här gäller är åtalade för skadegörelse och att det alltså inte är fråga om någon politisk process. Det är inte alls förhållandet. Jag har själv övervarit ett par mål, men någon skadegörelse var det inte tal om. Här måste föreligga ett missförstånd.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! I många av dessa fall är det fråga om ren skadegörelse, i andra om våld mot polis eller ohörsamhet mot polis. Jag kallar icke det politiska åtal.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. uppgiftsskyldigheten beträffande epilepsi vid anhållan om lysning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Lindberg har frågat mig om jag är beredd att medverka till sådan ändring i gällande formulär för anhållan om lysning att uppgiftsskyldighet angående epilepsi utgår ur formuläret.

Jag räknar med att lägga fram förslag till ändringar i reglerna om äktenskaps ingående och upplösning under år 1968. Enligt förslaget kommer epilepsi som äktenskapshinder att slopas.

Vidare anförde

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag skulle emellertid göra mig skyldig till en betydande överdrift, om jag påstod att jag var överraskad av det. Dels genom en eftermiddagstidning, dels genom TT:s meddelande i går kväll har jag i god tid blivit underrättad om justitieministerns ställningstagande. Man kan alltså påstå att jag har haft för en frågeställare ovanligt god tid att förbereda mina kommentarer. Egentligen borde jag kanske inte ta upp statsrådets tid, men det må tillåtas mig att göra några reflexioner kring den fråga jag har ställt.

I lagar och förordningar lever mycket av gamla föreställningar kvar när det gäller epilepsi. Det kommer unga människor som går i giftastankar också underfund med. Lysningsformuläret, som de skall ta del av och underteckna och som går in på en rad personliga förhållanden, innehåller bl. a. uppgiftsskyldighet angående, som det där kallas, fallandesot. Enligt 2 kap. 6 § giftermålsbalken må den »som är behäftad med fallandesot — — — ej ingå äktenskap, med mindre medicinalstyrelsen finner skäligt tillåta äktenskapet». Lagstiftningen har tillkommit av arvs-hygieniska skäl och syftar till att hindra personer med epilepsi att gifta sig och sätta barn till världen.

Docenten Lundberg, neurolog vid Aka-

Svar på fråga ang. uppgiftsskyldigheten beträffande epilepsi vid anhållan om lysning

demiska sjukhuset, har nyligen i en uppmärksammat artikel i Svensk läkartidning belyst att ett epileptiskt anfall är ett symptom som dels kan se mycket olika ut, dels kan ha ytterst varierande orsaker. Enligt modern medicinsk expertis finns det numera föga anledning att i ett lysningsformulär ha särskiljande bestämmelser och förbehåll för epileptiker. Det har också framhållits att sådana är rätt meningslösa, eftersom de människor som avses ändå inte av lagstiftningen kan hindras att sammanleva och få barn.

Familjerättskommittén, som år 1964 lämnade sitt betänkande, drog emellertid inte konsekvenserna av detta utan föreslog att uppgiftsskyldigheten skulle kvarstå, visserligen i någon annan form än den nuvarande. En ljuspunkt var att en av ledamöterna i ett särskilt yttrande föreslog slopande av uppgiftsskyldigheten. Det är givetvis med stor tillfredsställelse jag konstaterar att justitieministern nu har utlovat en lagändring, som såvitt jag kan förstå kommer att innebära att lysningsformuläret får sådan utformning att denna uppgiftsskyldighet bortfaller.

Herr talman! Jag är medveten om att min fråga bara berör en liten detalj i det stora komplex som giftermålsbalken utgör; det är emellertid en nog så viktig detalj för de människor saken gäller. Min fråga kanske ändå har haft den nyttan med sig att de i god tid har fått upplysning om att man skall ändra bestämmelserna, och det är säkert till stor glädje för dem. Tack än en gång för svaret!

Härefter meddelade herr talmannen att fröken Ljungberg begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Fröken LJUNGBERG (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillät mig begära ordet därför att denna fråga, såsom fru Lindberg nämnde, har fått en viss publicitet i förväg. Denna publicitet är enligt min mening berättigad, eftersom frågan intresserar många människor.

Justitieministern svarade mycket klart på fru Lindbergs fråga. Han sade att enligt förslaget kommer epilepsi som äktenskapshinder att slopas. Det är utomordentligt glädjande. Frågan om upplysningsskyldigheten fick vi emellertid inte svar på. Den kommitté som framlagt sitt betänkande om äktenskapsrätt har ersatt äktenskapshindret med en upplysningsplikt, och den upplysningsplikten har sedermera med rätta blivit hårt kritiserad i remissinstanserna. Av utredningens preliminära remissförfarande framgick också att läkarna liksom den medicinska sakkunnigutredning som lade fram sitt betänkande 1960 samt och synnerligen är klart emot även den upplysningsplikt som föreslås.

Det vore intressant att få besked av justitieministern även på den punkten.

Vidare anförde

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Vid ett nordiskt justitieministermöte i Stockholm den 24 oktober i år förelåg fullständig enighet om att epilepsi skall slopas som äktenskapshinder. Däremot rådde inte enighet om upplysningsplikten. Att man kommer att ta bort denna del av formuläret när man upphäver äktenskapshindret är givet, men det fanns de som ansåg att det borde föreligga upplysningsplikt inte gentemot det allmänna utan gentemot äktenskapspartnern. Vilken ståndpunkt som kommer att bli den slutgiltiga kan jag ännu inte säga.

Härmed var överläggningen slutad.

Svar på fråga ang. viss kontroll av importerad fisk m. m.

§ 8

Svar på fråga ang. samhällets kostnader för omskolningsverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat om jag vill informera kammaren om vad samhällets kostnader är för omskolningskursverksamheten per deltagare och dag.

Vad gäller statsverkets utgifter under det anslag som är anvisat för verksamheten kan jag upplysa att utgifterna under budgetåret 1966/67 uppgick till ca 235 milj. kr. och att antalet elever som berördes av någon form av arbetsmarknadsutbildning var ca 58 000. Den genomsnittliga utgiften per elev och dag för den verksamhet som bekostas från anslaget kan mot denna bakgrund uppskattas till ca 30 kr.

Härtill kommer emellertid kostnader för verksamheten som bekostas på annat sätt. Ungefär en fjärdedel av arbetsmarknadsutbildningen sker inom det ordinarie yrkesskolväsendet och endast kostnaderna för utbildningsbidragen bestrids från elfte huvudtiteln. I en omfattning som inte är närmare statistiskt belyst deltar personer som har ersättning från allmän arbetslöshetskassa eller uppstår pension, sjukpenning eller därmed jämförlig ersättning i arbetsmarknadsutbildningen. En avsevärd del av kostnaderna för administration av omskolningsverksamheten belastar anslagen för arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och länsarbetsnämnderna. Vidare bestrids utgifterna för investeringar i lokaler för verksamheten i annan ordning.

Vidare anförde

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka för

den information som inrikesministern har lämnat i svaret.

Skälet till att jag ställt frågan är att jag allt oftare har mött uppgiften att kostnaderna för denna verksamhet uppgår till 300 kronor per dag och elev. Jag har naturligtvis inte trott på den uppgiften, men det har varit mycket svårt att räkna fram siffran och att få information i frågan. När det dessutom för närvarande går rykten om att elever på omskolningskurser går flera kurser efter varandra uppfattas detta naturligtvis som slöseri. Jag har nu fått uppgiften att kostnaden är 30 kronor per dag och elev. Detta låter anmärkningsvärt lågt, men då är inte de övriga kostnaderna medräknade.

Jag skall inte nu ta upp en debatt i denna fråga utan hoppas att få återkomma senare till den. Jag ber att få tacka för den information jag i dag erhållit.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. viss kontroll av importerad fisk m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Levin har frågat om åtgärder har vidtagits eller kommer att vidtas för att kontrollera att fisk och skaldjur och produkter därav som importeras till landet ej innehåller kvicksilver eller andra skadliga ämnen.

Till svar på herr Levins fråga vill jag meddela, att sådan kontroll som herr Levin avser sedan år 1964 utförs av statens institut för folkhälsan. Kontrollen avses fortgå i erforderlig omfattning.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. viss kontroll av importerad fisk m. m.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Vi fick nu reda på vem som har hand om kontrollen, men det hade också varit intressant att få veta hur kontrollen tillgår, men det har kanske inte så stor betydelse, även om den inte är så effektiv. Om den överdrivna propagandan mot konsumtion av fisk som nu dagligen bedrivs i TV, radio och tidningspress lyckas, kommer ju folk snart att ha förmåtts avstå från att äta fisk, och detta gäller naturligtvis inte bara svensk fisk utan även importerad.

Men, herr statsråd, är det verkligen riktigt och rimligt att tillgripa sådana åtgärder mot den svenska fisken som man under den senaste tiden har gjort utan att rejält informera svenska folket om vad det egentligen gäller och vilken fisk som berörs? Man avlyser t. ex. fisket i stora områden inte bara i insjöarna utan även ute vid kusterna. Fisk från dessa vatten skall inte få användas eller åtminstone inte saluföras. Jag vill ta enbart ett enda exempel.

Man har beträffande Lundåkrabukten i Öresund förklarat att fisk som fiskas innanför en viss linje inte får försäljas. Vad är det då för fisk som i huvudsak fiskas i Lundåkrabukten? Ja, vid denna tid på hösten är det framför allt vandringsålen, som kommer från hela östersjöområdet och som på sin väg till Sargassohavet passerar bl. a. Lundåkrabukten, något som antagligen endast tar några timmar. Denna fisk får alltså inte försäljas för konsumtion. Det är vidare fråga om torsk och sill, som vandrar in från Kattegatt och Skagerack men som nu inte heller får försäljas för konsumtion.

Men om man inte fiskar i Lundåkrabukten utan på den danska sidan, får man sälja den fisk man tar upp för konsumtion. Även om reningsförhållandena är dåliga på den svenska sidan är de emellertid ännu sämre på den dans-

ka sidan. Detta är dock inte något hinder, eftersom enligt Öresundskonventionen svenska fiskare får fiska på den danska sidan och danska fiskare på den svenska.

Är det verkligen omöjligt, herr statsråd, att låta någon vederhäftig person i TV och radio upplysa det svenska folket om de verkliga förhållandena på detta område? Vad vi dagligen upplyses om i radio och TV är ju inte i överensstämmelse med sanningen. Mig veterligt har inget annat land vidtagit så drastiska åtgärder som Sverige gjort. Det förhåller sig inte så som dagligen itutas det svenska folket, att de åtgärder vi vidtagit är för lindriga i jämförelse med vad som åtgjorts på andra håll. Sanningen är ju, när man tar exemplet från Japan där det förekommit förgiftning, att man där uppmätte mer än hundra gånger så stor kvicksilverhalt som den högsta tillåtna här i Sverige. Men det nämner man ingenting om i propagandan. Sanningen är ju också att ingen enda svensk hittills har blivit sjuk av att äta fisk såvida inte fisken har varit ruiten.

Inte ens på de människor som undersökts vid Vänern och som ätit fisk ända upp till tre gånger om dagen kunde man hitta något fel. Men det är tydligen inte lämpligt att underrätta folk om sanningen i dessa ting. Då skulle inte frågan om kvicksilver i fisk i fortsättningen bli det stora slagnummer som den nu är i den våldsamt upphaussade s. k. miljövårdsdebatten.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag skulle kunna komplettera mitt svar med den upplysningen att det naturligtvis ankommer på hälsovårdsnämnder liksom på länsstyrelser med deras hjälporgan att hålla kontroll över livsmedel. Det har också i vissa fall förekommit att hälsovårdsnämnder tagit initiativ och skickat in prov för analysering. Men flertalet av de analy-

Svar på fråga ang. viss kontroll av importerad fisk m. m.

ser som utförts har skett på uppdrag av institutet för folkhälsan. I dessa prov på importerad fisk har man i allmänhet — jag tror undantagslöst — funnit lägre kvicksilverhalter än dem som uppmätts i de aktuella sjöarna för vilka veterinärstyrelsen och medicinalstyrelsen tillsammans utfärdat rekommendation om att man inte skall saluföra fisk.

Det ligger mycket i vad herr Levin säger om att debatten kan ha fått övertoner och att i debatten kan ha framkommit påståenden som inte kan styrkas. Jag vill också ta tillfället i akt att understryka vad herr Levin säger om att vi här i Sverige inte utgör en eftertrupp på något sätt. Det är faktiskt svenska forskare som drivit dessa frågor. Även i de internationella organen är det svenska forskare som tagit upp dem. Inget annat land har gått till så drastiska åtgärder som vårt. Men även om jag gärna vill göra detta konstaterande, vill jag ändå se något annorlunda än herr Levin på dessa frågor. Det är uppenbart att vi har försummat — och inte bara vi utan även andra länder — att tillräckligt kontrollera de risker som föreligger genom att människor under lång tid förtär med kvicksilver eller skadliga ämnen förorenade livsmedel. Därför tror jag att vad vi nu gjort kommer att vara riktigt på lång sikt, och jag tror att det kommer att vinna erkännande, även om debatten som den nu förts vållat svårigheter, inte minst för fiskarna. Regeringen har beaktat dessa svårigheter och beslutat om omedelbara åtgärder för att söka finna former att gottgöra fiskarna för deras förluster.

Det är klart att man kan ha delade meningar om innehållet i beslutet. Herr Levin talar om vandringsfisken. Ja, laxen är undantagen; jag trodde faktiskt att även ålen var undantagen från förbudet, men det kanske finns vissa skäl för att inte ålen på samma sätt som laxen skulle hållas utanför förbudet.

När herr Levin åberopar Minamatakatastrofen i Japan, så bör man erinra

om att det var en så allvarlig förgiftning att 88 människor insjuknade och togs in på sjukhus, och av dem dog hälften. Det är klart att vi inte bör jämföra med den höggradiga förgiftning som då kunde konstateras. Varken herr Levin eller jag är emellertid tillfreds med att det föreligger risker, och jag tror att institutet för folkhälsan har en ganska god grund för beräkningen att en halt av ett milligram per kilo skulle kunna tolereras. Det innebär, såvitt jag kan förstå, att praktiskt taget hela det svenska fisket ändå kommer att gå fritt, med undantag för ett obetydligt fiske i vatten där det förekommer mycket besvärande utsläpp av kvicksilver.

Efter hand som klarhet vinnes om faktiska förhållanden, kommer det nog att finnas anledning räkna med att människorna på nytt skall äta fisk med större förtroende än för närvarande. Jag tycker att inte minst pressen har medverkat till att ge upplysning om vilka fiskevatten som är farliga och även att någon risk inte synes föreligga vid konsumtion av fisk från andra platser. Samtidigt är vi medvetna om att ytterligare åtgärder behövs och regeringen har ju därför beslutat att det skall göras ytterligare undersökningar rörande kvicksilverhalten hos fisk här i landet. Jag föreställer mig att det också då kan finnas anledning att ytterligare skärpa kontrollen över fisk och skalldjur som kommer utifrån.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Statsrådet sade att Sverige är föregångsland på detta område. Så förhåller det sig kanske, men jag tycker att det är litet märkvärdigt att ett land som Sverige skall behöva vara föregångsland. Det finns ju länder på inte långt avstånd härifrån som är kolossalt mycket mera industrialiserade och där människorna bor mycket mera sammanpackade än vi gör hos oss, men i dessa andra länder har några åtgärder inte behövt vidtagas.

Jag vill säga än en gång: När man

Svar på fråga ang. samordningen av rätt till änkepension inom tilläggs pensioneringen och folkpensioneringen

vidtagit dessa åtgärder, har man då verkligen också gjort någonting för att upplysa konsumenterna om att det finns fisk som inte är så farlig? Faktum är att försäljningen på fiskauktionerna i Göteborg, där det inte säljs någonting annat än norrsjö- och kattergattfisk, har minskat katastrofalt efter myndigheternas senaste åtgärd. Departementschefen säger att det bör finnas möjligheter för fiskarna att få ersättning. Jag antar att möjligheterna för västkustens fiskare att få ersättning för nedgången i försäljningen är helt uteslutna.

Statsrådet nämnde vad forskarna och tidningspressen har gjort. I gårdagens nummer av en av de stora tidningarna i Stockholm fick en av de s. k. forskarna breda ut sig i kvicksilverfrågan över en hel sida. Han var generös nog att inte påbjuda totalt förbud för att äta fisk, ty vuxna svenskar får enligt honom konsumera i genomsnitt endast 3 gram fisk per dag utan att taga skada. Han ansåg det dock otänkbart att barn och havande kvinnor får äta fisk i fortsättningen, och givetvis bör inte insjöfisk och kustfisk serveras i allmänna bespisningar, vid skolor, sjukhus o. s. v. Det är den hjälp som fiskarna fått av tidningspressen. Hjälpn från radio och TV är ungefär av samma art.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Vi har i denna kammarare tidigare haft tillfälle att diskutera dessa frågor. Det är svårt att avgöra vilka verkningar som en debatt i pressen och i massmedia kan ha. Tid efter annan framträder det ju läkare som säger att det är farligt att äta det eller det; man blir för korpulent, det påverkar blodet etc. Visst är det sannolikt att sådana påståenden — mer eller mindre väl bestyrkta — kan påverka efterfrågan på varor av olika slag. Jag medger gärna att det i det fall vi nu diskuterar är alldeles uppenbart att sådana påstå-

2 — *Andra kammarens protokoll 1967. Nr 48*

enden haft en betydande inverkan på efterfrågan, men att med enbart detta konstaterande finna utgångspunkter för en mera generell ersättning till fisket och för en beräkning av sådan ersättning tror jag är mycket svårt.

Herr Levin, som ju representerar fiskarkåren, vill nästan dra ett löje över denna debatt och de vetenskapsmän som agerar. Det är inte första gången sådant händer när en ny sak aktualiserats. Men jag tror inte att det på lång sikt är en särskilt bra attityd till dessa problem. De uppkommer i de mest utvecklade länderna och det är där man också diskuterar dem.

Det är riktigt att det finns länder som är lika industrialiserade som vårt land, men den svenska industrin, baserad på våra skogstillgångar, har i mycket hög grad kommit att använda kvicksilver. Det är en av förklaringarna till att vi har fått våra sjöar och vattendrag förorenade av kvicksilver. Det finns också andra uttryck för att vi har använt mycket kvicksilver. I ett tidigare skede rörde sig ju diskussionen om betningsmedel, och då fann vi utan vidare att Sverige var det land som mest urskillningslöst hade tillgripit de starkaste kvicksilverämnena. En hög ekonomisk utveckling är alltså ingalunda en garanti för att man uppträder riktigt på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. samordningen av rätt till änkepension inom tilläggs pensioneringen och folkpensioneringen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har frågat vilka åtgärder som vidtagits med anledning av riksdagens beslut år 1964 om rätt till änkepension

Svar på fråga ang. beledsagande text till **televisionsprogrammen**

inom tilläggs pensioneringen för sådan samboende kvinna som har rätt till änke pension inom folkpensioneringen.

Frågan torde syfta på en riksdags skrivelse av den 6 november 1964. I denna har riksdagen med anledning av väckta motioner uttalat sig för en utredning av spörsmålet om rätt till änke pension från tilläggs pensioneringen för ogift kvinna som stadigvarande sammanbott med ogift man vid dennes död. De ifrågavarande motionerna jämte utskottsutlåtandet i anledning av dessa har av Kungl. Maj:t överlämnats till pensionsförsäkringskommittén.

Vidare anförde

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga. Av svaret framgår — som jag också hade räknat med — att detta spörsmål hade överlämnats till pensionsförsäkringskommittén för utredning. Med det beskedet är jag för tillfället nöjd. Jag skulle nu bara vilja be socialministern att försöka påskynda denna utredning. Den grupp av kvinnor som det är fråga om behöver allt det ekonomiska stöd från ATP som det finns möjlighet att ge dem, och jag hoppas att de skall få rättelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. beledsagande text till **televisionsprogrammen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat ecklesiastikministern, om han är beredd att medverka till att televisionsprogrammen i ökad omfattning beledsagas av text i syfte att göra det möjligt för döva och hörselska-

dade att i större utsträckning ta del av programmen. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Frågan om televisionens programservice åt de döva och hörselskadade har under det senaste året ingående övervägts av Sveriges Radio. Övervägandena har avsett såväl omfattningen av som formerna för en sådan programservice. Textsättning av programmen är därvid en av de serviceåtgärder som ifrågakommer. Härvidlag gäller att radioföretaget är berett att i viss ökad utsträckning — i anslutning till särskilda programslag — tillhandahålla en sådan service. Möjligheter föreligger dock inte att i den ordinarie programverksamheten mera fortlöpande förse programmen med textremsor. Redan ekonomiska skäl lägger hinder i vägen, då textsättningen är en arbetskrävande och relativt komplicerad procedur. Härtill kommer att i fråga om vissa programtyper — nyhets- och aktuellt sändningar, direktreportage osv. — rena tidsskäl utesluter textsättningen.

Sveriges Radio avser emellertid att pröva andra åtgärder, som kan möjliggöra en vidgad och förbättrad programservice åt de döva och hörselskadade. Sälunda kommer man under radiohjälpperioden den 17 mars—den 17 maj 1968 att bedriva en försöksverksamhet innefattande olika slags program och serviceåtgärder. Som exempel på program man överväger att sända under perioden kan nämnas en teaterpjäs till vilken utarbetats ett särskilt texthäfte för döva, ett TV-aktuellt med simultantolkning, under en veckas tid några minuters daglig aktuell information på teckenspråk samt något sportprogram där resultaten successivt textas på särskilda skyltar. Vidare överväger man att under perioden sända program, som dels upplyser allmänheten om de problem vilka möter döva och hörselskadade personer, dels behandlar teckenspråkets kommunikationsmöjligheter, dels också ger information om

tekniska hjälpmedel för personer med hörselrester.

Det är min förhoppning, att försöksverksamheten skall ge positiva resultat och att erfarenheterna därifrån skall bidra till att skapa en förbättrad och mera kontinuerlig programservice åt den ifrågavarande publikgruppen.

Vidare anförde

Herr **JOHANSSON** i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för ett positivt svar.

I somras medverkade jag vid ett läger för döva och hörselskadade, och då blev jag ombedd att i riksdagen framföra dessa önskemål. Denna grupp av människor är ju fullständigt handikappad när det gäller radio och delvis även när det gäller TV. Men om man förser bilderna med text blir det möjligt för dessa människor att tillgodogöra sig åtskilliga av de program som sänds i TV.

Ytligt sett verkar det inte vara så svårt att förse bilderna med text. När man lyssnar till nyhetssändningar får man den uppfattningen, att det går mycket snabbt och enkelt att göra det. Flera programtyper utöver dem som här nämnts skulle kunna bli aktuella i detta sammanhang: nyheter, gudstjänster, underhållning och sändning av idrottsresultat. Även när det gäller de dövas utbildning tror jag att TV kan ge en god service.

Det har talats om ekonomi i detta sammanhang. Jag tror att riksdagen är villig att ge stöd på detta område, så att TV kan ge en god service.

Jag skulle också vilja peka på möjligheten att anställa någon som behärskar de dövas språk och som kunde medverka i olika program.

Med förhoppning att de framförda synpunkterna beaktas och att den utlovade försöksverksamheten skall ge ett positivt resultat ber jag ännu en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. elevernas säkerhet vid färd med skolskjuts

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat ecklesiastikministern, om han anser att elevernas säkerhet vid färd med skolskjuts är tillfredsställande, samt om så ej är fallet vad han ämnar göra. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt vad jag har erfarit har skolöverstyrelsen hos statens vägverk hemställt, att skärpta säkerhetsföreskrifter rörande skolskjutsverksamheten skall utfärdas. Jag har vidare erfarit att vägverket med anledning därav avser att inom den närmaste tiden ingå till Kungl. Maj:t med framställning i ämnet. Jag utgår ifrån att det material som därvid kommer att presenteras kommer att belysa den nuvarande situationen och behovet av åtgärder.

Vidare anförde:

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Detta var ur min synpunkt inte något särskilt lyckat svar, men det var kanske inte heller särskilt misslyckat; det visar i alla fall att frågan är uppmärksamrad.

I vårt land propagerar vi mycket för dels att man skall använda säkerhetsse- lar i bilarna, dels att man inte skall sätta barn i framsätet. Nu visar det sig att man vid skolskjutsar sätter barn i framsätet till och med utan några säkerhetsse- lar. Man bryter alltså mot två av de regler som vi anser vara mycket viktiga när det gäller trafiksäkerheten. Det kan inte anses vara särskilt tillfredsställande.

Jag är emellertid ganska säker på att statsrådet Moberg och jag är överens om att det är viktigt att man ordnar så att föräldrarna och framför allt de barn och ungdomar det gäller kan

Svar på fråga ang. möjligheten att börja skolan vid sex års ålder

vara säkra på att allt görs som göras kan för att deras trafiksäkerhet skall vara så tillfredsställande som möjligt vid färden till och från skolan.

Med detta tackar jag för svaret.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag tror att herr Sjöholm och jag är helt överens i denna fråga. Jag passar emellertid på tillfället att konstatera att skolöverstyrelsen i den framställning jag här åberopat så sent som för några veckor sedan skrev bl. a.: »Behovet av säkerhet vid skolskjutsning är trängande. Skolöverstyrelsen hemställer därför att vägverket skyndsamt utfärdar skärpta bestämmelser om skolskjutsar.»

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på fråga ang. möjligheten att börja skolan vid sex års ålder

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat ecklesiastikministern, om han anser att barn, som anmälts till skolstart vid sex år och befunnits skolmogna, verkligen också bereds möjlighet att börja skolan vid denna ålder. Frågan har överlämnats till mig för besvarende.

Barn som anmälts till skolstart vid sex år och befunnits skolmogna får börja skolan enligt riktlinjer som fastställdes i samband med beslutet om grundskole-reformen år 1962.

Vidare anförde:

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret.

Jag måste dock säga, att jag av svaret inte har blivit övertygad om att barn i sexårsåldern, som befunnits skolmogna, också i full utsträckning bereds möjligheter att börja skolan vid denna ålder — lika litet som jag blev övertygad därom under förra veckans debatt här i kammaren, när vi diskuterade en utredning angående en sänkning av skolpliktsåldern. Vid det tillfället påstod en talare energiskt två gånger, att en sådan utredning strängt taget var onödig, eftersom barn som inte uppnått skolpliktsåldern, sju år, men befunnits skolmogna redan nu har möjligheter att börja skolgången vid sex års ålder. Jag påstod då, att en sådan möjlighet visserligen föreligger, teoretiskt sett, enligt 32 § skollagen men att den möjligheten inte alltid omsättes i praktiken.

Enligt de informationer jag fått förekommer det, att skolstyrelser hindrar skolmognadstestade barn från att få börja skolan vid sex års ålder, bl. a. under hänvisning till platsbrist. Man vägrar t. ex. att inrätta ytterligare en nybörjarklass, om en sådan skulle behövas, sedan man fått fram ett antal skolmogna sexåringar. Nu är det emellertid svårt, statsrådet Moberg, att få ett grepp om i vilken utsträckning avvisning sker på olika håll i landet. Detta är ganska egendomligt, eftersom vi på andra områden brukar ha statistik i massor. Anmärkningsvärt nog lämnas det inga rapporter till länsskolnämnderna rörande avvisningar — och ännu mindre till skolöverstyrelsen. Jag har undersökt det. I stora skoldistrikt, t. ex. i Stockholm och Göteborg, går uppgifterna inte ens från rektorsområdena in till skolstyrelserna centralt. Malmö stad utgör dock ett glädjande undantag. Där har man central statistik.

Därför är det inte möjligt att omedelbart få några säkra, omfattande statistiska uppgifter, som belyser omfattningen av de negativa ställningstagandena till att barnen får börja skolgången. Mina bedömningar av diskrepansen mel-

lan teori och praktik, mellan skollagens paragraf 32 och verkligheten, bygger alltså på uppgifter — det vill jag gärna säga — som sporadiskt och lokalt har kommit mig till handa.

Sedan jag gjort denna deklARATION om mina egna svårigheter att få grepp om förhållandena vill jag ställa denna fråga: Vilka uppgifter bygger statsrådet Moberg på, när statsrådet är så glädjande optimistisk i sin tro att allt är så väl beställt, som svaret tyder på?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag har inte uttryckt någon glädjande optimism i svaret. Jag konstaterar bara vad som gäller. Det är riktigt som herr Nordstrandh säger. Jag har gjort exakt samma undersökning. Det går för närvarande inte att få någon uppgift om hur många av dem som söker som får börja, om de är skolmogna, och hur många som av platsbrist och på grund av andra praktiska hinder inte får börja skolgången. Jag kan dock lämna den upplysningen att i fjol var det ungefär 1 500 sex-åringar som fick börja, och de utgjorde ungefär två procent av årskullen.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag har naturligtvis ingen annan åsikt — ty man kan ju härvidlag inte ha några åsikter längre. Men jag vill framhålla att denna fråga är viktig; debatten kommer att fortsätta och det kommer att göras nya framstötter om sänkning av skolåldern. Därför är det på tiden att vi ser till att vi får ett ordentligt statistiskt material som grund för den fortsatta diskussionen. Och skulle statsrådet vilja göra ansträngningar för att få fram säkra uppgifter som vi kan bygga på, så att vi alltså inte behöver famla i tomma intet, har jag ändå vunnit någonting med min fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Svar på frågor ang. möjligheterna för personer som lider av epilepsi att erhålla tjänster inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **GUSTAFSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nihlfors har frågat mig om jag anser att särskilda åtgärder behöver vidtagas för att förhindra att personer, som lider av epilepsi, kommer i sämre läge än andra vid ansökan till tjänst eller vid befordran inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden. Vidare har fru Lindberg frågat mig om jag anser att epilepsi utgör hinder för att en person skall kunna erhålla ordinarie tjänst vid statligt verk.

Som svar vill jag framhålla följande.

Principerna för anställning av partiellt arbetsföra i statlig och statsunderstödd verksamhet anges i ett Kungl. Maj:ts cirkulär år 1960 med senare ändringar.

För en person med epilepsi, vars symtom inte hindrar vederbörande att utföra en normal arbetsinsats, får sjukdomen i allmänhet inte utgöra hinder för anställning på den statligt reglerade arbetsmarknaden. Vederbörande skall givetvis behandlas som varje annan sökande av statlig tjänst och regeringsformens grundsatser om förtjänst och skicklighet tillämpas. Det innebär bland annat, att epilepsi i sådant fall normalt inte utgör något hinder för ordinarie tjänst.

I den mån epilepsin utgör ett arbets hinder gäller regeln att myndigheterna inte bör ha en restriktiv inställning till de partiellt arbetsföra som arbetskraft. En epileptiker, som vid anställningstillfället inte anses kunna fullgöra normal arbetsprestation, kan anställas som extra eller extra ordinarie tjänsteman eller mot arvode. Härvid följs samma regler som i fråga om anställning av annan partiellt arbetsför personal.

Svar på frågor ang. möjligheterna för personer som lider av epilepsi att erhålla tjänster inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden

Tjänstens speciella krav kan ibland medföra behov av särskilda villkor om hälsotillståndet. Enligt gällande arbetarskyddslagstiftning åligger det myndigheterna att även i andra fall pröva lämpligheten för viss anställning med beaktande av de risker den epilepsisjuka kunde komma att utsätta sig själv och andra för om hans arbetsuppgifter inte noga avvägs med hänsyn till hans symtom. Vissa riktlinjer som utarbetats i samarbete mellan medicinsk expertis och arbetsmarknadsstyrelsen torde kunna ge viss vägledning även för den statligt reglerade arbetsmarknaden. Jag anser det vara angeläget att ökad kännedom ges om innehållet i dessa riktlinjer och skall verka för att åtgärder i detta syfte vidtas. Detta skulle enligt min mening bidra till att skingra vanföreställningar och ogrundade farhågor om epilepsins innebörd och yttringar.

Cirkuläret om de partiellt arbetsföra ger redan i sin nuvarande utformning tillfredsställande möjligheter för partiellt arbetsföra att vinna anställning eller befordran inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden. Några ytterligare åtgärder torde därför inte behöva vidtas av Kungl. Maj:t.

Vidare anförde:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag tackar civilministern för det svar han lämnat på min fråga.

Det verkar ju som om gällande bestämmelser på detta område rörande vissa handikappade borde vara tillräckliga. Men bl. a. genom ett TV-program som nyligen sändes har vi fått vår uppmärksamhet fäst på hur epileptiker på sina håll behandlas. Detta program blev säkerligen för många en signal — det manade till eftertanke och även till undran. Vi har nu fått klarhet om att bestämmelserna enligt civilministerens bedömning inte behöver kompletteras,

men civilministern har samtidigt förklarat att han är villig att göra en insats genom att rekommendera att bestämmelserna skall efterföljas på ett bättre sätt. Jag vill gärna instämma i att här behövs en uppföljning av bestämmelserna och ett påpekande av att det är nödvändigt att olika myndigheter verkligen tar hänsyn till vad som står angivet i bestämmelserna.

När det gäller epileptiker har man nog sedan urminnes tider en vanföreställning. Det är naturligtvis fallet även hos de befattningshavare hos myndigheterna, som har att ta ställning till frågan huruvida en person skall anställas eller inte. Denna vanföreställning finns till och med i bibeln. När man nu är på det klara med att det finns många olika former av denna sjukdom och att man inte kan skära alla över en kam, är enligt min mening mycket vunnet om statsrådet i sin fortsatta upplysningsverksamhet kan ge denna insikt större spridning.

Efter vad jag förstått har statens personalvårdsnämnd till uppgift att följa utvecklingen hos de olika statliga myndigheterna när det gäller anställningsförhållandena för handikappade i allmänhet. Jag skulle vilja fråga om statens personalvårdsnämnd har de resurser som är nödvändiga för att den mera intensivt skall kunna göra insatser på detta område. Vi vet ju att oavsett vad Kungl. Maj:t kan meddela i cirkulär till myndigheterna, har dock dessa en mycket stor självbestämmanderätt, bl. a. av naturliga skäl när det gäller att nyanställa och befordra olika tjänstemän. På grund av denna självständiga ställning för verken behövs därför en mera intensiv uppföljning för att se till att gällande bestämmelser, bl. a. i detta cirkulär från år 1960, verkligen följs.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jag tackar civilministern för svaret på min fråga. I anslut-

Svar på frågor ang. möjligheterna för personer som lider av epilepsi att erhålla tjänster inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden

ning till denna har jag läst igenom de cirkulär i Svensk författningssamling som anger riktlinjerna angående anställningsvillkor för partiellt arbetsföra.

I cirkulären åberopas tidigare propositioner i ärendet, vilka säges gå ut på att en förutsättning för genomförande av en allmän sysselsättnings- och socialpolitik, som siktar till att tillvarata de partiellt arbetsföras produktiva förmåga, är att staten tar ledningen i detta avseende. Det framhålles vidare — vilket också åberopas i svaret — att myndigheterna ej bör ha en restriktiv inställning till de partiellt arbetsföra som arbetskraft. Det anföres också att de partiellt arbetsföra, som vid anställningstillfället anses kunna fullgöra normal arbetsprestation, icke bör tilldelas någon undantagsställning i anställningshänseende.

En person som har epilepsi torde i många fall, trots att han eller hon givetvis inte kan förete friskintyg, ändå vara fullt kapabel att inneha och sköta en både ansvarsfull och krävande tjänst. Detta gäller givetvis i fråga om tjänst såväl hos stat och kommun som i det privata näringslivet; det är jag angelägen att understryka. Jag förutsätter naturligtvis att vederbörande har de för arbetet nödvändiga kvalifikationerna.

Jag är mycket tillfredsställd med det fylliga svar som herr Nihlfors och jag har fått på våra frågor. Att vi båda ömmat för denna sak gör den inte mindre angelägen. Särskilt glad är jag över vad som sågs i slutet av svaret, nämligen: »Vissa riktlinjer som utarbetats i samarbete mellan medicinsk expertis och arbetsmarknadsstyrelsen torde kunna ge viss vägledning även för den statligt reglerade arbetsmarknaden.»

Civilministern säger vidare: »Jag anser det vara angeläget att ökad kännedom ges om innehållet i dessa riktlinjer och skall verka för att åtgärder i detta syfte vidtas.» Det sistnämnda

är jag verkligen tacksam för, ty jag tror som herr Nihlfors att det behövs massor av upplysning kring dessa frågor.

Till slut kommer det dock helt och hållet an på vilka synpunkter de människor har som i de olika statliga och kommunala institutionerna liksom inom det privata näringslivet har att handlägga dessa ärenden. Jag har tolkat civilministerns svar så, att våra uppfattningar i allt väsentligt sammanfaller, och jag är mycket nöjd med svaret.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet GUSTAFSSON:

Herr talman! Inom civildepartementet försöker vi i alla tänkbara sammanhang sprida upplysningar om cirkuläret. Statens personalutbildningsnämnd bedriver en ganska omfattande kursverksamhet, och på alla kurser upplyser vi även om cirkuläret och dess innehåll.

Som både fru Lindberg och herr Nihlfors framhållit är det viktigt att kunskap och information lämnas. Jag är övertygad om att det råder ganska mycken okunnighet om vad epilepsi egentligen är. De undersökningar som har gjorts har visat att ungefär hälften av de fall som man känner till i detta land inte är värre än att sjukdomen kan hållas nere genom medicinering. Ytterligare 30 procent av fallen kan man klara med medicinering så att de sjuka kan föra ett tämligen normalt liv. Det är uppenbart att det för alla dessa finns arbeten där sjukdomen inte spelar någon som helst roll; de kan utföra arbetet lika bra som andra.

I vissa sysselsättningar måste man emellertid iakttä stor försiktighet både med hänsyn till den sjuke och till arbetskamraterna. Det är t. ex. inte lämpligt att någon som lider av epilepsi anställs som lokförare eller bilförare, till att syssla med starkströmsanläggningar etc. Även om det är fråga om en lindrig art av epilepsi med kanske ett anfall som går över på ett par sekunder kan

Svar på fråga ang. förslag i anledning av 1962 års ungdomsutrednings betänkande
det innebära fara för både honom själv
och omgivningen.

Vi är som sagt mycket intresserade av denna fråga och gör vad vi kan för att sprida upplysning om cirkuläret i olika sammanhang.

Herr Nihlfors frågade om personalvårdsnämnden, som numera även har till uppgift att försöka placera partiellt arbetsföra, har tillräckliga resurser för sin verksamhet. Nämnden fick ökade resurser genom innevarande budgetårs statsverksproposition. Huruvida de är tillräckliga eller inte är ganska svårt att bedöma. Det är i detta som i alla andra fall en avvägningsfråga. Nämnden skulle naturligtvis kunna förbruka betydligt större resurser i sin verksamhet, men behovet måste vägas mot andra behov. Personalvårdsnämndens verksamhet befinner sig fortfarande på försöksstadiet och erfarenheten får visa vilken utveckling den skall få.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på fråga ang. förslag i anledning av
1962 års ungdomsutrednings
betänkande

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru **ODHNOFF**, som yttrade:

Herr talman! Herr Boo har frågat om jag kan upplysa kammaren om när jag ämnar förelägga riksdagen förslag i anledning av 1962 års ungdomsutrednings betänkande angående statens stöd till ungdomsverksamhet.

Förslagen i ungdomsutredningens slutbetänkande är föremål för beredning. Innan denna är avslutad, kan jag inte närmare uttala mig om tidpunkten för en eventuell proposition till riksdagen.

Vidare anförde

Herr **BOO** (cp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga.

Ungdomsorganisationerna väntar med spänning på vilka förslag som skall framläggas med anledning av ungdomsutredningens betänkande. Det gäller både innehållet och själva konstruktionen.

Vi har under flera år diskuterat frågan om statens stöd till ungdomsverksamheten. När vi framfört önskemål om uppräknings av anslagsmedlen har vi fått det återkommande beskedet att 1962 års ungdomsutredning först skall inväntas. Denna utredning har nu framlagt sitt förslag.

Av det svar som statsrådet nu lämnat framgår att vi inte i dag kan få klart besked om när och faktiskt inte heller om det över huvud taget kommer att framläggas en proposition i detta ärende. Jag vill beklaga att riksdagen inte har kunnat få ett direkt besked om detta, men jag hoppas och förutsätter ändå att vi under kommande riksdag skall få möjligheter till överväganden i anslutning till utredningens förslag. Jag vill uttala denna förhoppning därför att det är viktigt att vi vet hur satsningen skall göras.

Men det är också viktigt att det bidrag som skall lämnas till ungdomsverksamheten blir ett verksamt stöd. Ungdomens organisationsverksamhet är ju en utomordentlig tillgång i en demokratisk stat, och det är angeläget att vi gör vad vi kan för att ge denna verksamhet en rejäl chans att hävda sig.

Jag vill avslutningsvis uttala den förhoppningen att statsrådet och regeringen i övrigt verkligen samlar sig i denna fråga, så att vi kan få ett förslag i ärendet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16

Svar på fråga ang. förhållandena vid vissa ungdomsvårdsanstalter

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat vilka åtgärder jag har för avsikt vidta med anledning av vad han kallar »de alarmerande förhållandena vid vissa ungdomsvårdsanstalter».

Herr Sjöholms fråga torde ha föräntlets av uppgifter i massmedia om påstådda missförhållanden vid ungdomsvårdsskolor. Situationen vid Råby yrkesskola har framställts som särskilt oroande.

Vad angår förhållandena vid Råby vill jag erinra om att Råby enligt planen för differentieringen av eleverna mellan skolorna fr. o. m. början av detta år skulle ta emot unga alkoholmissbrukare. De vårdresurser som skolan utrustades med för att ta emot sådana elever bedömdes av skolans ledning vara fullt tillfredsställande. Det ökade narkotikamissbruket bland ungdomarna i framför allt storstäderna har emellertid medfört att till skolan har hänvisats allt fler narkotikamissbrukare. Enligt en redovisning i Social-Medicinsk Tidskrift av överläkaren vid skolan — från vilken uppgifter återgivits i massmedia — hade 60 elever från årets början till i mitten av oktober inskrivits vid skolan eller placerats där för utredning. Hos 36 av dessa dominerade läkemedelsmissbruket före intagningen och hos 24 alkoholmissbruket. Med hänsyn till den aktuella situationen vid Råby har skolan i höst tillförts ytterligare en över-sköterska och två vårdare.

Den psykiatriska vården vid skolan avsågs att lösas genom att barn- och ungdomskliniken vid S:t Lars sjukhus och Råby erhöll gemensam överläkare. Genom att klientelet vid Råby blivit svårare än beräknat och en ny avdelning kommer att öppnas vid ungdomskliniken vid S:t Lars har överläkaren i skri-

velse den 8 november 1967 till skolans styrelse meddelat, att han ansett sig få alltmer minskad möjlighet att ta ansvar för den psykiatriska vården vid Råby. Genom beslut av vårriksdagen erhöll Kungl. Maj:t bemyndigande att flytta två läkartjänster vid Lövsta till andra skolor. Socialstyrelsen har föreslagit att tjänsterna vid Lövsta skall ändras till två biträdande överläkartjänster, varav en skall placeras vid Råby. Jag har för avsikt att i morgondagens konselj föreslå Kungl. Maj:t att inrätta en biträdande överläkartjänst vid bl. a. Råby.

Jag vill dessutom framhålla att hela frågan om vården av narkotikamissbrukare för närvarande är föremål för överväganden inom socialdepartementet. Socialministern har nyligen i ett interpellationssvar i första kammaren meddelat, att han har för avsikt att för 1968 års riksdag framlägga förslag om åtgärder för vården av narkotikamissbrukare. I den mån sådana åtgärder genomförs torde trycket på Råby komma att lätta. Vidare vill jag erinra om att ungdomsvårdsskoleorganisationen kommer att förstärkas genom den nyligen öppnade sjuk- och behandlingsavdelningen vid Bärby och öppnandet av ytterligare en sådan avdelning vid Fagared i början av nästa år.

En närmare redogörelse för vårdombudet kommer att lämnas i statsverkspropositionen om sex veckor. Helt allmänt vill jag framhålla att en livlig aktivitet präglar verksamheten vid skolorna, vilket jag bl. a. genom personliga besök har kunnat förvissa mig om.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det var verkligen ett långt och uttömmande svar. Jag ber att få tacka för det.

Innehållet i svaret ger ett visst fog för mitt intryck att förhållandena är alarmerande. Som statsrådet Odhnoff har uppmärksammat gäller min fråga mycket riktigt Råby. I själva verket hade jag också velat formulera min fråga att

Svar på fråga ang. förhållandena vid vissa ungdomsvårdsanstalter

direkt gälla den anstalten, men av någon anledning får man inte formulera enkla frågor på det sättet. Och det är alldeles riktigt som det står i svaret, att bekymren där beror på att man har fått ett felaktigt klientel vid inrättningen. Den är avsedd för unga alkoholmissbrukare, men det nuvarande klientelet består till mycket stor del av psykiatriska fall, främst svårt nedgångna narkotikamissbrukare, och för det klientelet har man inga vårdresurser. Det gläder mig nu att höra att det skall inrättas en överläkartjänst vid anstalten. Det tror jag kommer att betyda en stor förbättring.

Annars är Råby en mycket modern skola, som jag har för mig att statsrådet Odhnoff själv invigde i våras under de allra bästa auspici. Skolans ledning har också inbjudit riksdagsmän från Skåne till ett besök, och vi var några ledamöter som hörsammade denna inbjudan i våras. Vi fick då ett starkt intryck av att skolans ledning verkligen besjålas av de bästa ambitioner att hjälpa de unga till rätta, men man har misslyckats därför att man fått ett klientel som inte passar där. Det är alldeles uppenbart — och det framgår också av svaret — att statsrådet Odhnoff är medveten om att någonting måste göras för att vända misslyckandet i framgång. Jag hoppas också att statsrådet ser till att så sker.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag vill bestämt vända mig emot att verksamheten vid Råby uppfattas som ett misslyckande. Rektorn vid skolan har själv bemött det talet och sagt att så sent som i våras vid invigningen ansåg man att skolans resurser var tillfredsställande för skolans syfte. Rektorn bestred i en tidningsartikel i tidningen Arbetet att verksamheten vid Råby innebar ett misslyckande. Han underströk de svårigheter skolan brottas med men menade att den svåra situationen inte är olöslig. Något

misslyckande är det inte heller fråga om.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tycker ändå att misslyckande är rätta ordet. Det har ju framkommit att 19 självmordsförsök har förekommit på mycket kort tid, och om man inte kallar det för ett misslyckande för skolan, så vet inte jag vad ett misslyckande är. När vi besökte skolan var rektorn också mycket medveten om att förhållandena inte var tillfredsställande. Man hade inte vårdresurser och var tvungen att låsa in de unga pojkarna på natten i celler, därför att man inte hade någon möjlighet att bevaka dem. Jag tycker det är ett kapitalt misslyckande att behöva behandla unga pojkar på det sättet. Därigenom får man dem verkligen inte rehabiliterade.

Statsrådet fru ODHNOFF:

Herr talman! Jag ber att få citera ur den artikel som rektorn vid Råby skrev: »Någon socialmedicinsk skandal är således inte Råbyskolan. Men frågan om hur storstäderna skall ge detta tonårsklientel akut psykiatrisk vård är för oss ett brännande aktuellt problem.»

Beträffande självmordsförsöken har man uppgivit att 19 självmordsförsök förekommit under året. Skolans rektor har också kommenterat detta i tidningen Arbetet och skriver då: »Det är väl känt att ungdomar i en tvångssituation, som dock en ungdomsvårdsskoleplacement alltid är, kan använda sig av 'rispingar' i armarna som demonstrationsargument mot omhändertagandet. Så har varit fallet här vid flera tillfällen. Det är således endast fyra elever av de i år hittills 70 intagna vilkas självmordsförsök givit anledning till akut psykiatrisk intensivvård. Dessa fyra elever har också omedelbart kunnat överflyttas till ungdomskliniken vid S:t Lars sjukhus.

Det bör även påpekas att dessa elever vid åtskilliga tillfällen före intagningen

Svar på interpellation ang. slopande av viss kostnadsbegränsning vid sjukhusvård
på Råbyskolan har gjort allvarliga självmordsförsök.»

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det verkar som om tvisten nu närmast gäller om det skulle vara en skandal eller ett misslyckande. Det kan hända att rektorn anser att det räcker med ett misslyckande, och jag har heller inte sagt någonting mer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Justerades protokollet för den 22 in-
nevarande november.

§ 18

**Svar på interpellation ang. slopande av
viss kostnadsbegränsning vid
sjukhusvård**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr
statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson i Stock-
holm har frågat, om jag är beredd att
föreslå att den bestämmelse i lagen om
allmän försäkring som begränsar pen-
sionärers rätt till ersättning för sjuk-
husvård skall slopas.

Enligt 4 kap. 3 § lagen om allmän
försäkring kan sjukpenning eller ersätt-
ning för sjukhusvård utgå till en för-
säkrad i sammanlagt högst 180 dagar
efter det han börjat åtnjuta ålderspen-
sion. Detsamma gäller, i fråga om rätten
till sjukhusvård, även person med hel
förtidspension.

Det spørsmål fru Eriksson här tar upp
behandlas av 1961 års sjukförsäkrings-
utredning. Enligt vad jag erfarit kom-
mer utredningen att inom kort lägga
fram ett betänkande som berör bl. a.
denna fråga.

Vidare anförde:

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka
statsrådet Aspling för svaret.

Sedan jag framställde min interpellation har det genom pressen framkommit att sjukförsäkringsutredningen kommer att presentera en del ganska uppseendeväckande nyheter som rör bl. a. kostnaderna för dem som ligger på sjukhus. Jag förstår att statsrådet inte kan säga något om vad kommittén kommer att föreslå, men de meddelanden som gått ut är så pass uppseendeväckande, att jag är mer ängslig i dag än jag var när jag framställde interpellationen. Jag frågar mig verkligen: Hur skall det gå för de gamla som legat länge på sjukhus?

Det har sagts att man har för avsikt att ta ut inkomstgraderade avgifter och alltså i mycket hög grad låta patienterna bära kostnaderna för sjukhusvistelsen. Det är de direkta inkomsterna som skall utgöra grunden för den avgift som skulle tas ut; om vederbörande har en fastighet eller förmögenhet skall dessa tillgångar inte tas med vid beräkningen. Om så stora förändringar genomförs måste enligt min mening också frågan huruvida sjukpenningen skall vara beskattningsbar tas upp. Jag är vidare övertygad om att hänsyn måste tas till boendeförhållandena och till vilken hyra vederbörande betalar. Om man vid bedömningen av sjukhusavgiftens storlek inte tar hänsyn till att vederbörande har en fastighet måste ju ändå frågan om hyreskostnaderna föras in i bilden.

Det är kanske riktigt att socialvården i framtiden skall skötas på så sätt, att människorna i högre grad får betala utgifterna själva. Jag förstår att det kan ligga någonting i sådana förslag. Men vid så stora principiella förändringar och så stora administrativa omläggningar som detta måste medföra tar det uppenbarligen lång tid innan ett förslag kan bli verklighet. Beslutet måste därför föregås av en ingående diskussion, så att

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken

människorna blir införstådda med hur systemet skall fungera. Men då är jag rädd att den lilla fråga glöms bort som jag här väckt, nämligen frågan om de gamla som legat på sjukhus under 180 dagar och om förtidspensionärer som legat lika länge på sjukhus och som sedan måste betala avgiften själva. Det måste ta åtminstone fem år innan det kan bli något av ett förslag som eventuellt lägges fram i början av nästa år.

Jag skulle vilja be statsrådet Aspling att inte vänta med att reformera i det fall där jag har bett om en förändring utan snarast försöka ta bort den avgift som denna kategori pensionärer nu får erlägga för sjukhusvistelse. I min interpellation angav jag som exempel, att man har låtit det gå till utmätning hos en gammal invalid. Denne hade fått ena benet amputerat, han hade mist synen på ena ögat, var sedan gammalt invaliderad i sina händer och hade tvingats till upprepade sjukhusvistelser, vilket har gjort att han inte längre har rätt till kostnadsfri sjukhusvård. När han kom ut blir han krävd på många hundra kronor, som han inte kan ta ur sin pension. Han måste därför gå till välgörande institutioner eller vänta på att man skall utmäta hans egendom för att han skall kunna betala avgiften. Detta passar inte i vår tid. Vi har råd att låta denna kostnadsfria förmån utsträckas även till den kategori jag har nämnt. Det verkar som om det inte fanns riktig likhet inför lagen för de människor som drabbas i detta sammanhang.

Därför hoppas jag att statsrådet Aspling låter diskussionen om de stora reformerna fortgå till dess man klarat den saken, men att han tar denna lilla reform i förtur. Jag tror icke att någon över huvud taget i riksdagen tycker att den reformen kan missbrukas eller är oriktig. Vi är alla mycket besvärade av att dessa personer i tidningsnotiser och på annat sätt nödgas visa fram hur illa en människa kan råka ut som egentligen bara har blivit gammal och sjuk.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har redan framhållit att vad hon tar upp till diskussion är det eventuella innehållet i en utredning som jag ännu icke fått i min hand. Jag har i mitt interpellationssvar meddelat att jag motser detta utredningsförslag inom en näraliggande framtid. Givetvis kommer det som andra att bli föremål för remissbehandling och den angelägna opinionsyttring som alltid följer med ett förslag.

Jag kan i dag försäkra fru Eriksson, att vi naturligtvis kommer att pröva utredningsförslaget mycket ingående, ty det kommer säkerligen att beröra mycket vitala och väsentliga frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundmark har frågat mig, om jag är beredd att överväga åtgärder för en bättre samordning av de olika grenar inom den statliga sektorn, vilkas verksamhet har mera djupgående inflytande på lokaliseringspolitiken.

Herr Lundmark hänvisar till det utrednings- och planeringsarbete med lokaliseringspolitisk inriktning, som nu pågår ute i länen, och ställer mot detta vissa utvecklingstendenser och åtgärder inom statliga förvaltningssektorer. Han anser, att brister föreligger i samordningen av dessa verksamheter och att en bättre planering är angelägen.

Som interpellanten själv framhåller är det nödvändigt att förvaltningen inom olika sektorer görs så rationell

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken

och effektiv som möjligt. I sådant syfte har riksdagen t. ex. lagt fast en trafikpolitik som bygger på principer om kostnadsansvarighet, konkurrens och samhällsekonomiskt riktig uppdelning av trafiken mellan olika trafikmedel.

Men samtidigt måste vi ha möjlighet att bedöma vilka konsekvenser åtgärder inom relativt snävt avgränsade sektorer får i ett vidare sammanhang. Ett sätt att försöka få en sådan överblick är en samordnande planering på länsplanet av det slag som regeringen har tagit initiativ till. Denna verksamhet befinner sig ännu på försöksstadiet. För närvarande övervägs formerna för att behandla länsplanerna centralt, när den nu aktuella etappen av planeringen i länen blir slutförd till våren. En möjlighet är att ta upp dessa frågor i lokaliseringsberedningen.

Jag anser mig kunna räkna med att länsplaneringen skall ge bättre förutsättningar för att bedöma de samlade regionala effekterna av utveckling och planering inom skilda sektorer. Jag tror också att det utredningsarbete och den planering som nu pågår regionalt kommer att påverka sektorplaneringen. Den regionalpolitiska översiktliga planeringen är alltså en betydelsefull åtgärd av det slag som herr Lundmark efterlyser.

Vidare anförde:

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation som jag uppfattar som i stort sett positivt.

Den samordnade länsplaneringen är nödvändig för att ge oss en samlad bild av förhållandena på det regionala planet. Nästa steg, nämligen behandlingen av materialet och ställningstagandena på rikspanet, är emellertid avgörande för om man vid det fortsatta arbetet skall kunna räkna med en verklig samordning till effektiva insatser.

I svaret säger statsrådet: »Jag anser mig kunna räkna med att länsplaneringen skall ge bättre förutsättningar för att bedöma de samlade regionala effekterna av utveckling och planering inom skilda sektorer.» Jag vill tillägga att jag förutsätter att man inte ensidigt och villkorslöst skall kräva anpassning i länen till de skilda sektorernas planer utan att de skilda sektorerna också inom vissa gränser kommer att ta hänsyn till de regionala behoven.

Västerbotten har varit relativt gynnat av lokaliseringsstödet. Det är emellertid oerhört svårt att åstadkomma insatser där behovet är störst. Jag vill återge planeringsrådets summering av resultatet. Man säger:

Lokaliseringsstödet har ej lett till någon betydande nyetablering av företag eller arbetsplatser utan koncentrerats på utbyggnad av befintliga arbetsplatser. Då alternativa lokaliseringsorter ej varit aktuella har länsmyndigheterna ej haft några möjligheter att med lokaliseringsstödet påverka länets näringsgeografiska struktur. Lokaliseringsstödet fördelning på de olika kommunblocken har helt bestämts av i vilken utsträckning en expansionskraftig företagsamhet redan tidigare varit till finnas i respektive block. Lokaliseringsstödet har därmed inte i någon högre grad nämnvärt kunnat bidra till en lösning av inlandets sysselsättningsproblem.

När man i detta fall talar om inlandet avser man Västerbottens lappmark. Det är ett område som geografiskt omfattar två tredjedelar av länet men befolkningsmässigt endast cirka en femtedel.

Denna relativt mörka bild blev ännu dystrare genom budskapet om inskränkningar i järnvägstrafiken och om att domänverket, som är den avgjort störste skogsägaren, i sin framtidsplanering avser att sänka ambitionsgraden till extensivt skogsbruk i denna landsdel, där skogsbruket är den dominerande näringen. Det är naturligt att befolkning

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken

och länsplanerare börjar misströsta inför dylika budskap.

Man är medveten om att man, om den spontana utvecklingen får ha sin gång, riskerar en så stark avtappning av folk bara inom de 10—12 närmaste åren i Västerbottens inland och över huvud taget i övre Norrlands inland, att samhällsmaskineriet och serviceapparaten knappast kan upprätthållas.

Vi är här i riksdagen ense om att förvaltningen inom olika sektorer bör göras så rationell som möjligt och att företagsekonomiska bedömningar skall vara rättesnöret för företagen. Detta måste medföra att avvikelser från denna princip i den mån riksdag och regering begär sådana för ett företag eller ett verk skall kompenseras över budgeten. Så sker faktiskt också i viss mån beträffande SJ. Jag tror att samma ordning i viss utsträckning skulle kunna tillämpas beträffande en del andra verk och företag. Domänverket kunde t. ex. lika väl som andra skogsägare erhålla vissa bidrag för skogsvårdsåtgärder o. d. när det gäller angelägna sysselsättningsobjekt. Temporära insatser för sysselsättningen måste samordnas med de mera långsiktiga lokaliseringsinsatserna, om man över huvud taget skall hinna lokalisera företaget och skapa nya arbetstillfällen i tid.

Man bör också av de statliga företagen kräva ett lokaliseringspolitiskt intresse. Vattenfall försöker ge sitt bidrag, men tyvärr har väl dess ansträngningar, som i går diskuterades i första kammaren, inte mötts med något entydigt gillande. Helt visst är det angeläget att ansträngningarna i de olika trakterna samordnas och att man på riktigast möjliga sätt utnyttjar tillgängliga resurser för att hålla olika delar av landets bygder levande.

Jag vill till sist uttala den förhoppningen, att pågående utredningar och planeringsarbete mycket snart skall leda till nya kraftfulla insatser.

Med det anförda ber jag än en gång, herr talman, att få tacka för svaret på min interpellation.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag blev plötsligt något ängslig för att herr Lundmark skulle tjuvstarta vindelälvdebatten i denna kammare, men han frångick ganska snart denna linje, och det skall vi vara honom tacksamma för. Jag skulle tro att den diskussionen ändå kommer att ta en god stund av kammarens tid i anspråk.

Herr Lundmark tog dock upp många problem som skulle kunna ge anledning till en omfattande debatt: hur lokaliseringspolitiken har lyckats eller inte lyckats, inlandsproblemen o. s. v. Jag har självfallet tagit del av de uttalanden som gjorts uppe i Västerbotten — kanske med en liten aning av förvåning. Jag kan förstå om tjänstemännen i planeringsrådet är något missnöjda med vad som har skett. Jag har bara ställt mig frågan i vilken omfattning vederbörande haft kontakter med nya eller befintliga företag för att diskutera frågan om att skapa nya sysselsättningsmöjligheter. Det är ju detta som är avgörande. Vad som är avgörande för om lokaliseringspolitiken skall lyckas eller inte är ju i vilken mån vi kan få kontakt med företaget som är beredda till en expansion eller till en omlokalisering. Det må sedan gälla privata, kooperativa eller statliga företag. Vi vänder oss till samtliga grupper för att attrahera dem i deras lokaliseringsval. Det är där huvudintresset ligger.

Vi måste med beklagande konstatera de stora svårigheter vi haft att påverka företag i de val av lokalisering som kommer det norrländska inlandet till godo. Företagen har ofta, jag kanske skall säga oftast, kommit till sitt slutliga resultat utifrån företagsekonomiska bedömningar. Frågan är om vi skall för-

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringpolitiken

söka övertyga dem om att dessa bedömningar är oriktiga. Det är i så fall ett stort ansvar vi tar på oss. Vi söker ju ändå med lokaliseringstöd ta risker å företagens vägnar. Det är ett riskåtagande som vi är beredda att gå mycket långt med. Men företagen måste ändå göra en bedömning själva, som vilar på en sund basis.

Det egentliga problem som herr Lundmark har tagit upp är den samhällsservice, som måste till och som även den utgör en stimulans för företagen i deras lokaliseringsval. Kommunikationsfrågorna är lika viktiga, och där delar jag helt herr Lundmarks uppfattning, att vi måste få till stånd en samordning. Men man kan inte börja i den ena änden och bygga ut en omfattande samhällsservice och goda kommunikationer, om vi inte är övertygade om att detta ger förutsättningar för en lokalisering av nya företag. Helst bör det vara en kommunikering mellan lokaliseringsaktiviteten, samhällsservicen och kommunikationerna. Men jag förstår också de som säger att om man tar bort kommunikationerna, så underlättar det sannernigen inte lokaliseringsaktiviteten. Den saken skall jag emellertid inte här gå in på. Vi får diskutera olika transportmedels möjligheter. Den diskussionen kan dock föras mera separat.

Vi är emellertid beredda att i vissa fall, t. ex. via beredskapsmedel, påverka samhällets service och kommunikationerna och därmed stimulera till en lokalisering av företag till vissa orter. Jag skall senare återkomma till det i svaret på en annan interpellation. Men i det sammanhanget är det utomordentligt viktigt att man i den regionala översiktsplaneringen bestämmer sig för vilka orter och regioner man är beredd att satsa på. Om man i den diskussionen stannar för ett tvehåget uttalande och säger att vi vill satsa på alla orter, så är jag rädd för att vi får utomordentligt stora besvärligheter. Jag

är medveten om att det är en svår uppgift att bestämma sig för vilka regioner och orter man skall satsa på, men vi kommer inte förbi att avgöra den saken och kan inte överlämna åt utvecklingen själv att göra det. Det skall vi inte göra.

I en sådan planering skall det ändå vara möjligt att åtminstone ge stöd på vissa punkter även i inlandet. Det stödet är erforderligt, ja nödvändigt. Och går det inte att åstadkomma det med företagslokalisering är det möjligt att vi får gå fram med ett längre gående socialpolitiskt stöd för att bistå de människor som under en längre eller kortare övergångstid stannar kvar i glesbygden. Det har vi klart uttalat tidigare, och det arbetet förberedes nu. Jag hoppas att vi inom kort skall kunna redovisa en del av de åtgärder som därvid ifrågasättes.

Slutligen skall jag också säga något om den fråga som här har berörts, nämligen statens järnvägars planer på vissa indragningar. Nu är den skiss som gjorts mycket preliminär — inga myndigheter, inga överinstanser har tagit ställning till den. Men jag vill erinra om att kommunikationsministern för kort tid sedan i ett interpellationssvar här i kammaren framhöll att »SJ:s långsiktiga planer tillsammans med liknande bedömningar från andra trafikföretags sida i god tid bör kunna hjälpa planeringsråden att överblicka trafiksituationen i stort för länen som helhet. Från SJ:s sida är man självfallet beredd att lämna planeringsråden redogörelser för sin långsiktiga planering. Samtidigt är naturligtvis det utrednings- och prognosarbete som pågår ute i länen av utomordentligt värde för SJ:s bedömningar.»

Detta uttalande, menar jag, är ett ytterligare vittnesbörd om den strävan till samordning som vi i kanslihuset ser som ytterst angelägen. Den gäller alla sektorer, och den bör också gälla på alla nivåer.

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken

Herr LUNDMARK (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt uttalande, att det varit svårt att få någon större utdelning av lokaliseringsstödet till inlandet, innebär ingen anklagelse mot någon. Jag ville endast framhålla att nu gällande regler inte visat sig effektiva när det gäller att styra lokaliseringen. För lappmarkens del har man faktiskt varit mycket tillmötesgående härvidlag — stöd har lämnats så fort ett företag givit sig till känna, om det varit fråga om ett rimligt objekt. Svårigheten är emellertid att finna företagare i övre Norrlands inland, då denna bygd har ett mycket ensidigt näringsliv, utan industriell bakgrund. Där finns följaktligen inte mycket att bygga på.

Dessutom är vi självfallet i kommunikationshänseende sämre ställda än man är i kustbygden. Detta vårt handikapp kompenseras i alltför ringa grad av förmånligare lokaliseringsstöd. Det är kanske detta som är det största dilemmat.

Beträffande SJ:s planer får väl sägas att det var psykologiskt olyckligt att de presenterades utan att man något mera konkret kunde ange vad som skulle komma i stället vid indragningarna. Låt oss anta att en presumtiv företagare efter förhandlingar ställt sig positiv för lokalisering till Vilhelmina av ett objekt. Vederbörande reaktion blir naturligtvis inte förmånlig, om han dagen efter i tidningarna får läsa att järnvägsstationen i Vilhelmina skall dras in.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Efter att först ha läst herr Lundmarks interpellation angående samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringspolitiken och sedan interpellationssvaret var jag nyfiken på vart diskussionen skulle leda. För egen del vill jag endast anföra ett par synpunkter.

Herr Lundmark framhöll alldeles riktigt att näringslivet i de trakter i övre

Norrland som det gäller inte har någon industriell bakgrund. Det vet vi.

Hur har denna del av landet befolkats? Jag har studerat lappmarkens kolonisation; det är en gripande berättelse om människor som trängde in i detta öde land, som ursprungligen var samernas egendom, och skapade sig en utkomst. De trodde på framtiden i det landet. Deras näring var skogen och i viss mån jorden längs älvdalarna och de stora sjöarna, och den gav nöjaktigt utbyte. Därtill kom att de kunde fiska och jaga och kanske också driva litet handel. Närheten till Norge betydde rätt mycket under denna tid. Man kunde handla över gränserna, och det var inte så långt till Mo i Rana som till Umeå eller Örnsköldsvik. Så växte detta land fram och fick en ganska stor befolkning.

Med den förändring som har ägt rum i vårt land under de senaste decennierna är det självklart att just dessa områden måste ha fått det svårt. Det är orimligt att vänta någonting annat än att denna bygd skulle avfolkas och bli en ännu mer utpräglad glesbygd. Om någonting skall hända här krävs det verkligen en mycket klok satsning och mycken vidsynthet.

Det går säkert inte att i denna debatt tränga så djupt in i detta problem, men jag skall ställa några frågor. Under riksdagsresan i Västerbotten i somras lade jag märke till hur dåliga vägar det fanns t. ex. upp mot Sorsele. Förbindelseleden längs Vindelälven mot denna kommun — som just nu klagat mer än andra kommuner över att den hotas av sammanbrott, eftersom den inte har underlag för skolor och annan samhällsservice — är fortfarande likadan som när jag åkte den första gången i 1940-talets mitt. Man sade i detta sammanhang att den enda möjligheten att få bättre väg gavs av kraftverksbyggena, och det är nog sant. Men varför kan vi inte ge en stor bygd, som Sorsele i alla

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringpolitiken

fall har varit, en ordentlig väg ned mot länsstaden? Det är bara ett exempel på vägar som vi kunde tänka på i dagens läge.

En annan fråga är den som jag hörde framställas av människor som har orats: Skall vi tro att inlandsbanan blir kvar som godsjärnväg om inte annat? Hur blir det med tågförbindelserna från Hällnäs till Lycksele och Storuman? Skall vi räkna med att det blir någon persontrafik i framtiden? Det är väl inte inrikesministerns uppgift att svara på dessa frågor, men jag vill nämna något av det som oroar folk som bor i trakten och säkert skrämmer dem som eventuellt ämnat flytta dit.

Jag är alldeles övertygad om att man inte kan befalla folk att starta företag uppe i dessa bygder. Det går inte att dirigera industrier dit. Man måste söka en annan, smidigare väg. Jag har här i min hand en skrivelse som Industriförbundet avgav till statsministern den 15 november i höst. Mycket är klokt i denna skrivelse, men samtidigt finns det några satser som har oroat mig, särskilt med tanke på Västerbotten och dess inland. Industriförbundet säger där: »Vi förordar sålunda redan i dagens läge en successiv nedskärning av det lokaliseringpolitiska företagsstödet.» Så följer ett förslag till riktlinjer för den framtida svenska lokaliseringpolitiken: »I princip bör man inrikta politiken på ett mycket begränsat antal utvecklingsregioner.» Jag tror att denna tanke är riktig, men den verkar på samma gång som ett dråpslag mot de avlägsna bygder som vi norrlänningar företräder.

Vidare yttrar Industriförbundet: »Arbetskraftsproblem i sådana trakter, som lider av bestående undersysselsättning men faller utanför utvecklingsområdena, bör i första hand lösas genom åtgärder för att underlätta arbetskraftens utflyttning.» Så har redan skett. Det torde också vara riktigt, men det inger

en känsla av att det enda vi till sist har att vänta där uppe är att folk får pengar för att flytta, man löser in deras egnahem och så står husen tomma, medan det här nere inte finns bostäder för dem som lyckas få arbete.

Slutligen finns det en tredje punkt: »Vissa regioner måste bedömas som mindre utvecklingsbara ur ekonomisk synpunkt.» Där räknar man bara med att försöka hjälpa den befolkning som bor kvar med service — inrikesministern nämnde även att vi får räkna med att göra sociala insatser. Jag förstår att det blir nödvändigt, men det är oerhört vemodigt. Skulle den insats som inrikesministern förklarade vara självklar kunna medföra att frimodigheten steg och tron på framtiden växte i de bygder det gäller skulle jag dock bli glad. Jag ställer dessutom samma fråga som herr Lundmark: Kunde inte domänverket liksom andra skogsägare ta upp skogsvårdande verksamhet för att skapa mer sysselsättning?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall endast helt kort kommentera det sista som har sagts här. Det visade vilka svåra frågor det rör sig om.

Herr Nilsson i Agnäs refererade de olika punkterna i Industriförbundets skrivelse och sade att det nog var riktigt men ... Antingen är det riktigt och då skall vi följa det, eller också skall vi säga att det måste finnas andra möjligheter — en viljeinriktad anpassning av vår politik, en strävan att befrämja näringslivet på vissa platser där förutsättningar finns. I så fall får vi acceptera en omflyttning inom regionerna. Det är dithän vi nu har kommit. Det är inte omöjligt att lokalisera nya företag till Norrland, det visar de senaste årens utveckling. Men den lokalisering, den expansion av företagen som kom-

Svar på interpellation ang. samordningen av statlig verksamhet av betydelse för lokaliseringpolitiken

mit till stånd har skett i de expansiva industriregionerna, i kustbandet, och vi har stor omflyttning av människorna inom regionen.

Jag har åtskilliga gånger ställt frågan: Är det inte bättre att acceptera en omflyttning inom regionen som delvis föranledes av de lokaliseringpolitiska åtgärder vi vidtar än att bara finna sig i att människoströmmarna flyter från Norrland? På den punkten trodde jag att vi var överens, och det tror jag fortfarande att vi är.

Även jag ser naturligtvis det romantiska och det historiskt intressanta i koloniseringen av Norrlands inland. Men den var inte romantisk, ty den skedde oftast på grund av nöd och fattigdom, som ett tvång därför att man inte fann några andra utkomstmöjligheter — man flyttade dit i stället för att fara till Amerika.

Huvudfrågan är nu: Binder det oss i nuet och för framtiden vad som skedde för 150 år sedan? Måste vi inte acceptera att vi lever i en ny värld, där avgörande för vår framtid och för vårt näringsliv är om vi kan klara uppgiften att konkurrera med de stora industrinationerna i mellersta Europa och Amerika? Detta är den nya utgångspunkt vi har. Sedan skall vi naturligtvis försöka hjälpa de människor som vill bo kvar under en övergångstid, de som vill känna stänk av forsens brus och allt sådant som sagts i denna kammar och på andra ställen under den senaste tiden. Men låt oss inte inbilla oss att vi utan att medvetet göra avkall på våra möjligheter till en fortsatt standardutveckling skall kunna ta ansvaret för att behålla landet precis sådant som det är i dag!

Jag har inte uppfattat det så, att detta är vare sig herr Lundmarks eller herr Nilssons i Agnäs uppfattning. Men jag är litet rädd för att en och annan på hemmaplan och även i riksdagen vill ge uttryck för denna mer romantiska

syn på tillvaron, för att därmed stå väl till baks med de människor som bor där uppe, i stället för att acceptera realiteterna.

Vi måste hjälpas åt att försöka åstadkomma så stora insatser som möjligt till skydd och stöd för människorna också i det norrländska inlandet, och vi måste anstränga oss för att få till stånd flera lokaliseringar av företag till Norrland. Frågan är då, om villkoren är tillräckligt lockande. Herr Lundmark anser att gällande regler inte är tillräckliga för att påverka företagen. Ja, jag har bett om förslag till förändring av reglerna. Vi kan lämna ett hundraprocentigt bistånd till företag som vill omlokalisera sin produktion, och vi är beredda att göra sådana insatser. Vi har rätt att bidra med 50 procent av kostnaden för industrilokalerna, och vi har rätt och möjlighet att gå upp till 100 procent av kostnaden för lokaliseringar genom lån och bidrag. Men inte ens dessa villkor lockar företagen eftersom de också måste kunna falla tillbaka på en företagskalkyl, som visar att det är rimligt att genomföra en omlokalisering.

Det blir säkerligen åtskilliga tillfällen att återkomma till dessa spörsmål. Men huvudfrågan i interpellationen har väl herr Lundmark och jag klarat av: vi vet att en samordning mellan olika aktiviteter är nödvändig. Jag kunde dock inte underlåta, herr talman, att åtminstone rikta uppmärksamheten på de frågor som herr Nilsson i Agnäs tog upp.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag vill till att börja med framhålla att den som inte är industriman av Industriförbundets skrivelse får det intrycket — vilket även inrikesministern sade — att de som författat den verkligen särskilt känner till den tunga industrin. Också jag har den uppfattningen att det inte är möjligt

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten att förlägga vilka industrier som helst uppe i dessa trakter och att vi måste acceptera att det är så.

Vi i Norrbotten räknar också med att en viss justering av befolkningstalet har varit nödvändig och att det kanske även måste minska ytterligare något. Men om bygderna över huvud taget skall kunna fortleva krävs det vissa möjligheter till service.

Vi skall visst acceptera en omflyttning, men vi har alltid i Norrland hellre sett att människorna flyttat från inlandet till kusten, så att de stannar kvar inom respektive landstingskommuner, än att de flyttar längre bort.

Trots Industriförbundets kloka ord och trots att inrikesministern och jag enats om att vi måste räkna med att vi lever i en ny tid, tror jag ändå att det skulle kunna göras en del insatser. Jag har när det gäller Norrbotten i denna kammare nämnt möjligheterna att utnyttja gruvorna. Det har nyligen inträffat glädjande saker på detta område i Malå i Västerbotten, och det kan tänkas att vi i Arjeplog kan få ytterligare en gruva driven i statlig regi, nämligen i Radnejaure. Det har också i en skrivelse till Kungl. Maj:t i förra veckan omnämnts att vissa utsikter kan föreligga att starta en plastfabrikation i Norrland. Man kommer ju i framtiden att i mycket större utsträckning än nu tillverka olika saker av plast, t. ex. oljecisterner.

Inrikesministern frågade vidare i sitt föregående inlägg om länsorganen verkligen gjort allt vad de kan för att skapa sysselsättning. Ja, jag har den bestämda uppfattningen att de har provat alla möjligheter.

Jag har aldrig talat om någon romantik i detta sammanhang. Jag tror inte att kolonisationen av lappmarken hade romantiska motiv. Visserligen förekom det väl en viss romantik i samband därmed, men det torde ha varit den hårda verkligheten som tvang människorna att söka sig dit. Likväl har jag en känsla av att det inte fanns mera

av nöd och fattigdom i lappmarken i stort sett än på andra håll i vårt land.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 20

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Luleå har i en interpellation frågat mig vilka konkreta åtgärder regeringen ämnar vidta för att minska arbetslösheten i Norrbotten.

Antalet arbetslösa i Norrbotten var under år 1966 i medeltal per månad 2 580. Under januari—oktober 1967 har månadsmedeltalet varit 2 790. Ökningen är alltså inte så stor men innebär ett avbrott i den successiva nedgång i arbetslösheten som har kunnat märkas i länet efter år 1964. Samtidigt har medeltalet per månad lediganmälda platser minskat från 790 år 1966 till 655 under 1967. Från mitten av oktober till mitten av november har antalet arbetslösa stigit med 1 000 personer. Denna stora ökning har arbetsmarknadsmyndigheterna förutsett och beaktat vid planeringen.

Mot bakgrunden av utvecklingen har arbetsförmedlingsverksamheten i länet intensifierats och kunnat redovisa framgångar. Det kan nämas att till och med oktober i år drygt 3 400 arbetslösa kunnat beredas nya anställningar efter flyttning med bidrag från arbetsmarknadsverket. Närmare 2 000 av dessa flyttande har fått arbete inom länet.

Fler arbetslösa och minskad tillgång på lediga platser präglar arbetsmarknadsläget inte bara i Norrbotten utan även på andra håll i Norrland och i Syd- och Mellansverige. Regeringen har därför vidtagit en rad åtgärder framför allt inom investeringssektorn

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten

för att öka sysselsättningen under den kommande vintern. Senast den 27 oktober, d. v. s. vid en tidpunkt då herr Andersson redan lämnat sin interpellation, beslöt regeringen sålunda om åtgärder som beräknas kunna ge en sysselsättningsökning under den kommande vintern för cirka 10 000 man. Dessa åtgärder kommer att få effekt även i Norrbotten. Enligt föreliggande planer kommer beredskapsarbetena där att kunna sysselsätta 500 personer mer än under föregående vinter. Regeringen ämnar föreslå att medel ställs till arbetsmarknadsverkets förfogande så att ytterligare 1 000 personer i Norrbotten kan placeras i beredskapsarbete. Vad gäller bostadsbyggandet får ett antal lägenheter ur 1968 års kvot påbörjas under år 1967. För skolbyggnader har länet under året tilldelats extra rambelopp med sammanlagt 10 miljoner kronor. Vidare har befrielse från investeringsavgift medgetts för byggnadsobjekt med en sammanlagd kostnad av 16 miljoner kronor.

Inom omskolningsverksamheten i Norrbotten har utbildningsvolymen ökat med närmare 300 personer jämfört med år 1966. Arbetsmarknadsverket bedömer det som möjligt att öka volymen med ytterligare 800—1 000 personer.

Herr Andersson frågar vidare dels om speciella åtgärder kommer att sättas in för att bygga ut näringslivet i Norrbottens inland och östra delar, dels om konkreta förslag till effektivisering, samordning och utbyggnad av den statliga företagsamheten i Norrbotten kommer att utarbetas.

Vad det första ledet i frågan beträffar får jag hänvisa till det lokaliseringstöd som f. n. kan lämnas. Hittills har bidrag och lån utgått till företag i Norrbotten med sammanlagt cirka 70 miljoner kronor, varav cirka 24 miljoner kronor avser företag i inlandet. Till fullföljande av den lokaliseringpolitiska stödverksamheten föreslår regeringen på tilläggsstat I en vidgning av ramen för lokaliseringsslån med 100 miljoner kronor. Ett

väsentligt stöd har också lämnats genom medgivande att ta investeringsfonder i anspråk för industriinvesteringar i länet. Det kan också erinras om att norrlandsfondens verksamhet är särskilt inriktad på Norrbotten. Vad slutligen gäller den statliga företagsamheten i Norrbotten vill jag erinra om att statsrådet Wickman i anledning av en interpellation av herr Andersson under vårriksdagen hade tillfälle lämna en utförlig redovisning för denna fråga. Något ytterligare finns inte från min sida att tillägga till det svar som då lämnades.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Luleå (vpk):

Herr talman! I min interpellation ställde jag tre frågor, som jag försökte konkretisera, nämligen följande: 1. Vilka konkreta åtgärder ämnar regeringen nu vidtaga för att minska arbetslösheten i Norrbotten? 2. Kommer regeringen med anledning av de särskilda förhållanden som är rådande i Norrbottens inland och i östra Norrbotten att i dessa områden sätta in speciella åtgärder för att bygga ut näringslivet? 3. Kommer regeringen att utarbeta konkreta förslag till effektivisering, samordning och utbyggnad av den statliga företagsamheten i Norrbotten?

Jag ber att få tacka inrikesministern för det svar han nu lämnat på dessa frågor, och jag tar dem här en och en när jag kommenterar inrikesministerns svar.

Inrikesministern svarar på den första frågan på ett sätt som egentligen är ett understrykande av det svåra läget i länet dels när han konstaterar att antalet arbetslösa under den senaste månaden har stigit med 1 000 man, dels genom att meddela att regeringen vidtar åtgärder för att placera ytterligare 1 500 man i beredskapsarbete. Inrikesministern meddelar vidare att det skall göras ett förtidsuttag på 1968 års byggkvot under innevarande år och viss höj-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten
ning av beloppet till skolbyggnader samt att ytterligare 1 000 personer skall undergå omskolning.

Detta är väl de åtgärder som kan vidtas i en prekär situation och med de möjligheter som finns för dagen. Men, herr inrikesminister, man skulle nog ganska ingående kunna diskutera om åtgärderna och om de människor som blir föremål för dem.

En sak är emellertid rätt klar: situationen och de vidtagna provisoriska åtgärderna vittnar om avsevärda brister i samhällsplaneringen, brister som gör att det inte går att undanröja otryggheten för de arbetstagare och de familjer som drabbas.

Vi brukar ju till de arbetslösas antal räkna även de som sysselsätts i beredningskurser — de står till arbetsmarknadens förfogande. Jag frågar: Var finns de tusentals nya arbetsställen som nu behövs om tryggheten skall kunna garanteras av samhället? Detta är kärnfrågan när det gäller att på sikt kunna lösa hithörande problem för Norrbottens del.

På min andra fråga — om regeringen kommer att vidtaga några speciella åtgärder för Norrbottens inland och för östra Norrbotten — lämnar inrikesministern ett mer allmänt hållt svar. Han hänvisar till nuvarande lokaliseringstöd och till den ökning av lokaliseringssmedlen, som skett för hela riket, samt till Norrlandsfonden och till investeringsfonderna. Jag anser att svaret är otillfredsställande därför att det inte vidtagits åtgärder som svarar mot de speciella förhållandena i ifrågakommande delar av länet. Lokaliseringssmedel har inom dessa områden inte kunnat utnyttjas i erforderlig utsträckning. En bygd, som inte redan äger ett utvecklat näringsliv, har nämligen svårt att tillgodogöra sig lokaliseringssmedel.

Beträffande investeringsfonderna har länsarbetsnämnden meddelat att efter färdigställandet av ASEAs och SCAs anläggningar i Piteå samt Scania-Vabis

anläggning i Luleå under fjärde kvartalet 1967 nya industribyggen av samma storleksordning ej kommer att kunna igångsättas som ersättning.

Inrikesministern är mycket väl medveten om de förhållanden som råder i länets inlandskommuner — det har han nyss omvittnat. Förhållandena har redovisats av inlandsutredningen, vars förslag för några år sedan presenterades på en konferens i Arvidsjaur där inrikesministern var närvarande. Jag ämnar inte tjuvstarta någon debatt om Vindelälven, men det är ett par formuleringar i allmänna beredningsutskottets skrivning i ärendet som pekar på vad det egentligen handlar om bl. a. i Norrbottens inland. I de kommuner som berörs — Arjeplog, Arvidsjaur och Jokkmokk — och som inlandsutredningen behandlat är staten en mycket stor arbetsgivare genom att staten äger skogarna, i vissa taxeringsdistrikt mellan 80 och 90 procent av arealerna. Det sker en omfattande ökning av arbetslösheten genom rationaliseringen av skogsarbetet, och här måste då staten, d. v. s. regeringen, ha ansvaret för att andra sysselsättningstillfällen skapas.

De motstridiga intressena när det gäller Vindelälvens utbyggnad eller bevarande speglar på sitt sätt det prekära sysselsättningsläget i Norrbottens inland. De som har det politiska ansvaret i Arjeplogs kommun strider för att till sin bygd söka föra hundratals nya arbetstillfällen och nya skatteinkomster och kräver därför älvens utbyggnad. Här i riksdagen går meningarna isär — därom vittnar första kammarens beslut i går kväll. Allmänna beredningsutskottets skrivning i frågan belyser som sagt också hur stort behovet i inlandet är av speciella åtgärder från statsmakternas sida. Det heter: »Enligt utskottets mening bör med tanke på att Vindelälvens bevarande kan betraktas som en riksangelägenhet önskvärda och bestående lokaliseringspolitiska åtgärder vidtagas.»

Dessa önskvärda och bestående loka-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten

liseringspolitiska åtgärder borde ha kunnat sättas in för rätt länge sedan; det har ställts krav på detta hos regering och riksdag i tiotals år.

Beträffande situationen i östra Norrbotten är svaret på min fråga lika otillfredsställande. Där råder ett besvärligt läge, och de förtroendevalda i kommunerna har ifrågasatt om man inte även borde bygga ut Torne älv — ett förslag som är framkastat i en för denna bygd mycket trängd sysselsättningssituation.

Till bilden av detta akuta läge i östra Norrbotten måste man lägga vad prognoserna för framtiden visar beträffande befolkningsutveckling och sysselsättning, därest icke statsmakterna genomför åtgärder för att öka antalet sysselsättningstillfällen inom området. Enligt uppgifter, redovisade för planeringsrådet i Norrbotten, kommer östra delen av länet, omfattande kalixregionen, Överkalix och tornedalsområdet, att fram till år 1980 minska sin befolkning med 14 000 personer, om inte den nuvarande utvecklingen bryts genom en aktiv utbyggnad av näringslivet.

Herr talman! Min tredje fråga till regeringen gäller om den kommer att utarbeta konkreta förslag till effektivisering, samordning och utbyggnad av den statliga företagsamheten i Norrbotten. Inrikesministern svarar med en hänvisning till statsrådet Wickmans svar på en tidigare interpellation om den sammantagna minskningen av antalet anställda vid dessa företag. Låt mig citera statsrådet Wickmans avslutande ord i det interpellationssvar som inrikesministern hänvisar till: »Avslutningsvis vill jag även framhålla vikten av att statens mera direkt arbetsmarknadspolitiska resurser byggs ut kraftigt under de senaste åren. Härigenom har de statliga företagens betydelse som instrument för att upprätthålla sysselsättning minskat. En konsekvens av denna utveckling är den nu pågående avvecklingen av verksamheten vid Törefors AB.»

Jag tillåter mig fråga inrikesministern konkret: Kommer de statliga företagen i Norrbotten — ASSI, NJA och LKAB — att utvecklas så att fler kan få arbete i dem? Kommer nya statliga företag att anläggas i detta län? Eller anser statsrådet att beredskapsarbeten, omskolning, utflyttning och den lokaliseringspolitik som hittills genomförts skall bli ersättare för en förnyelse och utbyggnad av den statliga företagsamheten i Norrbotten?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vi fortsätter nu en debatt som började med det förra interpellationssvaret. Men vi har kommit en bit längre norr ut och har anledning att konstatera att situationen i Norrbotten från lokaliseringssynpunkt kanske är något ljusare på det sättet att flera företag har fått lokaliseringstöd. Ett icke obetydligt antal företag har erhållit tillstånd att använda investeringsfonderna för en utbyggnad av filialföretag där uppe. Sammantaget betyder det att närmare 3 000 nya sysselsättningsplatser har kommit till.

Detta har naturligtvis gjorts för att motverka utflyttningen och återställa en bättre befolkningsbalans. Vi hade varit glada om resultat i samma omfattning hade kunnat redovisas i Västerbotten och Jämtland, för att nämna ett par exempel på områden där det inte varit möjligt att på samma sätt vinna kontakt med företag.

Den fråga som herr Andersson i Luleå tar upp är självfallet, om detta är tillräckligt. Jag är överens med honom om att så inte är fallet. Vi måste göra ytterligare ansträngningar. Vi måste söka kontakter med företag för en expansion och en lokalisering. Vi har all anledning att ha vår uppmärksamhet riktad på de statliga företagen och att diskutera vad som där ytterligare kan göras. I den mån det är möjligt kommer vi att bygga upp nya statliga företag.

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten

Objekten måste emellertid då vara företagsekonomiskt berättigade. Vi kan heller inte avstå från att inom de statliga företagen bedriva en rationaliseringsverksamhet som gör det möjligt för dessa företag att upprätthålla sin konkurrensförmåga.

Herr Andersson i Luleå har tagit upp frågan, om de statliga företagen kommer att utvecklas för att ge ökad sysselsättning. Jag skall som exempel ta LKAB, som jag tycker sköts utmärkt. Trots den mycket hårda konkurrensen på världsmarknaden med järngruvor i Afrika, Asien och Australien, där man använder billig arbetskraft och där lönekostnaderna därför ligger väsentligt under våra lönekostnader, har LKAB kunnat hävda sig. Företaget har under den senaste tiden redovisat försäljningar som volymmässigt innebär en inte obetydlig ökning.

Hur har detta varit möjligt? Jag tror att det beror på de stora investeringar som gjorts i LKAB från 1959 fram till 1964—1965, då cirka 1 250 miljoner kronor — om jag minns rätt — lagts ned i tillverknings- och framtagandeprocessen av järnmalm i Kiruna och Malmberget. Detta är ett väldigt belopp, och många frågar sig säkerligen: Betyder det inte att man har vidgat verksamheten så att den ger ökade sysselsättningsmöjligheter? Men herr Andersson i Luleå vet lika väl som jag att resultatet i stället har blivit att man behövt relativt mindre med arbetskraft. Vi kan beklaga detta, men huvudfrågan är: Är det inte väsentligast att det finns möjlighet att sälja de produkter våra företag kan framställa? Om man inte i LKAB hade genomfört denna mycket omfattande investering, skulle företaget då ha kunnat möta konkurrensen? Vissa företag i vårt land — inte bara LKAB — måste investera, rationalisera och effektivisera för att kunna överleva, och det får anses utomordentligt betydelsefullt i nuet.

Därmed står vi också inför nya upp-

gifter i Norrland och Norrbotten. Vi måste försöka bygga upp en ny verksamhet som kan ge sysselsättning åt den arbetskraft som friställs inom jordbruket, skogsbruket, kommunikationerna o. s. v. och som inte kan finna sysselsättning i gruvorna. Detta strävar vi efter att göra, och de resultat som jag inledningsvis nämnde har visat sig medföra en väsentlig uppbromsning av utflytningen även från Norrbotten.

Detta hindrar inte att vi möter stora problem. Jag tror emellertid att det är nödvändigt att bedöma dem realistiskt. Det finns framväxande industriregioner omkring Luleå, Piteå, Boden och Kalix. Om företagen vid lokalisering väljer dessa regioner, även de företag i södra och mellersta Sverige som vi kan påverka, anser jag, som jag sade i debatten om Västerbotten, att det är viktigt att vi med gemensamma ansträngningar åstadkommer en omflyttning till de regioner där det är möjligt att lokalisera företag. I viss utsträckning måste man alltså acceptera en omflyttning mellan regionerna.

Ansträngningar skall naturligtvis göras och har också gjorts för att ge även de östra delarna av Norrbottens län lokaliseringsstöd. Vi måste eftersträva att få ersättningsindustrier i stället för de statliga företag som läggs ned.

Diskussioner i denna riktning är aktuella, och jag hoppas att det skall vara möjligt att åstadkomma åtminstone något resultat i detta avseende.

Jag vill också framhålla att ett flertal företag i vårt land just nu iakttar en viss återhållsamhet i fråga om expansion och omlokalisering. Skälen härtill torde huvudsakligen sammanhånga med den konjunktursvacka som vi för närvarande upplever. I ett sådant läge är det nödvändigt att de särskilda åtgärder som avser att skydda den enskilde byggs ut, och det är detta jag har velat redovisa. Det gäller beredskapsarbetena, omskolningsverksamheten och åtgärderna i syfte att påverka en del av

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten företagen att bibehålla och i viss omfattning öka sin sysselsättning, det gäller byggnadsverksamheten o. s. v.

Jag delar herr Anderssons i Luleå uppfattning att riktpunkten för vårt arbete måste vara att skapa sysselsättning i mera ordinära arbeten. Detta betyder inte att jag underskattar beredskapsarbetena. Med den uppläggning de nu har — planmässigt genomförda och kanaliserade mot uppgifter som möjliggör en utbyggnad av samhällets service — innebär de indirekt en stimulans och en hjälp i den lokaliseringsspolitiska verksamheten.

I den offentliga debatten hör man ofta sägas att det görs så litet för att i det aktuella läget mera direkt bistå näringslivet. Med anledning härav vill jag bara erinra om att det inte är oväsentliga bidrag som lämnas till stöd för en fortsatt utbyggnad och anpassning av vår produktion. Tillståndet att använda investeringsfonderna till byggenkap och maskinköp, vilket utnyttjas av företagen till ett sammanlagt belopp av 1,6 miljard kronor, innebär att samhället avstått från att ta in cirka 350 miljoner kronor i skatt. Betydelsen härav förbises ofta i den offentliga debatten. Det är ett verksamt stöd för vårt näringsliv.

Ett annat område för vilket investeringsfonderna nu får tas i anspråk är lagerhållningen, som med deras hjälp kan byggas upp. Vi hoppas att detta skall leda till goda resultat. Det övervägs också ytterligare åtgärder i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen. En del av dem kommer att rikta sig mera direkt mot näringslivet för att sysselsättningen på detta sätt skall kunna påverkas.

Vad som nu görs skall emellertid ses mot bakgrunden av att vi kanske om några månader kommer att vara på väg ut ur konjunktursvackan och att det då inte är önskvärt med en överefterfrågan inom exempelvis byggnadsområdet på arbetskraft, material och kapital, vilken återigen kunde medföra

prisstegringar. Om vi, som vi hoppas, skulle ha nått botten av konjunktursvackan och så småningom börjar få en ökad aktivitet inom vårt näringsliv, räknar vi också med att det skall bli tillfälle att med ett större antal företag diskutera såväl expansion som omlokaliseringar av deras verksamheter. Självfallet står i detta sammanhang Norrland och inte minst Norrbotten i förgrunden.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag har vid något tillfälle blivit angripen för min syn på utbyggnaden av en viss älv, och jag skymtade en sådan kritik också i herr Anderssons i Luleå inlägg nyss. Eftersom herr Andersson nämnde Arjeplog, en kommun som jag ganska väl känner till och som jag besökte i somras, vill jag för inrikesministern nämna att jag har talat med kommunalmän i Arjeplog som därvid framhållit följande.

Arjeplogs kommun omfattar 146 kvadratmil och har i Radnejaure en kopparfyndighet, vilken undersöks av SGU sedan tio år tillbaka.

Vi kommunalmän och invånare i kommunen frågar oss, om inte staten kan göra något för att forcera dessa undersökningar. De rapporter över undersökningarna som hittills lämnats är mycket gynnsamma, och den koppar det är fråga om tror man är mycket värdefull. Kommunalmännen har därför sagt, att om vi får en gruva till i denna del av socknen, så är vår kommun räddad. Och det är ändå inte oväsentligt, om en kommun i detta väldiga område i inlandet blir räddad.

Vidare har vi vägbygget till Graddis, som har lagts ned i höst. Det bygget är väl ett lokaliseringsprojekt men har indirekt också mycket stor betydelse för turismen. Graddisvägen väntas bli mycket lockande för människor som reser till fjälls, för turister på väg till Norge, för friluftsmänniskor och jägare. Skulle man inte kunna göra något i det fallet?

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten

Jag menar inte att turismen enbart kan bli ett levebröd för kommunens invånare, men det finns ändå människor som lever på den. Det kan man se exempel på t. ex. i Schweiz, där turismen är en ganska bra födkrok. Även det stora norrländska friskluftsområdet — om jag får kalla det så — tror jag i framtiden kommer att locka många människor, och då gäller det att se till att vi har vägar och att järnvägarna fungerar och mycket snabbt och bekvämt kan forsla människorna till fjällen.

Slutligen en liten försynt fråga: Hur är det med skattepolitiken? Det har här antytts att vi måste ge understöd och hjälp åt människor som inte kan finna arbete och utkomst — friställda människor, som det heter — och det förstår jag är nödvändigt. Men det kanske också vore tänkbart med vissa lättnader i skattepolitiken för dem som vill driva småindustri, åtminstone under den första perioden efter starten. Jag medger dock att det är en svår fråga.

Herr ANDERSSON i Luleå (vpk):

Herr talman! Inrikesministern sade här att vi kommer att bygga nya statliga företag. Det uttalandet noterade jag med mycket stor glädje. Av svaret på min förra interpellation fick jag nämligen den känslan att arbetsmarknadspolitikerna var det väsentliga, och då kunde lätt inträffa konkurer i stil med den som förekom i Törefors på grund av att de nödvändiga åtgärderna inte vidtagits vid företaget. Men ännu är det väl ganska tveksamt huruvida vi kan få ett klart besked från regeringen, men det är vad vi måste ha när vi planerar i Norrbotten enligt de riktlinjer inrikesministern själv givit till länsstyrelserna och planeringsråden. Framför allt är det ett stort problem hur det kommer att gå med utbyggnaden av ASSI och NJA. Hur kommer det i framtiden att bli med de företagen, som vi också måste ta med i länsplaneringen?

För egen del var jag liksom arbetarrörelsens representanter i Norrbotten mycket tidigt på det klara med att vi måste slå vakt om de statliga företagen, detta framför allt med tanke på NJA. Vi förstod att företaget måste byggas ut, effektiviseras och drivas ekonomiskt och rationellt. Den saken har man också lämnat klara besked om i de fackföreningar vilkas medlemmar är anställda i företaget.

Jag tycker inte att läget skall svartmålas, men vi måste ha något konkret att hålla oss till. Jag är mycket positivt inställd till strävandena att skapa nya sysselsättningsmöjligheter och vad som därvid åstadkommit, inte minst därför att jag själv är med och fördelar lokaliseringsmedlen. Men jag vet också hur svaga många företag är som får lokaliseringsmedel. Man och man emellan är det inte någon hemlighet att det eller det företaget befinner sig på fallrepet.

Vad beträffar frågan om utflyttningen från Norrbotten ligger det inte till riktigt så som här sagts. Under åren 1965 och 1966 måste 13 500 norrbottningar flytta till andra län. Årets siffra känner vi inte med bestämdhet, men vi vet att den kommer att bli lägre, eftersom konjunkturnedgången gör att man i andra delar av landet inte har kunnat ta emot norrbottningarna.

Inför den situation vi nu diskuterar bör också beaktas att antalet sysselsatta i skogarna i vinter kommer att minska med ytterligare 350 man, att antalet sysselsatta vid LKAB hittills i år gått ned med 399 man, att NJA har minskat antalet anställda med 95 och att Vattenfall kommer att minska antalet anställda med 215.

Vi kommer också att möta en hel del andra problem, inte minst när det gäller alla de tekniker och ingenjörer vi utbildat. Det är flera hundra personer med utbildning av ifrågavarande slag som för närvarande inte kan utnyttjas.

Mot denna bakgrund måste utgångspunkten vara att den bas för närings-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att minska arbetslösheten i Norrbotten

livet som vi har i de statliga företagen skall byggas ut till att omfatta nya produkter, som ger fler människor arbete.

Till herr Nilsson i Agnäs vill jag säga att jag inte på minsta sätt angripit honom. Även om jag inte bor i Arjeplog har jag blivit rätt väl orienterad om förhållandena där under alla mina år i Norrbotten. Jag känner exempelvis till Graddisvägen. År 1969 har det, om jag inte minns fel, gått hundra år sedan denna väg första gången påtalades. Det är alltså på tiden att vägen blir klar under 1972, som nu planeras. Jag har varit med under många valrörelser då pinnpojkar kommit och satt ut nya pinnar vid Graddisvägen, och vi har trott att det skulle bli något av. Nu vet vi att det blir en väg, och den vägen kommer att ha betydelse för turismen och även för sysselsättningen inom vissa skogsområden i dessa trakter.

Kopparfyndigheterna i Radnejaure bör också föras in i bilden. Inrikesministern nämnde Norrlandsfonden, och jag vill då ställa en fråga som redan rests i Arjeplog: Kanse borde Bolidenbolaget kunna betala ett visst belopp per brutet ton som bidrag till näringslivets utveckling i denna del av landet ungefär på samma sätt som fallet är med de statliga gruvorna?

Slutligen vill jag säga till inrikesministern att jag för min del fattat de anvisningar för länsplaneringen, som den 17 februari i år gick ut från inrikesdepartementet, på det sättet att vi i vår genomlysning ute i länen skall ta med allt som har med statlig företagsamhet att göra. Det gäller alltså även de statliga företagen, och därvid kommer vi direkt in på samhällsplaneringen i övrigt. Frågan blir då: Gör vi den riktiga satsningen av de samhälleliga medlen? Gör vi riktiga investeringar? Vad kommer att ske på olika håll?

Inte minst ur denna synpunkt är det viktigt att regeringen ger klara signaler för utvidgningen och vidareutvecklingen av de stora statliga basindustrierna. Det

är nämligen bevisat att det inte är möjligt att nå tillräckligt långt genom en lokaliseringpolitik av det slag som hittills förts, även om vi inte skall under-skatta de vunna resultaten.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag förmodar att vi inte kommer mycket längre i denna debatt. Jag kan inte ge klara besked om när, hur och var sådana saker kommer att inträffa som herr Andersson i Luleå efterlyste. Men jag har sagt att det beträffande den statliga företagsverksamheten pågår undersökningar. Och så mycket kanske jag kan garantera som att dessa undersökningar inte — såsom fallet varit med förberedelserna för den av herr Andersson i Luleå omnämnda Graddisvägen — skall behöva ta hundra år. Det är nödvändigt att vi får fram resultaten i så god tid att en del av dem kan ligga som underlag vid uppställandet av den målsättning för länen som skall fastläggas i en regional utvecklingsplan, och jag hoppas att detta skall vara möjligt.

Det är klart, herr Nilsson i Agnäs, att den skattepolitiska aspekten är intressant i sysselsättnings-sammanhang, men skattepolitiken måste också ses ur andra synpunkter. I vår utgifts- och inkomstpolic hör skattepolitiken egentligen hemma på inkomstsidan, medan utgiftssidan är på något sätt mer avgörande. Visst kan vi säga att så här skulle vi gärna vilja ha det, men då möter också frågan om var vi skall ta det. Skall vi befria vissa grupper eller verksamheter från skatt och lägga mer av kostnaderna på andra?

Detta är — som herr Nilsson själv sade — en svår fråga.

Med detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

§ 21

Svar på interpellation ang. principerna för bostadsanvisning, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har i en interpellation frågat

1. om jag anser att det brister i samverkan mellan olika myndigheter vid bedömning av en familjs behov av bostad när familjen är hänvisad till helt undermåliga bostadsförhållanden,

2. om jag i så fall avser att medverka till åtgärder för bättre samordning och till att resurser snarast ställs till förfogande för effektivisering av den uppsökande verksamheten,

3. om jag är beredd att vidta åtgärder för att familjer, som på grund av undermålig bostad hotas av splittring, omedelbart får förtur vid fördelning av bostäder, och

4. om jag är beredd att medverka till ökad information om bostadsförmedlingarnas principer för bostadsanvisning och möjligheterna till förtur.

Efter samråd med chefen för socialdepartementet rörande de två första frågorna får jag svara följande.

Finner de socialvårdande organen i sin verksamhet fall då människor lever under undermåliga bostadsförhållanden, är det en naturlig uppgift för socialvårdstjänstemännen att undersöka möjligheterna att genom bostadsförmedlingen eller på annat sätt skaffa en annan bostad och om bostadssituationen är särskilt svår begära att förmedlingen medger förtursrätt till bostad. För bostadsförmedlingen är det i sådana fall, vare sig förmedlingen får kännedom om förhållandena genom bostadsansökan eller genom anmälan från socialvårdsorganen, en självklar uppgift att klarlägga behovet av förtur. I vilken utsträckning förmedlingen sedan kan erbjuda bostad beror givetvis bl. a. på antalet förtursfall hos förmedlingen och

förmedlingens tillgång på lediga bostäder.

Jag vill inte bestrida att det på sina håll i kommunerna kan förekomma brister i det samarbete som sålunda bör äga rum mellan de socialvårdande organen och bostadsförmedlingarna. Av bostadsförmedlingsutredningens betänkande som lämnades i slutet av förra året, framgår å andra sidan att noggranna utredningar i katastroffall vanligen görs av bostadsförmedlingen i samverkan med de sociala myndigheterna, hälsovårdsnämnden och läkare. I vissa kommuner sköts kontakterna mellan socialvårdsorganen och bostadsförmedlingen i fråga om förturer av sociala skäl av särskilda tjänstemän hos respektive organ. Så har t. ex. Stockholms stads barnavårdsnämnd en särskild tjänsteman, som avdelats för detta samarbete med en motsvarande kontaktman hos bostadsförmedlingen.

Regeringen kommer emellertid att uppmärksamma dessa frågor ytterligare. Som socialministern tidigare sagt i denna kammare förbereds inom socialdepartementet tillsättning av en utredning, som skall göra en samlad översyn av lagstiftningen för socialvården och den kommunala socialförvaltningen. Frågan om samordningen mellan olika samhällsorgan när det gäller att hjälpa den enskilde i sociala frågor kommer att bli en central uppgift för utredningen.

Den uppsökande verksamheten är knappast en uppgift för de kommunala bostadsförmedlingarna utan för socialvårdsorganen. Möjligheterna att göra deras uppsökande verksamhet mer effektiv kommer att behandlas av den utredning som jag nyss nämnde. Dessutom vill jag i detta sammanhang erinra om att handikapputredningen nyligen har föreslagit, att det i socialhjälpslagen uttryckligen skall fastslås skyldighet för kommunerna att sörja för att den som vistas i kommunen får den omvårdnad och ekonomiska hjälp som han behöver. I förslaget ingår att det skall åligga

Svar på interpellation ang. principerna för bostadsanvisning, m. m.

socialnämnderna att göra sig förtrogna med den enskildes behov av omvårdnad — vilket får anses inbegripa bostadsfrågan — samt att verka för att detta behov blir tillgodosett. Utredningens förslag är för närvarande ute på remiss från socialdepartementet.

Bostadsförmedling är en kommunal angelägenhet. Kommunerna bestämmer själva vilka normer som skall gälla i fråga om lägenhetstilldelning. En kartläggning som gjordes av bostadsförmedlingsutredningen visade att fördelningsnormerna i en del avseenden är olika i skilda kommuner. Förtur av sociala eller medicinska skäl lämnades dock — i större eller mindre utsträckning — av alla kommuner som bedrev bostadsförmedling. Sjukdom, ohälsa och svår bostadsnöd föranledde regelmässigt förtur.

Bostadsförmedlingsutredningen ansåg att omedelbara ingripanden från bostadsförmedlingen är nödvändiga i katastrofall som betingas av sociala eller medicinska skäl. Att en familj nödgas bo splittradt till följd av brist på egen bostad kunde enligt utredningen i vissa fall utgöra förtursanledning. I propositionen till årets vårriksdag angående riktlinjer för bostadspolitiken m. m. konstaterade jag att dessa utredningens rekommendationer inte innebar några förändringar i rådande förhållanden, och jag anslöt mig till rekommendationerna.

Statsmakterna kan enligt gällande bestämmelser inte generellt ålägga kommunerna att iaktta bestämda förmedlingsnormer. Enligt bostadslånebestämmelser som träder i kraft vid årsskiftet kan emellertid kommunal förmedling av statsbelånade bostäder förenas med villkor om att vissa normer iakttas vid förmedlingen. Bland dessa normer har inte upptagits förtur åt katastrofall. Skälet härtill är självfallet inte att sådana förturer ansetts oväsentliga. De är tvärtom så självklara och allmänt förekommande att det inte behövs något

villkor för att förmå kommunerna att iaktta dem. För den särskilda prövning i enskilda fall det här är fråga om kan givetvis inga generella förtursnormer anges. Några särskilda åtgärder för att kommunerna skall bereda förtur åt katastroffallen anser jag därför inte nu påkallade.

Riksdagen antog i våras en ändring i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande. Ändringen innebar att kommunerna fortlöpande skall samla uppgifter om bostadsförsörjningen i kommunen och på begäran underrätta bostadssökande om möjligheterna att få bostad i kommunen, bostädernas storlek och utrustning, bostadskostnader samt andra förhållanden som bostadssökande behöver få kännedom om. I den proposition vari lagändringen förelades riksdagen uttalade jag att informationsverksamheten borde knytas till bostadsförmedlingarna där sådana finns. Det är då naturligt att informationskyldigheten omfattar även principerna för bostadsanvisning och förtursmöjligheter. Lagändringen har trätt i kraft så nyligen att det ännu är för tidigt att yttra sig om dess effekt.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det i stort sett positiva svaret på min interpellation. Statsrådet har ägnat den stort intresse, speciellt frågan om samverkan mellan olika myndigheter för att bedöma en familjs behov av bostad, då familjen är hänvisad till en helt undermålig sådan.

Jag har i min interpellation påpekat att stora brister i fråga om samverkan mellan myndigheterna föreligger. Statsrådet säger i svaret att »då människor lever under undermåliga bostadsförhållanden, är det en naturlig uppgift för socialvårdstjänstemännen att undersöka möjligheterna att genom bostadsförmedlingen eller på annat sätt skaffa en

Svar på interpellation ang. principerna för bostadsanvisning, m. m.

annan bostad». Det har emellertid visat sig att denna kontaktverksamhet mellan de socialvårdande organen och bostadsförmedlingarna på sina håll ingalunda bedrivs så som skulle vara önskvärt. Jag har personligen konfronterats med exempel härpå, och det har även med all önskvärd tydlighet framgått av katastroffall som uppmärksammats i massmedia, framför allt TV.

Jag noterar med största tillfredsställelse att en utredning förbereds inom socialdepartementet för att få en samlad översyn av lagstiftningen för socialvården och den kommunala socialförvaltningen. En sådan översyn är i hög grad erforderlig även för andra sociala problem än bostadsfrågan. Jag kan erinra om att mitt parti redan för några år sedan i en motion begärde en sådan utredning. Förslaget vann emellertid inte riksdagens gehör. Genom en effektiv samordning mellan olika samhällsorgan torde många av de nuvarande bristerna när det gäller möjligheterna att hjälpa enskilda människor i sociala frågor kunna elimineras. Det är att hoppas att den aviserade utredningen kommer att arbeta så skyndsamt, att en önskvärd samordning snarast kan åstadkommas på dessa viktiga områden.

Statsrådet erinrade också om den informationsverksamhet, som kommunerna skall bedriva och som enligt den nya lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande bör knytas till bostadsförmedlingarna där sådana finns. Det måste vara av utomordentligt stor vikt att sådan samverkan i fråga om informationen sker inom kommunerna. För de bostadssökande är det angeläget att få reda på vilka möjligheter de över huvud taget har att få bostad i kommunen och av vilken beskaffenhet bostaden är. Det är vidare betydelsefullt, att informationsskyldigheten också omfattar principerna för bostadsanvisning och förtursmöjligheter. Erfarenheten visar att bostadssökande ofta inte har någon kännedom

om dessa frågor eller — vad värre är — erhållit felaktiga uppgifter.

Jag vill till sist helt kort vidröra ett problem, som jag tog upp i min interpellation men som jag anser att statsrådet inte ägnat den uppmärksamhet som jag hade hoppats. Det gäller de fall då familjer tvingas bo splittrade till följd av brist på egen bostad. Statsrådet hänvisade i detta avseende endast till bostadsförmedlingsutredningens yttrande, att man i vissa fall kan bedöma sådant förhållande som förtursanledning. Personligen anser jag emellertid att t. ex. sådana fall som då en ensamstående mor tvingas lämna sina barn till sina föräldrar eller andra anhöriga eller till fosterhem utan tvekan borde bedömas som katastroffall, även om modern lyckats få ett rum att bo i och barnet eller barnen anses ha bostad hos de tillfälliga vårdare de vistas hos. Det finns exempel på att ensamföräldrar på bostadsförmedlingen upplysts om att de får vänta som andra och således inte betraktas som några katastroffall.

Det är min förhoppning att den nämnda utredningen skall leda till en mer positiv syn på dessa problem.

Jag vill än en gång tacka statsrådet för svaret som enligt min mening innebär ett positivt löfte om åtgärder för att eliminera de brister jag påtalat i min interpellation.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att lämna några upplysningar i anslutning till det synnerligen värdefulla och mycket omfattande svar som lämnats av inrikesministern. Jag vill nämligen erinra om att bostadsförmedlingarna över hela landet samlas till gemensamma förhandlingar om principer och framkomstlinjer. De har sådana kontakter årligen, varvid inte minst frågan om förturerna och clearingarna står i förgrunden. Socialministern nämnde att det i Stockholm finns ett kontaktorgan mellan socialvården och bostadsförmed-

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

lingen. Jag vill erinra om att det finns liknande delegationer både i Malmö och Göteborg.

Det är mycket angeläget att vi tar upp frågan om förtursfallen. Under vartdera året 1965 och 1966 hade vi i vår stad att behandla mellan 1 800 och 2 000 förtursfall. 60 procent av dessa bifölls. Dessa fall representerar alla de grupper som herr Börjesson talade om. Med hänsyn till den stora kön sker en mycket noggrann prövning, och den prövningen görs av förtroendemännen och tjänstemännen gemensamt.

Även om sålunda denna fråga kommer att tas upp, så är det angeläget att säga ifrån, att det förekommer ett in-ternt samarbete mellan bostadsförmedlingarna i de olika kommunerna. Mellan storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö äger sådant samarbete rum sedan 10—15 år. I december månad skall vi ha ett sammanträde här i Stockholm, där framför allt frågan om förtursfallen skall diskuteras.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 22

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv har frågat mig om jag överväger att i samband med den 25-procentiga investeringsavgiftens slopande hösten 1968 ge samlingslokaler av skilda slag en högre prioritet än de nuvarande bestämmelserna medger.

I likhet med interpellanten anser jag att de nya bostadsområdena måste för-ses med samlingslokaler och andra ge-mensamhetsanläggningar för att de ska kunna fylla sin sociala funktion. Det är emellertid i ett ansträngt läge nödvän-

digt att skjuta upp en del investeringar. Genom införandet av investeringsav-giften har detta åstadkommit bl. a. be-träffande samlingslokaler.

Investeringsavgiften upphör att utgå för byggnadsarbete som sätts i gång efter den 30 september 1968. Om riksdagen godtar förslaget till höstriktsda-gen om fortsatt skyldighet att söka igångsättningstillstånd för vissa bygg-nadsarbeten kommer regeringen att ha kvar vissa möjligheter att påverka byggnadsverksamhetens inriktning. Ef-ter vilka linjer prioriteringen kommer att ske, i den mån dessa möjligheter be-höver tas i anspråk, är det ännu för tidigt att uttala sig om. Det blir bl. a. beroende på efterfrågetrycket inom oli-ka sektorer. Jag vill i detta sammanhang erinra om att dispenser från investe-ringsavgift i relativt stor omfattning har medgetts för samlingslokaler. Det före-faller mig emellertid rimligt att den eftersläpning som kan ha uppkommit beträffande byggandet av bl. a. sam-lingslokaler tillmäts betydelse vid den avvägning som måste göras.

Jag har nyligen tillkallat sakkunniga med uppgift att utreda frågan om lång-siktiga medel för planering av bygg-nads- och anläggningsverksamhetens omfattning och inriktning. Därvid kom-mer också prioriteringsmetodikerna att behandlas.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Först vill jag rikta ett tack till inrikesministern för svaret på min interpellation. Samtidigt kanske jag borde be herr talmannen och inri-kesministern om överseende för att jag nu tar upp några synpunkter, trots att debatten har pågått länge och vi väl egentligen snabbt borde skynda vidare.

Jag noterar att interpellationssvaret är ganska positivt. Inrikesministern kan helt naturligt inte ett helt år i förväg lämna definitiva besked, men jag har

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

tagit upp denna fråga för att så att säga förbereda den. Inrikesministern och jag är helt ense om behovet av samlingslokaler och andra gemensamhetsanläggningar — som det heter — i nya bostadsområden, om dessa skall kunna fylla sin sociala funktion. Statsrådet använde t. o. m. ordet måste. Han sade att det *måste* finnas sådana lokaler.

Vidare är vi ense om att det i ett ansträngt läge kan bli nödvändigt att göra vissa inskränkningar. För min del har jag också godtagit den 25-procentiga investeringsavgiften vid byggandet av samlingslokaler. Den var nödvändig för att klara av en akut, svår situation. Men jag är litet oroad för framtiden. Skulle samlingslokaler och andra gemensamhetsanläggningar efter den 30 september 1968, då investeringsavgiften slopas, kvarstå som oprioriterade kan situationen bli ganska besvärlig.

Som inrikesministern säkert förstår jag denna fråga ur framför allt social synpunkt, och mina åsikter är ju inte heller främmande för honom. Nya bostadsområden är oerhört svårbemästrade ur social synpunkt. Där sammanföres människor ur olika miljöer, där de tidigare har haft sina släktingar och vänner och där de har deltagit i föreningsliv o. d. I de nya områdena känner få människor varandra, släktingarna bor ofta långt därifrån och föreningslivet i områdena är ofta outvecklat. Därför blir människorna främlingar, gränsmänniskor på väg *från* något tryggt och säkert *till* något som är ganska okänt. Detta ger som bekant utslag i nya sociala attityder. Vi vet också att ungdomskriminaliteten är störst just i sådana nya områden. Detta kan vid första påseendet verka egendomligt. Bostäderna är ju oftast moderna, och arbets- och valmöjligheterna är större i det nya området. Men det är nu så att ett samhälle behöver stabilisera sig för att bli funktionsdugligt ur sociala och mänskliga synpunkter.

Av olika skäl tror jag att samlings-

lokaler och gemensamhetsanläggningar ofta blir det som byggs sist i ett nytt område. Ett samhälle kan ha behov av att så att säga växa till sig organiskt. Men det är oerhört viktigt att gemensamhetsanläggningarna blir byggda i tid. När de i allmänhet inte blir det beror det bl. a. på de bromsar som finns inbyggda i samhället. Samlingslokaler-na är kanske de som är minst iögonenfallande. Andra saker tvingar sig fram, t. ex. skollokalerna.

Dessa måste ju byggas och de har, som väl är, också undantagits från investeringsavgiften. Gator samt anordningar för vatten och avlopp kan man inte heller vänta med, men byggandet av en teater eller en kyrka går det att uppskjuta. Även där man finansierar sådana här byggen med skattemedel kan det av olika anledningar dröja.

Förseeningen blir självfallet mera påtaglig när det är frivilliga organisationer som skall bygga. De måste först etablera sig, och det tar ofta lång tid — sedan kan det långvariga arbetet med att skaffa fram pengar påbörjas.

Följden blir att när samhället bäst skulle behöva ifrågavarande lokaler, så finns de inte. Detta gäller även om byggena inte är belagda med investeringsavgift och även om särskilt tillstånd inte skulle behövas. Det finns alltså härvidlag, utan att särskilda åtgärder vidtages, inbyggda spärrear. Jag ifrågasätter därför om inte regeringen allvarligt bör överväga att i de nya bestämmelser, som skall utfärdas om ett år, prioritera samlingslokaler av olika slag. Det är ganska långt dit, men jag har velat föra saken på tal och hoppas att den utredning, som inrikesministern talade om, överväger en sådan lösning.

Jag vill, herr talman, säga ytterligare några ord i detta sammanhang.

Jag har själv deltagit i utarbetandet av ett förslag om att man skulle överväga möjligheten att utsträcka det statliga stödet för byggande av samlingslokaler till att omfatta även samfunds-

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

lokaler, d. v. s. kyrkorna. Av olika anledningar har någon proposition i ärendet inte framlagts, trots att ett utredningsförslag förelåg och trots att remissyttrandena var övervägande positiva. Statsministern uttalade för ett år sedan att regeringen överväger en lösning av frågan, och vi får hoppas att ett förslag presenteras relativt snart.

Inrikesministern sade att antalet dispenser från investeringsavgiften varit ganska stort under den senaste tiden. Jag vill då stryka under *den senaste tiden*. Situationen på arbetsmarknaden har ju också förändrats, och vi står nu inför vintersäsongen. När jag hört mig för i frågan har jag fått beskedet att 30 ansökningar om anslag till byggande av allmänna samlingslokaler bifalits — det gäller 14 miljoner kronor. De ansökningar däremot som avslagits avser, enligt en uppgift som i dag lämnats av finansdepartementet, 46 miljoner kronor. Jag noterar med tillfredsställelse att antalet dispenser ökat, och jag hoppas att det skall vara möjligt att gå vidare på denna väg.

I sammanhanget vill jag hänvisa till vad de socialdemokratiska ledamöterna av det sammansatta bevillnings- och tredje lagutskottet skrev i sin reservation vid behandlingen av förslaget om investeringsavgiften. Det heter: »Vid dispensgivningen bör också hänsyn tas till det behov av servicelokaler som kan finnas i nyanlagda bostadsområden. Avgift bör givetvis inte heller utgå då byggnadsarbete utförs på grund av omständighet utanför byggherrens kontroll.»

Vi har ju i varje fall haft ett besvärligt ärende av detta slag, nämligen frågan om en av de katolska kyrkorna här i Stockholm. Där blev det en kollision mellan stadens krav på att kyrkan skall flyttas och statens krav på att avgift skall betalas för det nya kyrkobygge som i så fall blir erforderligt.

Vad jag närmast haft i tankarna är de s. k. vandringskyrkorna, som framför

allt byggs i Småland. De är ganska billiga — kostnaden belöper sig till ungefär ett par hundra tusen kronor — och de tillverkas i ett område där sysselsättningen inte är överhettad och de uppförs på några få dagar. När de har fyllt sin uppgift kan man flytta dem till en annan plats. De är så pass billiga att man borde kunna tänka sig en friare dispensgivning för dem. Det skulle inte spela så stor roll i ekonomiskt och arbetsmarknadsmässigt hänseende, men det skulle betyda mycket för de människor som har behov av dessa lokaler.

Herr talman! Detta har jag inte sagt för att få svar av inrikesminister Johansson, ty frågan ligger utanför hans departement och kommer väl upp senare. Jag har bara velat foga in den i mitt allmänna resonemang om dessa ting.

Min interpellation gällde också området i stort: prioritering eller inte prioritering, liksom om man kan tänka sig — för att åter sammanfatta — att när investeringsavgiften slopas under hösten 1968 införa liberalare bestämmelser beträffande samlingslokaler. Svaret, herr inrikesminister, inger mig vissa förhoppningar. Mätte de inte svikas när den dagen kommer!

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv talade om en katolsk kyrka i Stockholm. Finansministern kommer, om jag minns rätt, att i nästa vecka få tillfälle att svara på en fråga om den. Det finns därför ingen anledning för mig att diskutera saken.

Herr Svensson var i inledningen till sitt anförande litet orolig för framtiden. När investeringsavgiften upphör kan det, tänkte han sig, bli en besvärlig avvägningsfråga, och det kan man inte bortse från. Jag tror emellertid att det ligger mycket nära till hands att vi får en kvantifiering, d. v. s. ramar för de områden där det är möjligt att tillämpa kvotering. Det framhöll jag i går kväll

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

i samband med debatten om förlängning av igångsättningstillståndslagen och det vill jag gärna upprepa.

Vi har ändå goda erfarenheter då det gäller kvotering för bostäder och skolor, och vi har nu prövat systemet i fråga om sjukhus. Efter samråd med landstingen och storstäderna har vi kunnat åstadkomma enligt min mening ganska rimliga ramar för sjukhusinvesteringarna. Detta gäller också beträffande ålderdomshemmen. Vi iakttar med uppmärksamhet marknadsutvecklingen, och får vi tillfälle att vidga ramarna gör vi det. Det har gjorts under året inom alla dessa områden.

Jag kan inte tänka mig att det är några större svårigheter att fastställa en kvot för samlingslokaler som står i rimlig relation till de ekonomiska förutsättningar vi har och till de övriga områden med vilka detta har att trängas. Det ger större förutsättningar för en planering, vilket är utomordentligt viktigt.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte mycket mer att tillägga än att jag givetvis inte har något emot att man gör en planering i samhällena. Vad jag velat påpeka är vikten av att en sådan planering kommer till stånd och att vi får dessa samlingslokaler, som — i varje fall i nya bostadsområden — är nödvändiga för att ett samhälle skall fylla sin sociala funktion.

Herr FRIDOLFFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! När jag tog del av herr Svenssons i Kungälv interpellation angående högre prioritet för byggande av samlingslokaler blev jag en aning konfunderad. För inte så länge sedan — det var i februari månad i år — hade vi här i riksdagen, när vi behandlade propositionen angående investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten, en lång och intensiv debatt. I den deltog många talare — även herr Svensson i Kungälv.

Som frikyrkligt ansluten och broderskapsrörelsemedlem var det helt naturligt att herr Svensson i Kungälv speciellt engagerade sig i frågan om den straffbeskattning som skulle drabba bl. a. samlingslokaler för kristen verksamhet. Av protokollet från debatten framgår att herr Svensson ansåg att det närmast var de kristligt intresserade plikt att under en övergångstid acceptera, att samlingslokaler för kristen verksamhet inleddes i kategorin icke önskvärda byggen. Samtliga herr Svenssons meningsfränder i riksdagen gjorde gemensam sak med sitt parti. Mot en enig opposition röstade de för straffskattens införande och deltog också livligt i debatten och försvarade denna enligt mitt sätt att se helt orimliga pålaga.

Jag blev förvånad över denna interpellation av framför allt två skäl. Dels berör den en tid som ligger nära ett år framåt, och herr Svensson frågar vad som skall komma efter den 13 september 1968 — vi vet ännu inte, herr Svensson, hur valet i september kommer att utfalla —, dels vädjar interpellanten om högre prioritet efter nämnda datum. Detta visar med all önskvärd tydlighet att den klart tidsbegränsade investeringsavgiften på ett eller annat sätt skall förlängas. Man vädjar väl inte om högre prioritet, om byggandet av samlingslokaler skall frisläppas?

I januari motionerade herr Svensson i Kungälv om en vad man kan kalla självklar dispensrätt vid ett visst givet tillfälle. Jag citerar ur protokollet från debatten som hölls i februari. Herr Svensson framhöll som en första punkt att investeringsavgiften var tidsbegränsad. Därefter sade han: »För det andra är det inte fråga om ett idiotstopp eller totalstopp, utan dispens skall kunna ges i vissa fall. — — — När en kyrka t. ex. måste flyttas på grund av stadsplaneändring eller beroende på att en väg måste gå fram där kyrkan befinner sig anser jag det ganska självklart att di-

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

spens måste lämnas för byggande vid sidan om den ursprungliga platsen eller på annat ställe.»

Både inrikesministern och herr Svensson i Kungälv nämnde Eugeniaförsamlingen, ett fall som utomordentligt skarpt bevisar att det önsketänkande som herr Svensson då varit offer för nu totalt har spruckit. I Stockholm är Fosterlandsstiftelsen i precis samma situation. Det räcker inte med att Eugeniaförsamlingen tvingas flytta från sin verksamhet, utan man har dessutom fått ett åläggande att om man inte åstadkommer ett nytt bygge inom viss tid får man böta en halv miljon kronor! Det är ett bevis på att dispensregeln helt och hållet satts ur spel.

Herr talman! Jag vill inte direkt påstå att denna interpellation är beställd — det tror jag inte. Jag tror emellertid att den har framställts för att söka ge den kristligt intresserade allmänheten den uppfattningen att medlemmar ur socialdemokratiska partiet går i spetsen för att åstadkomma en ändring och en lättnad på detta område.

I februari månad i år införde regeringspartiet, med allt tänkbart stöd av interpellanten och Broderskapsrörelsens representanter här i riksdagen, en straffbeskattning på stora medborgargrupperns frivilligt insamlade och — observera! — redan beskattade penningmedel. Nu nio à tio månader efteråt framträder samma medlemmar som talesmän för dessa kategorier.

Men varför, herr Svensson, delade ni inte högerpartiets, folkpartiets och centerpartiets uppfattning i februari månad, som innefattade denna rimliga begäran om ett undantag från investeringsavgift för de byggen ni nu talar om?

Nej, i februari månad var det tydligen inte så angeläget. Nu i valrörelsens upptakt anses det tydligen nödvändigt med en aktion i en eller annan form. Det är väl dessutom ställt utom allt tvevel att inrangerandet av kyrkbyggen

och uppförandet av samlingslokaler för kristna verksamheter, som otvetydigt betraktades som mindre nödvändiga för regeringspartiet, under de byggnadsobjekt som skulle belastas med investeringsavgiften var ett impopulärt beslut.

Man kan naturligtvis försöka att överskyla avsikterna med ett sådant handlande, men jag skulle tro att man gör sig skyldig till en felspekulation om man tror att de kyrkligt och frikyrkligt intresserade människorna i vårt land — och det är flera hundra tusen människor — snabbt skulle glömma det beslut som fattades här i riksdagen i februari detta år.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag är ledsen att jag tog upp frågan om Eugeniaförsamlingens bygghälsa, eftersom det faktiskt inte hör hemma i denna debatt. Herr Fridolfsson har ju också interpellat finansministern i denna fråga och han får väl i samband därmed tillfälle att utveckla sina synpunkter. Det kan också tänkas att jag har ett och annat att säga i detta sammanhang.

Jag tror att herr Fridolfsson helt överskattar mina spekulativa avsikter i detta avseende. Jag har en ganska enkel och klar uppfattning om hur man bör handla i ett ärende av detta slag. Vi behövde i februari och behöver fortfarande utöka bostadsbyggandet och enligt min mening framför allt industribyggandet. Om industriledarna och arbetarna i vårt land helt plötsligt ställs i den situationen, att det inte finns arbete på grund av bristande byggnadsmöjligheter, inträder självfallet stora svårigheter, som inte heller de som har en kristen bekännelse kan underlåta att känna ansvar för. De angår oss i högsta grad.

Det kan för övrigt också förhålla sig så att den allmänna levnadsstandard och den politik som vi har i vårt land gör att vi får pengar att bygga samlings-

Svar på interpellation ang. högre prioritet för byggande av samlingslokaler

lokaler och kyrkor för, och det är inte heller alldeles oväsentligt.

Vad vi framhöll vid införandet av denna avgift och som jag nu vill upprepa var att vi som har en kristen be-kännelse, vilket vi kanske ibland skall tala om med små bokstäver, också har ett ansvar för det samhälle som vi lever i. Vi kan inte helt plötsligt ställa oss utanför övriga grupper och begära speciella förmåner framför dessa. Det är min syn, inte herr Fridolfssons. Han talar i stället om straffbeskattning.

Slutligen kanske jag ännu en gång skall tala om hurudan min syn på denna fråga är. Man kan ju ha en sådan skatt som investeringsavgiften för att avhålla människor från att bygga. Det syftet var klart uttalat i propositionen, och detta förklarades också under riksdagsdebatten. Man kan ha den skatten under relativt kort tid, men har vi den för länge blir resultatet skeva samhällen, som vi inte kan acceptera. Om herr Fridolfsson i Stockholm läst vad jag skrivit och lyssnat till vad inrikesministern sagt, så borde han ha begripit vad saken gäller.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag kanske inte skulle lägga mig i den fortsatta debatten i denna fråga, men jag måste säga att jag blev illa berörd när jag lyssnade till herr Fridolfsson i Stockholm. Och jag blev det av två skäl. Först och främst har vi väl alla en uppfattning om vad som skall anses vara kristen anda. Men jag spårade inte mycket av den andan i herr Fridolfssons inlägg. Det var ett försök att misstänkliggöra en kollega i riksdagen och motiven för dennes framträdande. Det må dock vara denne kollegas sak att klara upp med herr Fridolfsson. Men det berörde mig ändå illa, det vill jag säga, ty skenhelighet har aldrig tilltalat mig.

Vidare sade herr Fridolfsson att investeringsavgiften tydligen kommer att

finnas kvar, eftersom herr Svensson i Kungälv har tagit upp denna debatt. Var står det någonstans? Vem har sagt det? Regeringen har lagt ett förslag innebärande att investeringsavgift utgår t. o. m. den 30 september 1968. Efter nämnda datum upphör avgiften, herr Fridolfsson! Det är åter ett försök till misstänkliggörande att ifrågasätta den saken. Vi har begärt att få igångsättningslagen förlängd. Den ger oss möjligheter att bestämma över igångsättningen av olika företag. Och en enhällig riksdag antog den lagen i går. Men då hörde jag ingenting av herr Fridolfsson. Den lagstiftningen syftar till att ge oss möjligheter att göra en avvägning, en prioritering olika objekt emellan. Jag har sagt att vi kan söka oss fram på nya vägar, t. ex. bestämma oss för ramar för olika områden — och då även för samlingslokaler och kyrkor. Men det blir i så fall närmast en uppföljning efter det att investeringsavgiften avskaffats.

Det ligger inget orimligt i att från olika intressegrupper begära att dispensgivningen skall vara rikligare för ett område som man själv är intresserad av, och den dispensgivningen tillämpas ju så länge vi har investeringsavgiften. Vi har meddelat dispens för 31 kyrkor eller liknande samlingslokaler, bland dem en del sådana vandringskyrkor som herr Svensson i Kungälv talade om, men även andra.

Men låt oss gå tillbaka till huvudmotivet för lagstiftningen. Herr Svensson berörde den saken och jag erinrar bara om den. Hela lagstiftningen på detta område och förstärkningen av investeringsavgiften har syftat till att ge oss ökat utrymme att bygga bostäder och att bygga industrier i ökad omfattning för att ge sysselsättning åt människor. Är det då märkvärdigt om vi säger till dem som vill bygga kyrkor, Folkets hus eller bygdegårdar: Ni får en liten smula väga angelägenheten av att bygga dessa samlingslokaler och ge oss möjligheter

att bygga bostäder åt de bostadslösa och industrilokaler för att ge sysselsättning åt människor.

Jag tycker faktiskt att det ligger mer av broderskap i en upplutning bakom ett sådant förslag än i det misstänklighörande som här har förekommit.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Det verkar som om inrikesministern och herr Svensson i Kungälv har den uppfattningen att jag talar om en sak som berör uteslutande mig själv, och inrikesministern ville visst stämpla mig som en skenhelig människa. Men frågan är inte så enkel. Den är tvärtom av största vikt och betydelse för — jag skall inte ta för stora ord i min mun — praktiskt taget alla. Den gäller en förkrossande majoritet av alla frikyrkligt engagerade i detta land.

Inrikesministern anser att jag gör ett övertramp i debatten och att jag gör personliga utfall mot en ledamot av kammaren. Men jag talar om en sakfråga, herr inrikesminister. Jag talar om en angelägenhet som är ytterst allvarlig för många människor, och jag använder ordet straffskatt om en 25-procentig påлага. Jag har varit i riksdagen i tre år, men jag har aldrig upplevt att det i en angelägenhet av denna storleksordning betecknats som anmärkningsvärt att en riksdagsman vänder sig mot en meningsmotståndares uppfattning, som han finner helt orimlig. Jag tycker verkligen inte att jag behöver ställas i skamvrån för att jag nu gör på detta sätt.

Herr talman! Denna angelägna fråga måste bedömas i hela sin vidd, och man får inte tro att jag personligen agerar för snöd vinnings skull.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag tror att herr Fridolfsson i Stockholm skulle ha nytta av att i protokollet läsa och begrunda vad han här har sagt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 23

Svar på interpellation ang. bostadsförbättringslånen till handikappade

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Mattsson har frågat om jag vill medverka till sådan ändring av gällande bestämmelser om förbättringslån att handikappad, som nu kan få räntefritt stående lån eller räntefri stående lånedel med högst 4 000 kronor, skall kunna få sådant lån med högst 10 000 kronor, såsom gäller för pensionärer m. fl.

Jag vill erinra om att de nuvarande bestämmelserna om förbättringslångivningens inriktning tillkom genom beslut av 1966 års riksdag efter förslag i statsverkspropositionen. Förslaget innebar att förbättringslånen i fortsättningen skulle förbehållas de grupper av låntagare för vilka kapitalsubventionen kan utgå med 10 000 kronor, eller, i vissa fall, högre belopp, d. v. s. främst pensionärer, samer och zigenare. Riksdagen godtog förslaget med det tillägget att förbättringslån skulle kunna utgå även till handikappade som inte uppbär folkpension. För denna låntagargrupp bibehölls därvid den maximering av subventionen till 4 000 kronor som förut gällde för låntagare i allmänhet.

Lån till handikappade utan folkpension såsom en särskild låntagargrupp har alltså förekommit under föga mer än ett år. Uppgifter som jag har fått från bostadsstyrelsen visar att länsbostadsnämnderna behandlade 59 låneärenden av detta slag under budgetåret 1966/67. Enligt nämndernas bedömning hade begränsningen av subventionsbeloppet i några fall medfört att förbättringsarbetena inte fått önskvärd omfattning. Jag är därför beredd att närmare undersöka behovet av en ändring av lånereglerna.

Vidare anförde

Svar på interpellation ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena

Herr **MATTSSON** (cp):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation. Särskilt tacksam är jag för att statsrådet är beredd att närmare undersöka behovet av en ändring i lånereglerna. Jag räknar nämligen med att denna undersökning kommer att ge ett sådant resultat att handikappad, som nu kan erhålla räntefritt stående lån eller räntefri stående lånedel med högst 4 000 kronor, skall kunna få ett sådant lån med högst 10 000 kronor, såsom gäller för pensionärer m. fl.

Jag har ingen anledning att ytterligare utveckla synpunkterna på denna fråga. Givetvis noterar jag att de nuvarande bestämmelserna givit vid handen att länsbostadsnämnderna bedömt läget så att »begränsningen av subventionsbeloppet i några fall medfört att förbättringsarbetena inte fått önskvärd omfattning». När denna bedömning nu har gjorts är statsrådet alltså beredd att undersöka behovet av en ändring i lånereglerna. Jag anser det vara ett positivt svar, och jag är tillfredsställd med detsamma och ber att få tacka.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 24

Svar på interpellation ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har frågat mig, om jag är beredd att ge besked om antalet tomma lägenheter i Stockholm och övriga storstadsområden.

Herr Jansson ställde samma fråga till mig även under höstsessionen 1966. Jag svarade då att 1965 års bostadsräkning, som var den källa ur vilken svaret skulle kunna hämtas, ännu inte var färdig-

bearbetad och att några resultat därför inte hade publicerats.

Sedan i april i år har det skett en successiv publicering av data ur 1965 års bostadsräkning, allteftersom resultat kommit fram för kommuner och län. Emellertid har sådana data som behövs för att kunna besvara herr Janssons fråga ännu inte publicerats.

Jag har emellertid fått vissa preliminära uppgifter om hur lägenhetsbeståndet i de tre storstäderna var utnyttjat vid den tidpunkt då uppgifterna till bostadsräkningen hämtades in.

I Stockholm fanns cirka 12 600 lägenheter som inte beboddes av personer som var mantalsskrivna där. 10 400 av dessa var emellertid upplåtna som bostad, bl. a. till personer som hade sin hemort på annat håll men för sitt arbete behövde en bostad i Stockholm. Endast 267 lägenheter var till uthyrning lediga. Omkring 100 lägenheter disponerades tillfälligt för annat ändamål än bostad. 1 300 lägenheter var antingen under reparation eller under ombyggnad eller utrymda på grund av förestående rivning. För 600 lägenheter saknades information om orsaken till att de inte var bebodda.

I Göteborg fanns 6 700 lägenheter där ingen i lägenheten mantalsskriven person bodde. 4 300 av dessa var trots detta bebodda. 600 var till uthyrning lediga, 1 300 under reparation eller ombyggnad eller tomma på grund av förestående rivning. Cirka 100 disponerades tillfälligt för annat ändamål. För ungefär 400 lägenheter saknades uppgifter om de förhållanden som rådde.

I Malmö fanns 2 400 lägenheter där ingen i lägenheten mantalsskriven person bodde. 1 700 av dem var bebodda av personer som var mantalsskrivna på annat håll. 400 var till uthyrning lediga, 100 under ombyggnad eller reparation eller tömda inför en förestående rivning. 50 lägenheter användes vid bostadsräkningstillfället för annat ändamål än bostad, och för cirka 100 lä-

Svar på interpellation ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena

genheter saknades närmare uppgifter om förhållandena.

De siffror jag här nämnt hänför sig alltså till de förhållanden som rådde för ungefär två år sedan. Tyvärr saknar vi för närvarande möjligheter att fortlöpande statistiskt följa hur dessa förhållanden förändras. Statistiska centralbyrån planerar emellertid en löpande statistik, som torde komma att ge viss information av den typ herr Jansson efterlyser i sin interpellation. Det kommer dock att dröja ännu ett par år innan sådana data kommer att finnas tillgängliga.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Som han nämnde har jag ställt samma fråga tidigare, men den kunde inte då besvaras, eftersom siffrorna inte hade publicerats. Nu har statsrådet fått fram preliminära uppgifter, och de är enligt min mening långt ifrån ointressanta.

I de tre största städerna finns det sammanlagt 21 700 lägenheter som inte bebos av personer som är mantalsskrivna där. I Stockholm rör det sig om 12 600 lägenheter. Av dessa är emellertid 10 400 upplåtna till bostäder bl. a. för personer som har sin hemort på annat håll men som för sitt arbete behöver bostäder i Stockholm.

Det är alltså en stor grupp personer som har två bostäder. För åtskilliga kan behov därav föreligga — riksdagsmännen hör bl. a. till den kategorin. Men där skäl för innehav av två bostäder inte kan redovisas måste det anses vara ett uttryck för bristande solidaritet och dålig samhällsanda att ha mer än en lägenhet. Ofta kan man räkna med att sådana lägenheter utnyttjas så, att hyrans storlek pressas upp till svartabörspris.

Det måste anses vara av stort intresse att i detalj studera det dubbla

bostadsinnehavet liksom de lägenheter som enligt redovisningen disponeras för annat ändamål än bostäder eller där uppgift om upplåtelseform saknas. Omkring 100 lägenheter i Stockholm, 100 i Göteborg och 50 i Malmö disponeras tillfälligt för annat ändamål än bostad. Jag kan tänka mig att det här är fråga om den smygkontorisering som äger rum framför allt i de stora städerna.

Det finns i svaret en siffra som jag gärna vill stanna något inför. Det säges där att 1 300 lägenheter var antingen under reparation eller under ombyggnad eller utrymda på grund av förestående rivning. Men det är väl inte så många som helt kan utrymma en lägenhet för reparation, eftersom det är ont om bostäder; de flesta tvingas utnyttja sin lägenhet även under den tid då den repareras. Om siffran i svaret är korrekt, rör det sig därför säkerligen i de flesta fallen om utrymning på grund av förestående rivning. Sådana lägenheter tror jag utgör den stora potten. Jag har i annat sammanhang tagit upp frågan om rivningsraseriet i Stockholm. Inrikesministern har också uttalat sitt missnöje med det sätt på vilket man i Stockholms stad har handlat i dessa frågor, och jag tror att hans uttalande har bidragit till en viss bättring. Problemet är emellertid att man evakuerar hyresgäster och söker rivningstillstånd innan man fått byggnadstillstånd. Det är ingen nyhet för statsrådet, om jag säger att vi i Stockholm har haft många sådana fall. Det måste åstadkommas bättre korrespondens mellan de myndigheter som ger tillstånd till rivning och de som ger byggnadstillstånd, så att den första åtgärden blir betingad av den senare och inte tvärtom.

Det finns en annan intressant siffra i inrikesministerns svar. För 600 lägenheter i Stockholm, 400 i Göteborg, och 100 i Malmö, tillsammans 1 100, saknas information om orsaken till att lägenheterna inte är bebodda. Ett relativt

Svar på interpellation ang. antalet tomma lägenheter i storstadsområdena

stort antal lägenhetsägare redovisar sålunda inte skälen till att lägenheterna står tomma. Det finns anledning förmoda att dessa lägenheter så småningom kommer att erbjudas till högstbjudande, att de med andra ord kommer att saluföras på svarta börsen och användas i det lägenhetsskojeri som pågår i landet utan att lagligen beivras.

Beträffande lägenheter, för vilka skälen till att de står obobodda inte redovisas, borde det finnas regler enligt vilka lägenheter som undanhålles efter viss tid måste tillföras bostadsmarknaden.

En särskild typ av bostäder som jag inte skall närmare beröra i detta sammanhang utgör de s. k. lyxvillorna, som på grund av sitt höga pris inte finner köpare. Jag skulle emellertid, även om det kan anses ligga utanför den fråga vi i dag diskuterar, önska att inrikesministern ville försäkra att man inte fortsättningsvis kommer att ge tillstånd till byggandet av sådana villor, som för närvarande står tomma i Stockholm, t. ex. i Sköndal, Farsta och Långbrodal, och vilkas pris ligger vid 350 000—380 000 kronor med en insats på 65 000 kronor. Dessa villor kommer av naturliga skäl att stå tomma under mycket lång tid framöver, om inte de kommunala myndigheterna på något sätt kan hjälpa bostadssökande, som är i starkt behov av lägenheter, att komma in i villor av detta slag.

Jag utgår från att inrikesministern är ense med mig om att det är angeläget att förhindra att lägenheter står tomma. Detta gäller inte minst i sådana fall där det förflyter en lång tid mellan rivning och nybyggnation. Med hänsyn till att i svaret uttalas att det för närvarande saknas möjligheter att fortlöpande statistiskt följa, hur dessa förhållanden förändras, skulle jag vilja framställa en enda fråga ytterligare till inrikesministern: Vore det inte ett ändamålsenligt förfaringsätt att dels rekommendera myndigheterna på de olika

orterna ett detaljstudium av förekomsten av tomma lägenheter, dels och framför allt införa registreringsplikt för lägenhetsägare som har tomma lägenheter?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är ytterst angeläget att det bostadsbestånd som finns verkligen blir utnyttjat, och detta gäller även de fastigheter beträffande vilka det kan diskuteras om de skall rivras eller inte. Vi anser därför att man i första hand bör försöka bevara dem genom reparation och underhåll, i vissa fall för en övergångsperiod på 10—15 år, under vilken vi hinner bygga nya lägenheter, så att det blir en bätte balans på bostadsmarknaden. Det görs också stora ansträngningar i denna riktning, och efter riksdagens bemyndigande i våras lämnas numera statslån till sådan verksamhet.

Herr Jansson undrade vidare, om det inte vore ändamålsenligt att föra en fortlöpande statistik på detta område, så att man fick en bättre kontroll över utvecklingen. Han menade också att lokalt borde undersökas, om det finns ett bestånd av bostäder som i dag inte används. Jag delar hans uppfattning, men frågan är hur det hela skall ske. Vi genomför för närvarande vissa stickprovundersökningar, genom vilka vi söker få ett grepp om utvecklingen framför allt i de större tätortsbildningarna, där det föreligger det största intresset av att få fram de bostadsreserver som eventuellt kan finnas.

Vad beträffar nyproduktionen av villor har genom den lagstiftning om igångsättningstillstånd, som riksdagen i går beslutade att förlänga, fastställts den regeln att tillstånd inte skall lämnas för sådan villabebyggelse där kostnaden överstiger 200 000 kronor. Jag hoppas att våra länsbostadsnämnder och länsarbetsnämnder konsekvent skall tillämpa denna regel.

Interpellation ang. tullpreferenser för u-länderna

Jag vill ge en ytterligare liten belysning av situationen i Stockholm, eftersom herr Jansson tog upp frågan om de 1 300 lägenheter där utflyttning skett för renovering, rivning etc. Det finns en kompletterande uppgift, som säger att av de 1 300 lägenheterna i Stockholm var det 518 som utrymts på grund av förestående rivning. I Göteborg var siffran väsentligt högre för den kategorin, nämligen 1 111.

Slutligen vill jag säga några ord om dem som har dubbla lägenheter. Den kategorin består bl. a., som herr Jansson sade, av riksdagsmän, affärsmän, företagare m. fl. med viktiga intressen att bevaka i Stockholm. De har därför behov av bostad där. Men det finns ytterligare en grupp, som vi inte skall glömma i sammanhanget, nämligen de studerande. De bor ofta i lägenheter, i vilka de inte är mantalsskrivna, och de utgör framför allt i storstäderna inte någon liten grupp.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 25

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 13 och 14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 56.

§ 26

Föredrogs den av herr *Hamrin* i Kalmar (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående länsdemokratiutredningen och länsförvaltningsutredningen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 27**Interpellation ang. tullpreferenser för u-länderna**

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Kungälv (s), som yttrade:

Herr talman! Industriländernas belåtenhet med utgången av Kennedyronden delas inte av utvecklingsländerna. Resultatet av de segslitna förhandlingarna blev för deras del ganska magert. En av anledningarna till deras missnöje med utgången är att tullsänkningarna på råvarusidan blev rätt måttliga. Råvarorna är ju deras främsta exportprodukter. Vidare undantogs en del av de industriprodukter som u-länderna har stort intresse av helt från tullsänkningarna.

Medan alltså industriländerna minskar eller avskaffar industritullarna sinsemellan och därmed gör det möjligt att ytterligare öka sin andel av världshandeln, går u-ländernas andel stadigt tillbaka. I skilda organ inom och utom FN diskuteras detta problem sedan många år tillbaka. Förslag har bl. a. väckts för att stabilisera råvarupriserna, för att hjälpa till med u-ländernas marknadsföring, för att avskaffa industriländernas tullar på tropiska produkter, för att inrätta en supplementär finansiering och ett preferenssystem för u-landsprodukter — allt i syfte att hjälpa u-länderna att bli konkurrenskraftiga gentemot i-länderna — men utan påtagliga resultat.

De representanter för u-länderna som i dagarna besöker Sverige inför UNCTAD-konferensen i New Delhi i början av nästa år, har hört sig för om den svenska regeringens inställning till den s. k. Algerstadgan, ett handlingsprogram, kanske snarare en önskelista, för ökad världshandel. I denna krävs bl. a. en överenskommelse om ett generellt system av icke ömsesidiga preferenser för alla färdigvaror från u-länderna.

Den svenska regeringens inställning till preferenser har tidigare varit ganska negativ. Man har tvivlat på att sådana skulle innebära några nämnvärda fördelar för u-länderna. Men preferens-

Interpellation ang. tullpreferenser för u-länderna

system är redan i kraft på många håll i världen. Där systemet tillämpas är det emellertid inte generellt utan selektivt.

Det är därför enligt min mening nödvändigt att skapa en internationell överenskommelse som reglerar preferenssystemet. Den svenska regeringens ståndpunkt härvidlag — att ett preferenssystem skall vara generellt om det över huvud taget skall ha någon effekt — står helt i överensstämmelse med Algerstadgan. Frågan är bara vilket gensvar den kan erhålla inom den övriga industrivärlden.

Under återopande av det anförda hemställer jag att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet redogöra för den svenska regeringens inställning till tullpreferenser för u-länderna?

2. Har regeringen utarbetat konkreta förslag till generella tullpreferenser inför UNCTAD-konferensen 1968?

3. Hur bedömer statsrådet utsikterna att få till stånd en internationell överenskommelse om ett generellt preferenssystem?

Denna anhållan bordlades.

§ 28

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 320, i anledning av väckta motioner angående skyldighet för fastighetsägare att delta i kostnad för enskild väg;

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 6 april 1956 (nr 86) om åtgärder mot vattenförorening från fartyg;

nr 350, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen den 31 maj 1963 (nr 268) om igångsättningsstillstånd för

byggnadsarbete samt ändrad lydelse av 3 § samma lag, dels motioner i ämnet, dels ock motioner om rätt att uppföra mindre egna hem utan byggnadstillstånd; och

nr 362, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förköpslag m. m. jämte motioner i ämnet, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 maj 1916 (nr 156) om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag, m. m., till den del propositionen ännu icke behandlats av riksdagen, dels motioner om samhälleligt ägande av mark som förutsättning för stadsplanläggning.

§ 29

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammar

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 5—9 december 1967 på grund av utlandsresa.

Stockholm den 29 november 1967

Tage Erlander

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 30

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

fröken *Anderson* i Lerum (s), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående möjligheten för befattningshavare inom statens järnvägar att vid friställning eller pensionering förvärva av dem innehavda tjänstebostäder, och

herr *Johansson* i Skärstad (cp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående betydelsen av förälders samfundstillhörighet vid domstols beslut beträffande vårdnaden av barn i äktenskapsskillnadsmål.

§ 31

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 1 december

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta samman-
träde leddes av herr andre vice tal-
mannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 23
nästlidne november.

§ 2

Svar på interpellation ang. beskatt-
ningen av ersättning till s. k. dag-
mammor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr
statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Enskogs fråga av-
ser om jag vill medverka till att tidigare
gällande praxis, att ersättning till s. k.
dagmammor ej beskattas, får gälla fram
till den tidpunkt då familjedaghem-
institutionen reformerats.

Ersättning som utgår till s. k. barndag-
mammor för tillsyn av barn utgör enligt
kommunalskattelagen skattepliktig in-
tækt av tjänst. Med hänsyn till allas lika
behandling med avseende på skatteplikt
— en allmänt godtagen princip — bör
inte någon speciell grupp av löntagare
eller ett visst slag av tjänsteinkomst gö-
ras skattefria.

Men självfallet har barndagmamman
rätt till avdrag för sina kostnader för
barnens vård. Enligt riksskattenäm-
ndens anvisningar bör vid prövning av

sådana avdragsyrkanden kraven på be-
visning ej ställas höga. Vidare har
nämnden framhållit att det vid bedöm-
ningen av skäligheten av yrkade av-
drag bör beaktas, att kostnader upp-
kommer även för slitage i barndagmam-
mans hem. Genom dessa anvisningar
torde barndagmammorna få sina avdrag
frikostigt beräknade. Jag är inte beredd
att för närvarande medverka till änd-
ring av praxis på området.

Vidare anförde

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för
svaret på min interpellation. Av det
framgår att någon ändring av gällande
praxis på området inte skall göras. Jag
är nöjd med det svaret. De s. k. barn-
dagmammorna har nämligen fått den
uppfattningen — och det saknades sä-
kert inte fog för den — att praxis skulle
ändras i samband med den obetydliga
höjning av kostnadsersättningen som
gjordes för några månader sedan. De
bibringades den uppfattningen att er-
sättningen för mat till dagbarnet, leksa-
ker, slitage av möbler m. m. skulle be-
räknas till ett betydligt lägre belopp än
som varit fallet tidigare. Av det svar
som finansministern nu givit mig fram-
går klart, att någon ändring av praxis
inte skall göras, att barndagmammorna
har rätt till avdrag för sina kostnader
och att kraven på bevisning ej bör stäl-

Svar på interpellation ang. finansieringen av hälso- och sjukvården

las höga. I och med detta svar är det att hoppas att alla de barndagmammor som under de senaste månaderna slutat — bara på en plats är det 35 som sagt upp sig — skall återgå till detta viktiga arbete.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. finansieringen av hälso- och sjukvården

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Öskeviksby har frågat, om jag vill redogöra för hur jag ser på landstingens ekonomiska möjligheter att bygga ut hälso- och sjukvården och om jag vill medverka till ett ökat statligt ansvar för finansieringen på detta område.

Landstingens utrymme för utbyggnad av hälso- och sjukvården får anpassas med hänsyn till vad övriga samhällsaktiviteter kräver mot bakgrunden av det totala investeringsutrymme som det samhällsekonomiska läget medger. Detta utrymme har för sjukhusbyggandets del under senare år varit betydande och visat snabb tillväxt. Innevarande år beräknas sjukvårdens investeringar öka med cirka 30 procent och nå en volym av drygt 700 miljoner kronor.

De avvägnings- och finansieringsfrågor, som gäller sjukvårdsutbyggnaden under den närmaste framtiden, kommer att behandlas i nästa års statsverksproposition mot bakgrunden av den allmänna konjunkturutvecklingen och den ekonomiska politikens utformning.

Vidare anförde

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp):

Herr talman! Först ber jag att få tacka finansministern för att han svarat på min interpellation. I sitt svar anser fi-

nansministern bl. a. att landstingens utrymme för utbyggnad av hälso- och sjukvården får anpassas med hänsyn till vad övriga samhällsaktiviteter kräver mot bakgrunden av det totala investeringsutrymme som det samhällsekonomiska läget medger.

Detta svar anknyter såvitt jag förstår till det kända faktum, att trycket på sjukvårdsresurserna ständigt ökar genom ökad efterfrågan. Så som jag påpekat i interpellationen kräver åldersvården bättre resurser, och utnyttjandet av de alltmer komplicerade metoder som den moderna forskningen ställer i människovårdens tjänst är också mycket kostnadskrävande.

Allmänheten kräver av sjukvårdshuvudmännen att brister inom sjukvården rättas till och att de forskningsresultat som ofta på ett mycket tidigt stadium presenteras i press och radio-TV skall komma till utförande i praktiskt bruk på det lokala planet. Detta är en form av kommunalt samband som jag givetvis accepterar.

Jag ifrågasätter inte regeringens vilja och förmåga — särskilt mot bakgrunden av nuvarande arbetsmarknadsläge — att tilldela sjukvårdssektorn ett tillräckligt investeringsutrymme, men jag ifrågasätter landstingens förmåga att klara av investeringar och driftkostnader, med hänsyn till kostnadsutvecklingen och landstingens ekonomiska resurser. Det finns en tumregel som säger att första året en sjukvårdsanläggning är i bruk uppgår driftkostnaden till en tredjedel av investeringskostnaden. En investering i sjukhusbyggnader på 30 miljoner kronor innebär alltså redan från starten en årlig driftkostnad på 10 miljoner.

Landstingens huvudsakliga inkomst består av vad en proportionell kommunal beskattning ger. Kostnaderna inom hälso- och sjukvården har stigit mera än skatteintäkterna, och detta har tvingat fram höjda utdebiteringar. Låt mig med några siffror belysa problematiken.

Svar på interpellation ang. nedläggning av flottled

Örebro läns landsting, som jag tillhör, redovisar i sin stat för 1968 en automatisk löne- och kostnadsstegring på 18 809 000 kronor inom redan befintlig verksamhet. Mot detta svarar en ökning av skatteunderlaget, som vid 7 kronors utdebitering per skattekrona ger cirka 13 700 000 kronor i skatteintäkt. Det blir alltså ett underskott på 5 miljoner kronor.

Enligt uppgift blir medelskatteuttaget i länet för år 1968 kronor 21:66 per skattekrona för den samlade kommunal-skatten, och jag vill fråga finansministern: Var går gränsen för det kommunala skatteuttaget? Oavsett det förhållandet att varje höjning av den kommunala beskattningen hårdast drabbar låginkomsttagarna, finner jar det omöjligt för sjukvårdshuvudmännen att med nuvarande kostnadsutveckling och finansieringssystem åstadkomma någon väsentlig utbyggnad av sjukvårdsresurserna. Någonstans går en gräns även för det kommunala skatteuttaget. När den gränsen nås avstannar utvecklingen, om inte sjukvårdshuvudmännen får tillgång till högre inkomster än den kommunala beskattningen ger. Talet om fortsatt utbyggnad av sjukvården, fortsatt effektivisering av människovården blir meningslöst, om inte tillräckliga ekonomiska resurser kan ställas till sjukvårdssektorns förfogande.

Mot bakgrunden av vad jag här sagt finner jag det befogat att upprepa den fråga jag ställt i interpellationen: Är statsrådet beredd medverka till att staten åtar sig ökat ansvar för finansieringen av hälso- och sjukvården? Denna fråga gäller inte så mycket sjukvårdens investeringskostnader som fastmer driftkostnaderna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. nedläggning av flottled

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Asp har frågat chefen för jordbruksdepartementet, om han är beredd lämna kammaren en redogörelse för eventuella planer på att föreskriva dels att flottningsförening och dess intressenter skall vara skyldiga att före avlysning återställa flottled i ursprungligt skick, dels att vid sådan avlysning alltid skall förebringas utredning utvisande alternativa transportmöjligheter och kostnadsbesparingar. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Den ökande omfattning, i vilken flottningen nedläggs i våra allmänna flottleder, har i olika sammanhang föranlett önskemål om lagstiftning bl. a. i den riktning herr Asp syftar på. Jag avser därför att låta utreda vilka ändringar i flottningsslagsstiftningen som kan behövas. Utredningen kommer att ske inom justitiedepartementet och i sådan takt att en proposition om möjligt kan föreläggas riksdagen hösten 1968.

Vidare anförde:

Herr ASP (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på interpellationen som jag betraktar som positivt, eftersom departementet nu förbereder en proposition till nästa års riksdag i ärendet.

Jag har uppfattat det som en allvarlig brist i nuvarande lagstiftning om allmän flottled, att föreskrift saknas om skyldighet för flottningsförening att vid avlysning återställa flottleden i ursprungligt skick. Vi har ställts inför det problemet längs Ljusnan, där flottningen nu är definitivt avslutad och flottningsföreningen i sinom tid kommer att gå i likvidation. Det har visat sig att föreningen inte har vare sig skyldighet eller ekonomiska resurser att städa upp längs flottleden. Organiserad flottning har bedrivits i Ljusnan under 110 år, och under årens lopp har olika byggnader ut-

Svar på interpellation ang. nedläggning av flottled

förts i flottleden. Det är bommar och bomfästen av olika slag och dykdalber för att styra virket från flodstränder och holmar. Allt detta kommer nu mycket snabbt att raseras av högvatten och annat, och om de inte bortföres kommer det att förfula landskapsbilden.

Det är angeläget att dessa anordningar undanskaffas men för det finns inga pengar. Nu har man tagit kontakt med naturvårdsintressena i länet och beslutat att gå till AMS och begära pengar för ändamålet. Jag tycker nog att det borde vara flottningsintressenternas skyldighet att städa upp i flottleden när man lägger ned flottningen på detta sätt. Det måste vara fel att allmänna medel skall tas i anspråk för uppgifter som bör åvila flottningsintressenterna. Och dessa intressenter är inte vilka som helst — ett par av landets större trävaruindustrier har använt flottleden under många herrans år och borde ha möjligheter att för egna medel rensa upp efter flottleden.

Jag uppfattar emellertid justitieministerns svar på denna punkt så att vi är överens.

En annan sak är i att man i enskilda direktionsrum, kanske här i Stockholm, fattar beslut om nedläggningar som innebär att staten får ta de negativa konsekvenserna. Här överförs betydande kvantiteter virke från flottled till landtransporter. Enligt flottningsföreningens uppgifter har det under senare tid varit i genomsnitt 10 miljoner klampar per år. Förvandlat till ton blir detta ungefär en miljon ton virke per år som kommer att tillföras järnväg eller landsväg. Det är betydande kvantiteter. Och en sådan nedläggning vidtar man utan att ta någon som helst kontakt med myndigheterna.

Enligt flottningsföreningens egna uppgifter har man haft 392 anställda, för kortare eller längre tid. De som arbetat i övre delen av flottleden har haft sysselsättning under några vårveckor. De som arbetat längre ned, vid skilje-

ställen, har haft sin huvudsakliga årsinkomst av detta arbete. Dessa flottningsarbetare har nu genom pressen fått besked om att när flottningarna avslutats för året så blir det inte mer arbete där. De får söka sig andra sommararbeten. Många av dem har varit i flottningsföreningens tjänst över 40 år. Därtill kommer att de inte kan komma i åtnjutande av det avgångsvederlag, som arbetsmarknadsparterna har avtalat, därför att dessa säsongarbeten varit av för kort varaktighet.

Även här blir det arbetsmarknadsverket som får träda till och klara upp missförhållandena.

Nu är Ljusnan den första flottled som läggs ned. Nästa år blir det Ljungan och sedan följer förmodligen fler nedläggningar. Sådana nedläggningsbeslut anser jag borde föregås av en grundlig och riktig utredning, där man redovisar flottningskostnaderna i förhållande till kostnaderna för transporter på annat sätt och där man också redogör för olika alternativa transportmöjligheter, men där man framför allt borde vara skyldig att redovisa de samhällsekonomiska konsekvenserna. I detta fall kan det mycket väl vara så, att trävaruindustrierna totalt sett får en lägre transportkostnad genom att övergå från flottled till annat transportmedel. Men vad samhället får för kostnader är icke utrett, och det tycker jag som sagt att man borde vara skyldig att upplysa om när man vidtar åtgärder av så betydande omfattning som det nu är fråga om.

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret, som jag uppfattar såsom varande mycket positivt, och inväntar med intresse den proposition som kan komma till nästa års riksdag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag kan bara svara för mitt fögderi om omfattar lagstiftningsfrågan. Jag kan försäkra herr Asp om att den lagstiftning som vi förbereder

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

inom departementet, när de gäller frågan om återställande av flottled i dess ursprungliga skick, säkerligen kommer att bli tillfredsställande ur herr Asps synpunkter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Elmstedt har frågat *dels* när förslag väntas framläggas om statligt kreditstöd till rationella familjeskogsbruk, *dels* om jag är beredd lämna en redogörelse för principerna för bedömningen av kombinerade jord- och skogsbruk och *dels* hur jag ur jordbruksrationaliseringssynpunkt bedömer de ecklesiastika markförvärv, som delvis äger rum i konkurrens med enskilda aktiva brukare.

Frågan om statligt kreditstöd till förvärv av särskilda skogsbruksfastigheter skall prövas av den skogspolitiska utredningen. Det är inte nu möjligt att ange någon tidpunkt då resultatet av utredningen kan väntas.

Som villkor för stöd till kombinerade jord- och skogsbruk gäller bl. a. att jordbruket i sådan enhet kan beräknas bli så omfattande och effektivt, att investeringen i denna del blir lönsam. Detta lönsamhetskrav innebär att i jordbruksdelen insatt arbete och kapital skall ge full timersättning respektive normal förräntning. Vidare krävs för sådant stöd att jordbruksföretaget har, eller kan förutses inom nära framtid få, försättningar för rationell jordbruksdrift. Härav följer att för att stöd skall kunna lämnas till ett kombinerat företag jordbruksdelen kan väntas bestå på

lång sikt samt att den bör ha en sådan omfattning, att brukaren kan få sin huvudsakliga sysselsättning däri.

Då det gäller ecklesiastika markförvärv vill jag framhålla att dessa bedöms enligt samma grunder som gäller vid provning enligt jordförvärvslagen. Detta innebär bl. a. att provning sker om marken behöver tas i anspråk för rationaliseringsändamål.

Vidare anförde:

Herr **ELMSTEDT** (cp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Den första frågan i interpellationen, som gällde statligt kreditstöd till rationella familjeskogsbruk, skall jag inte uppehålla mig vid särskilt mycket, men jag kan inte underlåta att påpeka att en positiv lösning av kreditgarantifrågan till rena familjeskogsbruk kommer att medföra att de problem, som nu finns och som jag aktualiserat i min fråga nr 2, skulle lösas omedelbart. Vi är emellertid inte där än, och det enda man kan göra i dag är tydligen att uttrycka en förhoppning om att den utredning som statsrådet hänvisar till i sitt svar skall framlägga förslag till lösning och att detta sker utan alltför lång tidsutdräkt.

Den andra frågan gällde principerna för bedömningen av om en brukningsenhet utgöres av ett kombinerat jord- och skogsbruk eller inte. Den frågan har stort intresse framför allt för dem som är direkt ekonomiskt berörda men även för dem som skall handlägga sådana ärenden. Praktiskt taget överallt i vårt land med undantag för i rena slättbygder blir denna gränsdragning allt svårare. Jordbruksministerns svar på den frågan ger vid handen, att åtskilliga fastigheter av rationell familjeskogsstorlek blir nära nog oåtkomliga för unga människor som utbildat sig för en framtid inom denna näring.

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

De som har tillgång till kapital — och visst finns det sådana köpare — möter därvidlag inga problem. Jag tänker här på juridiska personer, bolagen, domänverket och stiftsnämnderna, för att här bara nämna några av de mera köpstarka. Jag förnekar inte att det kan vara befogat att även dessa kategorier köpare ibland och i vissa sammanhang kommer in i bilden, men hur skall den enskilde jord- och skogsbrukaren kunna konkurrera i det sällskapet? För dem är det ett livsvillkor att statliga kreditgarantier ställes till förfogande. Konkurrensen blir även då hård men sker i sådana fall ändå på *i någon mån* lika villkor.

Vem kan då avgöra, om en fastighet har den strukturen att statlig lånegaranti kan beviljas? Det är den saken som är avgörande för om en person skall kunna förvärva en kombinerad jord- och skogsbruksfastighet. Vem skall göra bedömningen av huruvida fastigheten är kombinerad eller om den skall anses vara en ren skogsbruksfastighet? Om det är en ren skogsbruksfastighet föreligger nämligen inga möjligheter att erhålla statlig lånegaranti. Även om jordbruksdelen upptar en ansevärd del av fastighetens totala areal kan den situationen uppstå. För mig står det klart att lantbruksnämnden är det organ som bäst kan klara denna grannläga uppgift. Nämnden är sammansatt av personer med insikter i samhällslivets olika funktioner och med god kännedom om förhållandena på orten. De kan därför bedöma värdet av en fastighets olika tillgångar, t. ex. byggnader och annat. De har också möjligheter att vid bedömningen ta med synpunkter på landskapsbilden, vilket inte är oväsentligt med tanke på hur det i dag på sina håll ser ut.

Lantbruksnämnden har enligt förarbetena till jordförvärvslagen bl. a. till uppgift att trygga tillgången på jord och skog för den aktivt brukande befolkningens behov. Detta är ytterligare ett

skäl som talar för att nämnden är den instans som bäst kan göra den bedömningen. En lantbruksnämnds tjänstemän får ofta förfrågningar från personer, som är spekulanter på salubjudna fastigheter, och den främsta frågan gäller då självfallet möjligheten till statlig lånegaranti. Detta är för de allra flesta seriösa köpare en avgörande fråga, och ett svar måste kunna lämnas på den.

Man blir därför något förvånad över att lantbruksstyrelsen — vilket har hänt i ett fall som jag känner ganska väl till — helt framtänkt undanröjer det beslut som en enhällig lantbruksnämnd efter besök på platsen och i övrigt med hänsyn tagen till de omständigheter, som jag tidigare redovisat, kommit fram till vid sin bedömning av huruvida fastigheten i fråga skall vara kombinerad eller inte.

Vi hamnar i en ohållbar situation, om en högre instans alltför lättvindigt kan avfärda vad en regional myndighet efter omsorgsfull prövning enhälligt kommit fram till. Strukturrationaliseringen i en bygd kan på detta sätt få en olycklig snedvridning, som försvårar det fortsatta rationaliseringsarbetet i trakten.

I samband med riksdagsbehandlingen år 1965 av förslaget till ny jordförvärvslag hade frågan om gränsdragningen mellan olika brukningstyper en framträdande plats. I tredje lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande sades att vi hade att vänta en utveckling mot rena skogsbruk och att man därför i viss utsträckning borde främja rationella familjeskogsbruk genom statligt kreditstöd.

När det gäller den sista fråga som jag tagit upp i min interpellation, spörsmålet om de ecklesiastiska markförvärven sett ur jordbruksrationaliserings-synpunkt, tycker jag att jordbruksministern i sitt svar går förbi den fråga som jag ställt. Jag tar mig därför friheten att ytterligare något precisera vad den avser.

Anser statsrådet Holmqvist att det ur

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

rationaliseringssynpunkt är riktigt, att mitt i en bygd som helt präglas av större eller mindre fastigheter av familjebrukskaraktär genom sammanslagning av fastigheter skapa ett s. k. biskopshemman? Jag har inget emot att juridiska personer förvärvar mark i viss utsträckning, vilket jag påpekat tidigare i mitt anförande, men jag anser det vara helt felaktigt att myndigheterna utan urskillning tillåter och medverkar till dylika punktköp.

Möjligheterna till en fortsatt rationalisering och utveckling mot bärkraftiga enheter med aktiva brukare försvåras på detta sätt både ur arronderingssynpunkt och genom de stora förväntningsvärden, som man ofta får betala för i dessa sammanhang.

Jag hoppas att jag med det sist anförda har konkretiserat frågeställningen, så att jag kanske kan få höra jordbruksministern på ett klarare sätt redogöra för sin åsikt i denna fråga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Beträffande det sista avsnittet i herr Elmstedts interpellation vill jag framhålla att alla ärenden som gäller kyrkliga förvärv prövas gemensamt mellan ecklesiastikdepartementet och jordbruksdepartementet. De underställs också om så anses vara befogat de myndigheter, som haft att befatta sig med dessa ärenden på ett tidigare stadium, exempelvis lantbruksstyrelsen.

Jag kan inte, herr Elmstedt, erinra mig att det i något ärende under min tid skulle ha förekommit att de kyrkliga förvärven på ett uppseendeväckande sätt skulle ha motverkat syftet med jordbruksrationaliseringen. Jag kan självfallet inte i dag yttra mig om ett visst förvärv, om inte omständigheterna närmare preciseras.

Det kan också finnas skäl för att upprätta s. k. biskopshemman i en jordbruksbygd för den händelse att det inte föreligger ett uttalat intresse från de in-

tilliggande fastigheterna för att förvärva marken eller om det, såsom jag vill minnas förekommit i något fall, bara finns en jordbrukare bosatt på ett par mils avstånd som vill förvärva fastigheten. Man får alltså i varje särskilt fall bedöma alla de omständigheter som föreligger. Jag kan bara försäkra herr Elmstedt att liksom hittills kommer de ecklesiastiska förvärven att noggrant prövas. Det finns inte anledning antaga att jordbrukets rationaliseringsintressen skulle eftersättas i detta sammanhang.

Jag upprepar vidare att när det gäller rena skogsbruksfastigheter eller fastigheter där jordbruksdelen är obetydlig kan vi inte i dag ge kreditgarantier och annan form av stöd. Vi är väl medvetna om att det kan finnas enstaka fall där det är en olägenhet att samhället i dag inte kan hjälpa. Men vi får vänta på förslaget från den utredning som arbetar med dessa frågor, och sedan får riksdagen ta ställning till om även tillkomsten av s. k. familjeskogsbruk skall stödjas.

Hittills har vi stött jordbruket på olika sätt med bidrag — nu ges stödet i övervägande grad genom kreditgarantier. Men detta stöd har ju lämnats med hänsyn till jordbrukets speciella ställning. Vi har ansett att skogsbruket skulle kunna klara sig utan samhällsstöd. Det får ju de bolag göra som arbetar med skogsproduktion och skogsförädling, och frågan är om man inte kan räkna med att även den enskilde brukaren bör ha förutsättningar i detta hänseende. Men det är ett spørsmål som vi får ta upp så småningom; det är för tidigt, tycker jag, att gå in i en diskussion om den frågan i dag.

Vid de förvärv som herr Elmstedt berört gäller jordförvärvslagens bestämmelser. Som jag framhållit även i andra sammanhang måste man därvid beakta också säljarens intressen. Säljaren har kanske efter mycket stora ansträngningar fått en köpare, och då får man

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

sannerligen tänka sig för mer än en gång innan man hindrar att ifrågavarande försäljning kommer till stånd. Det kan betyda mycket för vederbörande; och det skall föreligga uttalade skäl för att marken behövs för förstärkning av befintliga jordbruk om man skall hindra ett förvärv. Också säljarintresset måste alltså beaktas.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Först och främst vill jag framhålla, att så optimistisk är jag för min del inte, att jag vågar räkna med att en enskild brukare här i landet någon gång kommer att kunna ta upp konkurrensen i prishänseende när det gäller köp av fastigheter med vare sig bolag eller stiftsnämnder. Jag tror inte heller att andra vågar hoppas på en sådan utveckling. Vill vi ha kvar någon form av enskilt ägande härvidlag måste vi nog i fortsättningen räkna med ett statligt kreditstöd. Samhällsstrukturen är sådan i dag.

Beträffande frågan om de eekliasistika förvärven vill jag nämna att det i mitt län — inom den kommun jag tillhör — inträffat att stiftsnämnden har fått tillstånd att köpa en fastighet mitt i en bygd som består av mindre fastigheter — många relativt rationella jord- och skogsbruksfastigheter. En enhällig lantbruksnämnd hade avstyrkt stiftsnämndens anhållan med enligt mitt förmenande mycket starka motiveringar, men lantbruksstyrelsen gav i sitt yttrande klarsignal. Det inträffade har, som jordbruksministern säkerligen förstår, vållat en del irritation. Det fanns också andra spekulanter, men de kom mer eller mindre bort i sammanhanget.

Men här gäller det också en principfråga, nämligen bedömningen av huruvida en fastighet är kombinerad eller inte. Denna bedömning måste, såvitt jag kan förstå, göras av lantbruksnämnden. Vi måste ha förtroende för lantbruksnämnderna när det gäller deras förmåga att avgöra dessa frågor. Det är ju

inte arealen — förhållandet mellan åkermark, skogsmark och annan mark — som är avgörande för om en fastighet kan anses vara kombinerad. Det finns en rad andra faktorer — som jag redogjort för i mitt första anförande — vilka måste tas in i bilden, och en regional myndighet har lättare att göra en dylik bedömning än en central.

Om de eeklesiatiska marktillgångarna på sina håll, med hänsyn till utvecklingen, säljs till närliggande expanderande kommuner och kyrkan alltså får pengar friställda skall de pengarna placeras någon annanstans. Skulle vi — det kan vara intressant att höra jordbruksministerns syn på den punkten — kunna tänka oss att stiftet finge möjlighet att i större omfattning placera sitt frigjorda kapital i andra realvärden än i jord och skog.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Elmstedt har ånyo upprepat, att han anser att lantbruksnämnden slutligt skall avgöra huruvida ett förvärv skall tillåtas och huruvida det är ett kombinerat företag, som faller under författningen. Jag tror nog att det i flertalet fall blir så, att lantbruksnämndens bedömning kommer att bli avgörande för ställningstagandet. Men naturligtvis kan — i det här avseendet liksom i många andra — enstaka fall bli föremål för prövning i lantbruksstyrelsen eller föras upp till prövning i regeringen. Det innebär dock inte att man frångår principen att dessa ärenden i första hand skall handläggas i första instans. Det vore orimligt om det, just vid bedömningen av denna typ av ärenden, inte skulle finnas någon möjlighet till överprövning i lantbruksstyrelsen eller — i sista hand — hos regeringen. I så fall kunde man fråga sig vad vi har för glädje av en lantbruksstyrelse, som ändå i dylika kniviga fall skall avgöra vad som kan anses vara rimligt och stå i överensstämmelse med

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

gällande författningar. Vi skall inte förvåna oss över att en underordnad myndighets bedömning i enstaka fall kan komma att ändras vid prövning i överordnad instans.

Till sist vill jag säga att jag ibland haft samma funderingar som herr Elmstedt, nämligen om det inte vore på tiden att kyrkan kunde få möjlighet att placera pengar i annat än jord, vilket i dag tydligen är den enda möjlighet som står till buds. Denna fråga måste dock prövas i annat sammanhang. Jag vet inte om dessa spörsmål kan klaras upp utan att kyrkomötet — eller vilken instans det nu är som i sista hand skall avgöra dessa frågor — är positivt inställt till ett sådant arrangemang. Personligen har jag samma uppfattning som herr Elmstedt på den punkten.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Det hade kanske inte varit nödvändigt med ytterligare inlägg i denna diskussion, men det är inte precis varje dag jag är helt överens med jordbruksministern. Jag vill passa på tillfället att säga att jag med tillfredsställelse noterar att vi har samma uppfattning på den sista punkten. Vägarna att nå detta mål är jag inte kapabel att bedöma för tillfället, men det är ändå intressant att det har varit möjligt att väcka tanken, även om jag vet att detta är ett oerhört känsligt område. Har man den uppfattningen, att kyrkan skulle kunna tänkas placera sina tillgångar i andra realvärden, är emellertid därmed inte sagt att man förmenar den att placera i realvärden; det är bara fråga om i vilka.

När det gäller bedömningen av om en fastighet är kombinerad eller inte har jag inte ett ögonblick tänkt mig att den skulle vara slutgiltig i och med att en lantbruksnämnd har sagt sin mening. Frågan är emellertid ofta komplicerad. Allteftersom den inre rationaliseringen fortskrider övergår alltfler fastighetsägare, som tidigare bedrivit en produk-

tion baserad på jordbruksdelen, till att förlägga tyngdpunkten i skogsdelen. Om en fastighetsägare gör detta — och det uppmanas han till — innebär det att fördelningen vid nästa ägarskifte kan ha blivit sådan, att den tillämnade köparen vägras lånegaranti. Detta måste verka negativt från rationaliserings-synpunkt. Det är sådana aspekter man bör ta in i bilden.

Jag är medveten om att lantbruksstyrelsen givetvis skall ha rätt att säga sin mening såsom en högre instans än en lantbruksnämnd, men i ett fall med många detaljer och många synpunkter som måste vägas mot varandra bör rimligtvis en lantbruksnämnd med sin sammansättning — jag understryker det — ha större möjligheter än en högre instans har att beakta alla faktorer. Det är nämligen inte alltid man strikt efter bokstaven kan meddela ett utslag i ett sådant ärende.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Att man prövar ärendet i en högre instans betyder inte, herr Elmstedt, att man bortser från de synpunkter som legat till grund t. ex. vid lantbruksnämndens bedömning. Akten finns ju kvar och därmed alla de fakta som har framkommit vid bedömningen.

Ofta kan emellertid lantbruksstyrelsen se frågan i ett större perspektiv. Vi vet att uppfattningarna kan vara skilda i olika landsändar, och då kan det vara en fördel att i vissa ärenden få in den erfarenhet som lantbruksstyrelsens ledamöter har genom att de får bedöma ärendena för hela landet. Det kan alltså vara en styrka att få en sådan bedömning, men den betyder självfallet ingalunda att man på något sätt bortser från de iakttagelser och uppfattningar som kan föreligga på det lokala planet.

Jag noterar att när det gäller önskvärdheten av vidgade möjligheter för kyrkan att placera sitt kapital är vi tyd-

Svar på interpellation ang. statligt kreditstöd till familjeskogsbruk, m. m.

ligen överens. Det är kanske inte så ofta som herr Elmstedt och jag är ense i dessa frågor.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag skall av naturliga skäl inte yttra mig i frågan om statligt stöd till rena skogsbruk, men jag vill göra en liten kommentar till jordbruksministerns svar beträffande de s. k. kombinerade jord- och skogsbruken.

Statsrådet säger att förutsättningen för att den statliga hjälpen skall kunna stå till förfogande bör vara att brukaren har sin huvudsakliga sysselsättning vid jordbruksdelen, om jag fattade svaret rätt. Det synes mig angeläget att man ordnar denna detalj i bestämmelserna på ett smidigt sätt. I många fall gör nämligen husmodern och ibland också andra familjemedlemmar en väsentlig insats när det gäller just jordbruksdelen. Om man i sådana fall håller alltför hårt på uttrycket att brukaren skall ha sin huvudsakliga sysselsättning vid jordbruksdelen, kommer man upp till en arbetsåtgång på denna del som gör att man, i varje fall i stora delar av landet, inte får möjlighet att utnyttja det statliga stödet.

Jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att man i nämnderna skall sköta denna detalj på ett smidigt sätt, så att man inte utsluter möjligheterna till rationaliseringsstöd i de bygder, där detta stöd behövs allra mest, och i stället flytta över stödet till bygder där jordbruket har naturliga förutsättningar att klara sig relativt bra även utan statligt stöd.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Antby tar upp en fråga som det naturligtvis kan finnas skäl att behandla i detta sammanhang, men den är dock teoretisk. Om man tänker sig en gård med mjölkproduktion kan man inte kontrollera om det är brukaren eller hans hustru som utför mjölknings-

arbetet. Man får bedöma familjen som helhet. Om vi går in på sådana här fin-slipade bedömningar kan det givetvis uppstå svårigheter att definitivt avgöra om det rör sig om hela familjen eller enbart brukaren. Vi måste i detta avseende göra en lämplighetsbedömning.

I anslutning till den tidigare diskussionen vill jag gärna hålla med om att det pågår en utveckling inom vårt jordbruk som mycket väl kan leda till att ett företag, som kanske för tio år sedan var att betrakta som ett kombinerat jordbruks- och skogsbruksföretag, i dag har fått karaktären av enbart skogsbruk. Denna olägenhet måste vi ta. Det går i allmänhet att sälja en sådan fastighet, men då är det uppenbarligen andra kriterier än de som gäller för jordbruk som kommer in vid försäljningen. Jag har redan sagt att vi har behov av att få ett förslag från utredningen som antagligen kommer att beakta dessa frågor.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Det som jordbruksministern kom in på nu senast kan man nog inte vifta bort riktigt så lätt. Det förhåller sig ofta så att äganderätten till fastigheter inom familj jordbruket flyttas över till nästa generation. Enligt jordbruksministerns senaste anförande är han medveten om att det sker en omfördelning av tyngdpunkten från jordbruksdelen till skogsbruksdelen. Detta sker med ägarens bistånd; han uppmanas att driva sin verksamhet på det sättet och utvecklingen tvingar honom också till det. Han skulle alltså göra detta i medvetandet om att han därmed försvårar möjligheterna för sin efterträdare att överta fastigheten, för så vitt inte efterträdaren är en juridisk person som har lättare att skaffa krediter än en enskild person. Det ger inte möjligheter till en positiv syn på den inre rationaliseringen av jordbruksföretagen, om någonting sådant skyntar i fjärran när ett ägarskifte skall ske.

Svar på interpellation ang. den tekniska utbildningens anpassning till näringslivets behov

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Den här debatten har kanske blivit en aning uttöjd, och jag antar att detta blir mitt sista inlägg.

Men, herr Elmstedt, ta som exempel en situation där ett kombinerat jord- och skogsbruk blivit ett rent skogsföretag. Skall då sonen när han tar vid gå till lantbruksnämnden och säga: Var snäll och finansiera överflyttningen av skogen från min far till mig! Med den författning vi i dag har finns inte en möjlighet att på detta sätt finansiera en sådan överflyttning av äganderätten från far till son.

Herr **ELMSTEDT** (cp):

Herr talman! Jag tror inte att någon begär att en sådan överflyttning skall finansieras av lantbruksnämnden, men väl bör denna kunna lämna hjälp med lånegaranti i enlighet med vad som tidigare gällt för dessa fastigheter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. den tekniska utbildningens anpassning till näringslivets behov

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Fru Holmberg har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet om han anser att den tekniska utbildningen är anpassad till näringslivets behov eller om han överväger att ge grundutbildade tekniker möjligheter att i fastare former genomgå den specialisering som industrin kan kräva. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Såsom fru Holmberg konstaterar har det rådande arbetsmarknadsläget medfört att den tidigare stora efterfrågan

på personal med teknisk utbildning minskat. Under det senaste året har en viss ökning skett av arbetslösheten inom gruppen yngre tjänstemän, så att i juni detta år nästan en tiondel av de arbetslösa tjänstemännen var under 25 år. Arbetsmarknadsstyrelsen har konstaterat att bl. a. nyutexaminerade tekniker drabbats av den minskade efterfrågan. Samtidigt har examinationen vid olika skolor ökat som en konsekvens av den förda utbildningspolitiken.

De som nu kommer ut på arbetsmarknaden från bl. a. det äldre gymnasiets tekniska utbildningslinjer har fått en utbildning som är avsevärt mer specialiserad än den som ges i det nya gymnasiala skolsystemet. Den utbildning som arbetsmarknadsstyrelsen f. n. bedriver syftar i första hand till att bredda användningsområdet för teknikerna, antingen så att de kan utnyttjas för en vidare sektor av teknisk-industriell verksamhet eller så att de utbildades kapacitet kan utnyttjas inom yrkesområden som gränsar till de traditionellt tekniska.

Rådande arbetsmarknadsläge ger ingen anledning överväga någon ändring av den beslutade nya uppläggnings av utbildningen av teknisk personal. Jag anser att man kan hysa goda förhoppningar att den bredare utbildning — i vissa fall kompletterad med en specialisering i form av påbyggnadskurser — som de ungdomar som genomgår det nya gymnasiet och fackskolan får skall göra dem attraktiva på arbetsmarknaden och samtidigt ge dem större frihet att välja sitt framtida verksamhetsfält.

Vidare anförde:

Fru **HOLMBERG** (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. På den direkta fråga jag ställde är svaret inte precis som jag hade hop-

Svar på interpellation ang. nationalfonotekets arbetsmöjligheter

pats, men jag utläser i motiveringen ändå positiva drag.

Vi vet att den nuvarande situationen på arbetsmarknaden är kärv i synnerhet för utbildade tekniker och ingenjörer, och varje år strömmar nya sådana ut från utbildningsanstalterna.

I arbetsmarknadsstyrelsens långsiktiga kursplanering inriktar man sig på att i de fortbildningskurser man planerar ta emot 5 000 nya gymnasieingenjörer och ett antal fackskoleingenjörer som utexamineras till våren. Det är givetvis synnerligen värdefullt att denna fortbildning kan ske. Arbetsmarknadsstyrelsen har för närvarande inte någon statistik på i vilken utsträckning teknikerna efter påbyggnads- och omskolningskurser har kunnat placeras på arbetsmarknaden. Naturligtvis får man räkna med att deras konkurrenskraft stiger tack vare en sådan merutbildning, men man har å andra sidan inte några garantier för att de efter avslutad kurs även får anställning.

Vad jag finner positivt i statsrådets svar är upplysningen att den efterutbildning som nu pågår syftar till att bredda användningsområdet för teknikerna och till att de utbildades kapacitet därmed skall kunna utnyttjas inom andra yrkesområden. På arbetsmarknaden ställs ofta krav på specialisering och inte minst på erfarenhet från olika områden inom arbetslivet. Någon erfarenhet har inte de nyutbildade. Man frågar sig då: Är det möjligt att i efterutbildningen ge eleverna en viss praktisk erfarenhet av arbetslivet samtidigt som de får teoretisk utbildning? Det skulle innebära en betydande förstärkning av utbildningen, eftersom erfarenhet nu värdesättes så högt.

Jag vill gärna vara lika förhoppningsfull som statsrådet beträffande teknikernas framtida möjligheter på arbetsmarknaden, men för närvarande är läget inte ljus. Statsrådet hyser också goda förhoppningar om teknikernas möjlighet till valfrihet i framtiden, och

även jag hoppas att det kommer att ljusna på den fronten.

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Rent allmänt vill jag säga att vi inte skall överdriva de temporära svårigheterna; jag är säker på att de kommer att övervinnas.

Vad gäller den speciella frågan, om omskolningskurserna kan läggas upp ännu bättre så att det skall bli lättare för eleverna att komma ut på arbetsmarknaden, konstaterar jag att arbetsmarknadsverket och skolmyndigheterna, som ansvarar för kurserna, ständigt är i kontakt med de blivande arbetsgivarna. Utbildningen anpassas successivt så, att den skall bli till maximal nytta för både eleverna och de blivande arbetsgivarna.

Fru **HOLMBERG** (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för den upplysning som statsrådet nu lämnade. En sådan ständig kontakt börjar för att det kommer att ljusna på denna front.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. nationalfonotekets arbetsmöjligheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Andersson i Örebro frågat mig om jag anser att nationalfonotekets personal har tillfredsställande arbetsmöjligheter och, om jag inte anser detta vara fallet, vilka åtgärder jag överväger att vidta.

Nationalfonoteket är en arbetsenhet vid kungl. biblioteket och det ankommer närmast på verksledningen att avgöra vilken personal och vilka lokaler

Svar på interpellation ang. nationalfonotekets arbetsmöjligheter

som kan tilldelas arbetsenheten inom ramen för de resurser som av Kungl. Maj:t och riksdagen ställs till förfogande för biblioteket i dess helhet.

Frågan om nationalfonotekets ställning är en del av det större komplex av frågor som sammanhänger med de vetenskapliga bibliotekens, däribland kungl. bibliotekets, inre organisation. Genom beslut av Kungl. Maj:t den 9 juni i år har statskontoret fått i uppdrag att utreda dessa frågor och därvid i fråga om kungl. biblioteket särskilt ta hänsyn till dess olika centrala uppgifter inom forskningsbiblioteksområdet. Statskontoret kan därvid väntas ta upp de med nationalfonoteket förknippade problemen. Även i ett annat utrednings-sammanhang räknar jag med att nationalfonoteket kommer att beröras. En utredning rörande arkivfrågor för den moderna informationsbehandlingsdatabärare m. m. har nyligen tillsatts. De databärare som här avses är förutom bl. a. hålkort, hålremсор och magnetband också skivor. Utredningen skall bl. a. överväga arkivtekniska frågor och kostnadsfrågor.

I fråga om kungl. bibliotekets lokalsituation som helhet kan jag nämna att projektering pågår av ett underjordiskt bokmagasin i omedelbar anslutning till biblioteksbyggnaden. Jag räknar med att ställning till byggnadsprojektet kommer att kunna tas inom den närmaste tiden. Enligt vad jag inhämtat räknar kungl. biblioteket med att den avlastning som de nya magasinlokalerna medför skall kunna leda till att även nationalfonoteket får ökade utrymmen.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Statsrådet går i sitt interpellationssvar i stort sett förbi min frågeställning; jag frågade vad han anser om personalens arbetsförhållanden. I svaret hänvisas i första hand till att

frågan om hur tillgänglig personal och övriga resurser skall disponeras är en sak som verksledningen får avgöra.

Jag har fullt klart för mig att fonoteket är en arbetsenhet under kungl. biblioteket. Men det förhållandet att fonoteket arbetar under så speciellt svåra förhållanden har tidigare motiverat, att man vidtagit åtgärder för att det material som där finns skall bli tillgängligt för forskare.

Tittar man tillbaka i riksbibliotekariens petitaskrivelser finner man, att han under flera år begärt att få en förstärkning. I årets petita säger han följande:

»Nationalfonotekets snabba tillväxt, med en ökning av beståndet på cirka 700 procent sedan 1962 och ett totalt skivbestånd på cirka 56 000 skivor, fordrar en snar personalförstärkning. Den fr. o. m. 1963/64 inrättade tjänsten som biblioteksassistent är i dagens läge helt otillräcklig redan för det löpande arbetet med katalogisering etc. För ett säkrande av nationalfonotekets utveckling kräves nu kvalificerade insatser inom planering, förvärvsverksamhet, information etc. Personalen bör förstärkas med en till fonoteket knuten tjänst som intendent.»

Samma begäran framställde riksbibliotekarien förra året, men han fick avslag på sitt äskande.

I svaret säger statsrådet att nationalfonoteket lyder under kungl. biblioteket. Det gör det i dubbel bemärkelse, eftersom fonoteket disponerar 60 kvadratmeter av en gammal kolkällare, i vilken man inte ens kunnat lägga in något golv på grund av att alla ledningar från pannrummet, som ligger vägg i vägg med fonoteket, måste vara tillgängliga för reparationer. Värmen i lokalen är inte lämplig vare sig för personalen eller materialet. Detta medför att man för att skydda materialet måste packa det i trälådor som spikas igen. Vad man kanske i första hand behövde, herr talman, vore en snickare. Jag tycker nämligen

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom motoravgaser

att det är onödigt att så pass kvalificerad personal står och spikar igen lådor.

Jag har räknat med att nationalfonoteket trots allt — bl. a. med tanke på det tal förre ecklesiastikministern höll vid dess invigning — skulle få tillräckliga resurser. Detta passiva samlande fyller ingen egentlig mission.

I utländska fonotek har man en anställd på 10 000 skivor, medan vi på nationalfonoteket i Sverige har en anställd på 30 000 skivor. Enligt konsertbyråutredningens arbetshypotes skall fonoteket ta hand om alla exklusiva kommersiella skivor och även Operans, Konsertföreningens, Drottningholms-teaterns och Stadsteaterns band. Man har cirka 5 000 fonografrullar att ta hand om. Det är då viktigt att vi får en tillfredsställande lösning av denna fråga, men det måste ske snart, om det över huvud taget skall vara möjligt att bevara det material vi har.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Den där snickaren tror jag väl att byggnadsstyrelsen vid tillfälle kan skaffa fram. Vad jag rent allmänt sade i svaret var att fonotekets problem har uppmärksammats i många olika sammanhang, och när det gäller lokalfrågan konstaterade jag till slut att med de planer som nu håller på att realiseras kommer fonotekets lokalförhållanden med största säkerhet att kunna förbättras.

Vad herr Andersson i Örebro egentligen är ute efter är min uppfattning om ett petitaärende som skall behandlas nästa år, och det kan jag självfallet inte ge någon upplysning om; man får helt enkelt vänta tills statsverkspropositionen presenteras. Vidare kan det väl inte vara rimligt, herr Andersson, att jag skulle framföra några speciella synpunkter på en avdelning som står under KB:s förvaltning. Inte skall väl regeringen lägga sig i verksledningens dispositioner härvidlag?

Jag tror, herr talman, att de svårigheter som föreligger — jag är medveten om dem — för kungl. biblioteket inte är större än att de kan lösas på ett rimligt sätt.

Herr **ANDERSSON** i Örebro (fp):

Herr talman! Självfallet vill jag inte binda statsrådet vid något ställningstagande beträffande KB:s petitaskrivning. Vad jag har velat aktualisera är arbetsförhållandena för fonoteket, och vad jag har velat veta är vad statsrådet anser om dem. Den allmänna skrivningen i interpellationssvaret säger naturligtvis inte så mycket. Dessa problem, som nu i viss mån uppmärksammats, kommer eventuellt att tas upp i två olika utredningar; man säger att »statskontoret kan därvid väntas ta upp de med nationalfonoteket förknippade problemen».

Jag har, som jag tidigare sade, inte velat binda statsrådet vid något ställningstagande, men eftersom detta är ett allvarligt problem — det behövs nu planering för att förse fonoteket med lokaler o. s. v. — hoppas jag att man på ett tillfredsställande sätt skall kunna lösa problemet med handhavandet av det material som trots allt är så betydande och som i utlandet är erkänt för att vara värdefullt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom motoravgaser

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att förhindra sådana

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom motoravgaser

försummelser av motorförare, som förvärrar luftföroreningarna och därmed trivseln för människan i samhället. Herr Bengtson nämner härvid onödig tomgångskörning, olämpligt riktade avgasrör och felaktigheter i motorerna.

Herr Bengtson har vidare frågat om jag vill upplysa kammaren om *dels* hurvida den av kommunikationsdepartementet utsedda expertgruppen vid AB Atomenergis anläggningar i Studsvik beräknas framlägga några delresultat inom en snar framtid, *dels* vilka resultat som noterats vid polisens flygande inspektion med avseende på kontroll av rökighet av dieselavgaser.

Bilavgasproblemet har behandlats i proposition 1967:166 med förslag till ändring i vägtrafikförordningen såvitt avser fordons beskaffenhet och utrustning m. m. I propositionen, som nyliger avlämnats till riksdagen, behandlas frågorna om tomgångskörning och om avgasrörens riktning. Där redogörs också för det arbete som bedrivs av kommunikationsdepartementets expertgrupp för bilavgasundersökningar. Jag kan därför med hänvisning till propositionen inskränka mig till att ge ett par kompletterande upplysningar på dessa punkter och lämna ett svar på en fråga i interpellationen som inte direkt berörs i propositionen, nämligen polisens medverkan vid avgaskontroll av dieselbilar.

I det första hänseendet kan jag meddela, att den utredning om dieselavgaser som berörs i propositionen nu har avlämnats av expertgruppen och för närvarande remissbehandlas. Med »felaktigheter i motorerna» torde interpellanten avse främst fel inställda bränslein-sprutningspumpar på dieselmotorer och dåligt justerade förgasare på bensinmotorer. Frågan om insprutningspumparna behandlas — som anges i propositionen — i utredningen om dieselavgaser. Frågan om förgasarna kommer expertgruppen för bilavgasundersökningar

att behandla vid sina fortsatta undersökningar.

Polisen har hittills inte haft möjlighet att ägna sig åt kontroll av rök från dieselbilar vid flygande inspektion annat än i mycket begränsad omfattning. Viss kontroll har utförts av statens bilinspektion, som härvid samarbetat med polisen. Det bör framhållas att förberedelserna inför omläggningen till högertrafik och det kraftigt ökade antalet körkortsprov före omläggningen bundit personalen hos bilinspektionen i sådan omfattning att det inte funnits några möjligheter till avgaskontroller. Sedan arbetsbelastningen på körkortssidan numera lättat har bilinspektionens kontroll över dieselbilarna återupptagits, och den skall fortgå i den utsträckning som är möjlig. Det är givet att kontrollen kommer att ske i samarbete med polisen.

Slutligen vill jag starkt understryka att bilavgasproblemet bör få en snar lösning. Vi håller inom departementet en hög beredskap, och jag är beredd att så snart tillräckligt underlag föreligger föreslå de åtgärder som kan vara påkallade.

Vidare anförde:

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för det i stora drag positiva svaret på mina frågor. Sedan interpellationen framställdes, har vi ju fått den proposition som statsrådet talade om, och där är ju en hel del redovisat.

Det är naturligtvis de bekymmer vi har framför allt i storstadstrafiken vid rusningstid, när vi får långa köer, som gör att detta är ett problem även hos oss. I USA är ju problemet betydligt större, och hos oss är kanske inte problemet så förfärligt stort. Men det är dock ett problem och det är ett problem ur flera synpunkter. Det är en trafik-

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom motoravgaser

säkerhetsfråga, det är en hälsovårdsfråga, men det är också en fråga om nedsmutsning av övriga trafikanter och ekonomisk skadegörelse på det viset. Slutligen är det också ett trivselproblem. Det är ju lukter som alstras av bilarna och som man rimligtvis borde försöka göra något för att eliminera.

I propositionen föreslår kommunikationsministern en del åtgärder. Där är frågan om avgasrörens riktning diskuterad. Den lösning som därvidlag skisseras är jag helt nöjd med. Vidare är ju frågan om vevhusavgaserna upplärd, och i det avseendet är väl heller ingenting annat än att tacksamt göra statsrådets förslag till föremål för beslut.

Beträffande tomgångskörning har vi ju sedan ett år haft rent lokala regler i Stockholms stad. Det är väl den enda lokala regel som har funnits. Där har man sagt att tomgångskörning icke bör ske längre än tre minuter. Man har maximerat tiden på förslag av hälsovårdsnämnden i Stockholms stad. Bestämmelsen har tagits in i ordningsstadgan, vilket innebär, att polisen har skyldighet att se till att regeln efterlevs. Såsom redovisas i propositionen nr 166 är emellertid problemet relativt komplicerat. Man har framhållit att exempelvis ett aggregat som används för uppvärmning av bil är hänvisat till körning på tomgång, och man har konstaterat, att aggregatet är olämpligt för framtiden. I och för sig kan man ju säga att det är ett riktigt konstaterande. Det är väl bara frågan om det inte är på detta plan som den stora förmyndelsen ligger. Jag skall emellertid inte föregripa utskottsdiskussionen och behandlingen av propositionen här i kammaren.

Jag har nu nämnt de frågor som fått en såvitt jag förstår positiv behandling, men det finns ett par problem beträffande vilka jag hade väntat få en något mer ingående redogörelse.

Jag kan börja med det stora spörsmålet som gäller renare av ångorna från avgasrören. Såvitt jag vet har ett svenskt bilbolag nu lyckats lösa detta problem rätt bra då det gäller bilar för export till USA, där regler redan är i kraft med påföljd att de som exporterar bilar dit måste rätta sig efter dessa bestämmelser. Det är tydligt att Volvo, som det här är fråga om, har kunna lösa problemet åtminstone så bra att USA finner det acceptabelt. Jag förmodar att frågan om avgasrenarna studeras av herrarna i Studsvik som herr statsrådet talade om, och vi får väl se, vilket resultat de kommer fram till och om det blir något som kan läggas till grund för framtida regler. Det är i alla fall klart att den typ av avgasrenare det här gäller blir inbyggd i de nya modellerna och att lösningen i fråga inte kommer att avse bilar som redan är i drift. Det är således endast de nya bilarna som kan utrustas med de förbättrade avgasrenarna. Problemet är självklart stort. I fjol sades det att man räknade med att kunna lösa det under en femårsperiod, men kanske vore det lämpligt med en lösning i etapper.

Jag vill sedan ta upp frågan om vissa normer för rökighet av dieselgaser, som det så vackert heter i vägverkets anvisningar. Det har tydligen funnits normer som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, numera vägverket, fastställt, varefter studsvikgruppen bearbetat dem och framlagt ett förslag som är ute på remiss, men som jag inte haft tillfälle att studera. Översynen kan bero på att vägverkets normer inte var tillfredsställande eller att de var rent av felaktiga; jag vet inte riktigt vad studsvikgruppen menat. Faktum är emellertid att det redan tidigare funnits normer, och då frågar man sig om dessa verkligen efterlevts och om efterlevnaden kontrollerats. Det är rätt väsentligt att poliserna för det första har en instruktion och att de för det andra har utbildning

Svar på interpellation ang. åtgärder till begränsning av luftföroreningar genom motoravgaser

för att kunna klara dessa problem. Visserligen skall de få hjälp av bilinspektionen, men man kan väl inte alltid ha sådana herrar ute på flygande inspektioner, och det är också möjligt att polisen behöver en viss utrustning. Jag vill därför gärna ställa den kompletterande frågan, herr statsråd, i vilken mån poliserna har instruktion, utbildning och utrustning i detta sammanhang.

Jag kommer sedan till frågan om felaktigt inställda förgasare i bensinbilar. Härvidlag tänker man kanske ofta på bilar som drivs med oljeblandad bensin. Givetvis finns det vissa normer. Ätminstone måste AB Svensk bilprovning gå efter vissa normer vid kontrollen av gamla bilar, och dessa normer undersöks för närvarande av studsviksgruppen. I och med att aktiebolaget har vissa normer borde även en viss kontroll efter dessa normer kunna ske. Jag tror att det är väsentligt liksom att man tänker på kontrollen av de regler som man fastställer i detta sammanhang. Det gäller alltså egentligen samma fråga: Har polisen här någon instruktion, någon utbildning och någon utrustning?

Ytterligare en fråga som inte har behandlats är frågan om de tillsatser av bly m. m. som görs i modern bensin. Den frågan är föremål för en internationell debatt, och det hade varit intressant att se även detta ärende redovisat i propositionen. Jag vet inte om statsrådet har några synpunkter på dessa tillsatser i bensinen.

Herr talman! Jag skall be att få tacka herr statsrådet ännu en gång, och det vore trevligt att få höra om det finns några kompletterande upplysningar om polisernas möjligheter att göra de kontroller som behövs för efterlevandet av normerna.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är naturligtvis — som ju också interpellanten gett uttryck

för — nödvändigt att man hela tiden har det tekniska underlaget för alla de olika bedömningar som måste ske i dessa sammanhang.

Jag vill när det gäller övervakningsfrågan säga att vad dieselgaserna beträffar så tar man upp den frågan i den delutredning från ledningsgruppens sida som vi nu har fått beträffande just de problemen. När det gäller övervakningen över huvud taget är det självklart att vi kommer att stå inför bekymret att få de personella resurserna att räcka till för de uppgifter som vi önskar få utförda. Men självfallet diskuteras frågorna om instruktionen, om utbildningen, om de medel som skall stå till förfogande för dem som skall sköta övervakningen i anslutning till de utredningsförslag som nu delvis ligger på bordet och som vi hoppas kunna få fram, när det gäller bensinsidan, någon gång under våren nästa år. I varje fall hoppas man det inom utredningen. Där tar man självfallet när det gäller bensinsidan också upp den fråga som herr Bengtson berörde om de felaktigt inställda förgasarna.

Om jag sammanfattningsvis skall säga något om hela detta arbete, så vågar jag påstå att arbetet med denna viktiga fråga har fått en flygande start och bedrivits oerhört intensivt, inte minst inom ledningsgruppen. Från departementets sida följer vi dessa utredningar noga och nära samt är beredda att lägga fram förslag till åtgärder så snabbt som det över huvud taget är möjligt sedan vi fått fram det tekniska underlag som utredarna skall bestå oss med.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag ber att få upprepa mitt tack ännu en gång och också säga att jag tycker det är trevligt att debattera med den nye kommunikationsministern.

Sedan vill jag för ett ögonblick återgå till det som jag började med, nämligen

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

konstaterandet att det är trafikköerna i våra storstäder som konstituerar problemet, och jag vill uttrycka förhoppningen att en snabbare utveckling på det tekniska området skall ingå som ett led i arbetet på att åstadkomma en förbättring. Jag noterar att det kanske något olyckliga yttrande, som fälldes från luftvårdsnämnden om att frågan om avgasrenarna skulle kunna klaras inom fem år, har full täckning i så måtto att man räknar med att klara den tidigare, och det är jag glad för.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Källstad har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet vilka åtgärder som planeras för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Göteborgs stadskollegium inkom i augusti 1966 till ecklesiastikdepartementet med en skrivelse i vilken man tog upp vissa problem rörande samarbetet mellan arkeologiska museet och universitetet i fråga om undervisningen i nordisk och jämförande fornkunskap. Denna skrivelse remitterades till universitetskanslersämbetet, som i sitt utlåtande i oktober 1966 framhöll att ämbetet uppmärksammat ifrågasvarande problem och hade för avsikt att senare återkomma i ärendet.

I maj innevarande år hemställde ämbetet att ett ordinarie universitetslektor

rat skulle inrättas i ämnet fr. o. m. budgetåret 1967/68. Enligt de principer som numera tillämpas vid inrättande av statligt reglerade tjänster har Kungl. Maj:t bemyndigande att utan riksdagens hörande ordinarie sätta extra universitetslektorat i de ämnen som disponerar underlaget för en sådan tjänst, dvs. sammanlagt minst 396 lektorstimmar. Däremot inrättas Kungl. Maj:t inte ordinarie universitetslektorat i de fall då antalet lektorstimmar understiger 396. Med utgångspunkt i uppgifter från universitetskanslersämbetet i maj i år har underlaget i berörda ämne för budgetåret 1967/68 beräknats motsvara cirka 250 lektorstimmar.

Frågan om inrättande av ett ordinarie universitetslektorat i ämnet till kommande läsår prövas i samband med det pågående budgetarbetet. Jag är därför inte beredd att nu redovisa något ställningstagande till herr Källstads fråga. Jag vill däremot erinra om möjligheten för konsistoriet att enligt gällande bestämmelser inrätta extra universitetslektorat, som — beroende på det aktuella undervisningsunderlaget — förenas med heltids- eller halvtidstjänstgöring.

Vidare anförde:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka statsrådet Moberg för svaret på min interpellation. Statsrådet Mobergs historie-skrivning i denna fråga börjar med augusti 1966, men i verkligheten går historien tillbaka till den 14 januari samma år. Det var då institutionen för nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet skrev till universitetet i frågan och framhöll att undervisningen i detta ämne sedan gammalt är baserad på en samverkan mellan universitetet och Göteborgs arkeologiska museum och att museichefen innehar en personlig professur.

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

Det framhölls i den skrivelsen att den med professuren förenade undervisningsskyldigheten är 25 timmar årligen. Sedan organisationsplanen fastställts har emellertid den faktiska undervisningen i ämnet uppgått till i medeltal 350 timmar, varav drygt 80 professors-timmar. Av lektors- och övrig undervisning bestrids mer än 120 timmar av tjänstemän vid museet, framhölls det i institutionens petita för budgetåret 1967/68, när man skrev den 14 januari 1966. Samtidigt anfördes att en utväg att bevara undervisningen vore att inrätta en befattning som universitetslektor med uppgift att också vara studierektor.

I februari 1966 kom i skrivelse till universitetskanslersämbetet Göteborgs universitets tillstyrkan av förslaget om inrättande av ett ordinarie universitetslektorat. Svenska museimannaföreningens facksektion skrev i maj 1966 till Konungen och hemställde att en befattning inrättades vid universitetet för en ordinarie universitetslektor med docentkompetens.

Sedan är vi framme vid den skrivelse som statsrådet Moberg nu antyder, nämligen Göteborgs stadskollegiums skrivelse till Konungen den 24 augusti. Där framhåller man det intresse som föreligger från såväl stadens som universitetets sida, att samverkan mellan akademisk undervisning, forskning och museiverksamhet även i fortsättningen skall kunna upprätthållas i Göteborg. Behovet borde, menade man, tillgodoses genom statliga åtgärder.

Så kommer UKÄ:s skrivelse till Kungl. Maj:t av den 17 oktober 1966, som statsrådet Moberg också nämner i sitt svar. Men den är ju mycket mera negativ än som framgår av vad statsrådet säger. Det heter nämligen i UKÄ:s skrivelse, att man hade »funnit sig icke nu böra föreslå inrättandet av ett ordinarie universitetslektorat». Vidare sägs det att man »har för avsikt att överväga

möjliga åtgärder och återkomma i ärendet».

Hela frågan fortsätter sedan i skrivelse efter skrivelse. Det är institutionen som i januari i år skriver till universitetet och framför samma krav. Det är de filosofiska fakulteternas studentförening som likaledes i januari föreslår inrättandet av ett ordinarie universitetslektorat. I februari skriver universitetet till UKÄ och säger, att »undervisningen i nordisk och jämförande fornkunskap till största delen måste läggas ned fr. o. m. nästa läsår» samt att »behovet av en ordinarie universitetslektor i nordisk och jämförande fornkunskap har i denna för ämnet katastrofartade situation ryckt fram i allra första ledet av sektionens önskemål». Det fortsätter i mars med att institutionen gör en ny hemställan till universitetet. Filosofiska fakulteternas studentförening, likaledes i mars, och Göteborgs universitet, i april, skriver till UKÄ och framhåller på nytt vikten av att detta lektorat inrättas.

Så är vi framme vid maj i år. Då har någonting inträffat — universitetskanslern har nämligen besökt Göteborg och tydligen insett att här behöver ske något. I UKÄ:s skrivelse till Konungen den 16 maj, som också nämnes i statsrådet Mobergs svar, heter det: »UKÄ har nu åter prövat frågan om undervisningssituationen i nordisk och jämförande fornkunskap i Göteborg och därvid kommit till den uppfattningen, att ett ordinarie lektorat i ämnet bör inrättas från och med budgetåret 1967/68.» Detta innebär alltså en ändrad inställning från UKÄ:s sida.

I september sänder filosofiska fakulteternas studentförening en mycket viktig skrivelse till Kungl. Maj:t. Där poängterar man att undervisningen inställts till följd av det som har ägt rum. Föreningen vill »kraftigt understryka de svårigheter denna situation medför dels för dem som studerar eller avser att studera i ämnet och dels för de stu-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

derande som utbildar sig till museimän vid Göteborgs universitet. De sistnämnda drabbas hårt — särskilt om de befinner sig i slutet av sin studiegång, ty de har då ofta etablerat en viss yrkeskontakt med olika museer. Om de tvingas att avsluta sin utbildning på en annan studieort, bryts denna kontakt, som är mycket viktig för slutfasen av deras utbildning och inledningen av deras yrkesverksamhet.»

Det heter vidare i skrivelsen att trots att man på ett tidigt stadium hade aviserat att undervisningen skulle kunna komma att inställas, har inte mindre än ett 20-tal studerande vid terminsstarten anmält sitt intresse. Studentföreningen vill också påpeka »att licentiat- och doktorandstudiet successivt kommer att försvinna, om lågstadiundervisningen kommer att inställas för en längre tidsperiod. Därigenom skulle den särpräglade forskningsinriktningen, som institutionen representerar, mycket kraftigt reduceras och på lång sikt helt upphöra.» Slutligen heter det i skrivelsen att västsvenska arkeologiska fyndplatser hotas av urbaniseringen och skulle förbli outgrävda, varigenom betydelsefulla kunskaper skulle gå förlorade.

I september i år sände studentföreningen en skrivelse till UKÄ. Den 22 september i år konstaterade institutionen: »Under hänvisning till gällande bestämmelser får institutionen härmed vördsamt anmäla att den sedan den 14 januari 1966 förutsedda situationen nu inträtt och att grundundervisningen i nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet måst nedläggas på grund av brist på lärarkrafter.»

Om man sedan går till universitetskanslersämbetets petita, s. 37, får vi veta att med tanke på planerade utredningar och pågående sådana är ämbetet inte berett att framlägga en preciserad femårsplan. För budgetåren 1968/69

och 1969/70 begränsar sig UKÄ till att föreslå två högre tjänster per år.

Går vi till s. 113, får vi beträffande ordinarie universitetslektorat veta att nuläget betyder att 62 lektorat finns inom humanistiska fakulteten, att lärosätena begärt ytterligare 53 och att de inkluderar ordinariesättningar, att universitetskanslersämbetet å sin sida föreslår tre, att de inte omfattar några ordinariesättningar men att förslag här- om avges i särskild skrivelse.

Nu fick vi ju den 11 november i år i en insändare i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning från UKÄ:s pressombudsman, Bengt Hultin, veta att den skrivelse, som omnämnes i petita, torde sändas till Kungl. Maj:t inom den närmaste tiden. Universitetskanslersämbetet avser att i denna skrivelse på nytt ta upp frågan om lektorat. Detta skrevs den 9 november och i dag är vi framme vid den 1 december. Frågan är alltså om denna skrivelse från universitetskanslersämbetet nu har kommit eklestistikdepartementet till handa, eftersom det nämndes att det skulle ske inom den närmaste tiden.

Statsrådet Moberg uppehåller sig mycket vid timantalet 396. Det är ett argument för att här tydligen inte kan bli någon ordinarie tjänst. Jag har emellertid i mina händer en skrivelse från professor Carl-Axel Moberg av den 14 januari 1966, vari han säger: »För den föreslagna befattningen kan därför enligt nu gällande bestämmelser beräknas följande underlag:

lektorsundervisning	101,5 timmar	
professorsundervisning	172	»
nedsättning på grund av uppdrag såsom studie- rektor	99	»
		<hr/>
		372,5 timmar»

Det fattas alltså ungefär 24 timmar. Därefter fortsätter professor Moberg:

Svar på interpellation ang. åtgärder för att trygga undervisningen i ämnet nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet

»Erforderligt antal 396 timmar kan uppnås dels genom en i och för sig även av andra skäl önskvärd omläggning av viss övrig undervisning till lektorsundervisning, dels genom medverkan i orienteringsundervisning; allt utan överskridande av gällande organisationsplans kostnadsram.»

Alltså redan den 14 januari 1966 har professor Carl-Axel Moberg varit inne på hela frågan om timantalet och därvid framlagt synpunkter som, såvitt jag kan förstå, innebär att det skulle vara möjligt att få till stånd en ordinarie lektorstjänst.

Det är heller inte — som statsrådet Moberg säger — fråga om att man kommer till rätta med problemet med ett extra lektorat. Det är man inte hjälpt med. Frågan gäller inte ett s. k. automatiskt inrättande efter reglerna av ett extra lektorat. Ett sådant kan över huvud taget inte lösa problemet, utan det måste vara fråga om ett ordinarie lektorat.

Universitetsfolk måste nu meddela studenterna att de inte får studera. Jag konstaterar då att arkeologiprofessor Moberg nu kanske får hoppas på statsrådet Moberg i fråga om en lösning av denna fråga.

Slutligen, herr talman, skulle jag i anslutning till vad museimännen har konstaterat, vilja säga att de studerande i nordisk och jämförande fornkunskap vid Göteborgs universitet bjuds särskilt goda tillfällen att jämsides med de rent teoretiska studierna öva museal verksamhet, grävningsteknik och varje form av tillämpad fornminnesvård.

Göteborgsområdet är nämligen rikt på fornlämningar, och den inom området snabba samhällsodaningen nödvändiggör årliga utgrävningar och andra fornminnesvårdande ingripanden. Det finns således inom området ett rikt studiematerial av synnerligt värde för blivande yrkesmän, och det är en obestridlig fördel att de studerande tidigt

blir medvetna om hur kunskaperna också kan nyttiggöras i samhällskeendet. Även ur den synpunkten anser jag det vara ytterst värdefullt att vi efter flera års arbete med denna fråga når ett positivt resultat.

Statsrådet Moberg hänvisar nu till pågående budgetarbete, och jag hoppas att det arbetet leder fram till de resultat jag här uttryckt önskemål om.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag är den förste att beklaga att det varit omöjligt att organisera undervisningen i det ämne vi här diskuterar, men vi har vissa allmänna regler som måste följas och jag har här antytt vilka regler som i detta speciella fall är väsentliga. Vi kan inte — och jag är glad för att herr Källstad inte opponerade mot det — inrätta ordinarie universitetslektorat om det nödiga underlaget saknas. Och enligt gällande regler var det underlag som förelåg för innevarande läsår 250 lektorstimmar, det hävdar jag fortfarande. Professor Mobergs uppgifter, som återgavs här från talarstolen, är förmodligen framräknade enligt en annan metod än den som skall användas för detta liksom för alla andra ämnen.

Jag beklagar också att man i Göteborg inte har ansett sig kunna anlita annan typ av lärare i detta ämne än ordinarie. I många andra ämnen har det gått att pussla ihop det och få igång undervisningen med tillämpande av det generösa regelsystem som riksdagen beslutat om i frågor av detta slag. Det är beklagligt att man inte lyckats med det i Göteborg.

Vad sedan den skrivelse beträffar som herr Källstad efterlyste, så har den ännu inte inkommit till departementet, men vi hyser gott hopp om att få den, så att vi kan utnyttja den vid vårt slutliga ställningstagande i budgetarbetet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. socionom-
studerandes ekonomiska ersättning
under praktikutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet om en omprövning övervägs beträffande reglerna för ekonomisk ersättning åt studerande vid socialhögskolorna under praktikutbildning och om förslag till åtgärder kan väntas i den riktning som Socialhögskolornas studentkårers organisation uttalat sig för. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Av den sammanlagt ettåriga studiepraktiken under socionomutbildningen skall de båda första praktikperioderna om vardera fem månader utgöras av handledd praktikutbildning. Endast den tredje avslutande praktikperioden om två månader avses utnyttjad för vika-riatstjänstgöring o. d.

Frågan om den ekonomiska situationen för praktikanter från socialhögskolorna behandlades i prop. 1965:155 (bil. 6 s. 55). Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet erinrade därvid om att de båda första praktikperioderna omfattas av studiemedelssystemet och att extra studiemedel kan tilldelas studerande, om synnerliga skäl föreligger. Någon särskild ersättning därutöver borde enligt departementschefen inte utgå till praktikanterna. Av propositionen framgår vidare att även kommunförbunden konstaterat att studiepraktiken borde betraktas som utbildning, under vilken de studerandes levnadskostnader skall bestridas av studiemedel. Statsutskottet framhöll i sitt utlåtande nr 187 över nämnda proposition angelägenheten av att enhetliga principer tillämpas för ersättning vid praktiktjänstgöring inom skilda utbildningsområden.

Socialhögskolornas studentkårers organisation har i en skrivelse föreslagit en rad åtgärder beträffande studiepraktiken, bl. a. att ersättning skall utgå till de studerande vid socialhögskolorna under hela praktiktiden. Ärendet har remitterats till bl. a. centrala studiehjälpsnämnden med begäran om utlåtande i frågor av studiesocial karaktär. I samband därmed har nämnden fått i uppdrag att redovisa gällande regler för studiefinansiering under studiepraktik vid andra utbildningslinjer med inbyggd praktikutbildning. Därjämte skall nämnden — mot bakgrund av bl. a. statsutskottets nyss refererade utlåtande och med utgångspunkt i nämnda redovisning — pröva de i ärendet framlagda förslagen i ett vidare sammanhang.

Vidare anförde:

Herr **JANSSON** (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min interpellation. Utgångspunkten för denna var att de socionomstuderande efter år 1965 fått vidkännas försämrade förhållanden under sin praktikutbildning.

Jag vill konstatera att statsrådet egentligen inte svarar på den första delen av min fråga. Jag har frågat om man överväger en omprövning av reglerna för ekonomisk ersättning åt de studerande under praktikutbildningen. Statsrådet utlovar ingen omprövning utan använder en mindre förpliktande formulering — att »pröva de i ärendet framlagda förslagen i ett vidare sammanhang» — med hänvisning till vissa utredningar som pågår.

Till den andra delen av min fråga, om man överväger att lägga fram förslag till åtgärder i den riktning som Socialhögskolornas studentkårers organisation uttalat sig för, tar statsrådet inte ställning. Det är självfallet ingen formell anmärkning mot svaret som jag med det anförda vill göra. Jag vill bara påpeka att ett ställningstagande i själva verket undvikes. Jag kan hålla med om

Svar på interpellation ang. socionomstuderandes ekonomiska ersättning under praktikutbildning

att löftet om prövning kan vara ett i och för sig godtagbart motiv för att undvika ett ställningstagande i detta avseende. Jag vill emellertid säga ett par ord i sakfrågan.

Vi vet ju vad de socionomstuderande för närvarande får i ersättning och även vilka anspråk de reser. Personligen tycker jag att det inte längre är så mycket att utreda. Vi vet att praktikanterna gör nytta genom den utbildning de redan har när de kommer ut i praktiktjänstgöring. De har en grundkurs på minst ett år och har ofta även längre utbildning. Kommunerna får på detta sätt en icke avlönad arbetskraft.

Genom att de socionomstuderande inte får ersättning kan de visserligen ställa större krav på handledning under praktikutbildningen och känna sig mindre förpliktade att utgöra arbetskraft, men jag tycker inte att detta är ett riktigt sätt att se på saken.

Det händer, såsom statsrådet vet, att man till socialpraktik också tar ut sådana som inte gått igenom socialhögskolan utan som har fått sin utbildning på olika områden av det praktiska livet. Det är enligt min mening en riktig princip, och de som kommer direkt från det praktiska livet får ofta, i varje fall i Stockholm, en lön på 500—700 kronor i månaden. Det skapar dock en besvärlig situation.

En grupp praktikanter med gedigen grundutbildning får inte ett öre i praktikersättning, även om de erhåller studiebidrag som utgår med högst 175 kronor i månaden. Resten av deras studiemedel är återbetalningspliktiga studielån, av vilka en viss procent kan avskrivs om sociala skäl talar för detta. Den socionomstuderandes ekonomiska bas utgörs alltså till helt övervägande del av statligt studielån, pengar vilka den studerande inte får till skänks utan för vilka han sätter sig i skuld.

Den andra gruppen som kommer direkt från det praktiska livet till social-

praktik får en lön, om även inte en hög sådan.

Jag har tagit upp frågan för det första därför att det här föreligger en uppenbar orättvisa, för det andra därför att kommunerna kommer att uppfattas som dåliga arbetsgivare. Detta blir på lång sikt ett minus ur rekryteringssynpunkt därför att andra med framgång kan konkurrera om socionomerna.

I nr 13 för i år av Socionomförbundets tidskrift redovisas en rad argument ur ett yttrande från samarbetsnämnden för socialhögskolorna över en skrivelse från Socialhögskolornas studentkårers organisation rörande vissa förbättringar i socionompraktiken m. m., som överlämnats till ecklesiastikministern. Jag skall inte uppta tiden med många hänvisningar, men jag tillåter mig att citera ett avsnitt där samarbetsnämnden, efter att ha gått igenom de måhända tyngst vägande argumenten, anför ytterligare några argument. Det heter: »Innan praktikersättningen slopades utgick ersättning med varierande belopp. En viss standardisering hade emellertid uppnåtts, bl. a. inom den kommunala socialvården. Under nuvarande förhållanden är endast statliga institutioner bundna av statsmakternas beslut. För övriga huvudmän är det fråga om en rekommendation. Det betyder att praktikinstitutioner i princip kan betala arvode. En del kommuner gör detta, trots kommunförbundens ställningstagande. Andra kringgår rekommendationen genom att ge vissa naturaförmåner i form av fri bostad, billig mat på ålderdomshem osv. De privata företagen är inte alls bundna. En del av dem, bl. a. PARÅdet, betalar ett icke obetydligt arvode för att slippa göra skillnad på socionompraktikanter och övriga praktikanter som man har samtidigt, t. ex. från universitet och handelshögskola. Socialhögskolorna står ibland i valet mellan att avstå från en bra praktikplats därför att man här betalar arvode eller

Svar på interpellation ang. socionomstuderandes ekonomiska ersättning under praktikutbildning

att bryta lojaliteten med statsmakternas principiella ställningstagande. Man kan således säga att man idag, tvärtemot statsmakternas och kommunförbundens intentioner, är tillbaka i en situation med viss oenhetlighet ifråga om praktikersättningarna. Detta upplevs som en orättvisa av de studerande och som förvirrande av handledare och praktikinstitutioner. Från utbildningssynpunkt är situationen otillfredsställande.»

Jag kan helt ansluta mig till dessa synpunkter — jag tycker att beskrivningen är riktig. Socialhögskolorna intar en särställning bland landets högskolor därigenom att de inte tar in bara studenter utan ofta även något äldre människor med stor erfarenhet, som omedelbart när de kommer ut i praktiken är mycket bra arbetskraft. Dessa personer är ofta familjeförsörjare.

Att jag tagit upp detta med den ekonomiska ersättningen som ett delproblem får inte uppfattas på det sättet att jag är kritisk mot att socialhögskolornas rekryteringsbas har så att säga två plan. Det är härvidlag en växelverkan för det första mellan teori och praktik i utbildningen, för det andra mellan rekryteringen av personer med övervägande teoretisk och personer med övervägande praktisk utbildning. Jag anser att denna inriktning av rekryteringen är alldeles riktig.

De svårigheter jag pekat på skulle egentligen inte finnas om vi hade gått in för studielön. Denna princip bör man enligt min mening inte släppa ur sikte, utan den är den rimligaste — även om man på arbetsmarknaden kan tycka sig finna argument för att det är mycket svårt att tillämpa principen nu. Jag anser att studielön är den enda riktiga principen, och den blir inte sämre därför att den är en socialistisk princip.

Jag vill beröra ytterligare en negativ sida av den nuvarande ordningen. Den innebär att många måste förlägga sin praktikutbildning nära hemorten av

ekonomiska skäl — för att slippa dubbel bosättning, långa resor, extra matkostnader o. s. v. — även om det ur utbildningssynpunkt hade varit bättre att placera sig mycket långt från hemmet under praktiktiden.

Jag vill i och för sig inte avkräva statsrådet ytterligare besked utöver vad som är givet i interpellationssvaret, men jag önskar att vi skall få en generell praktikersättning. Jag skulle faktiskt också vilja ställa två frågor för att skapa förutsättningar för ökad klarhet i den fortsatta debatten.

För det första: Är statsrådet ense med mig om att den nuvarande ordningen är otillfredsställande och orättvis?

För det andra: När nu löftet om provning givits, får jag uppfatta det så att provningen kan göras relativt snabbt?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag vill först erinra om att när socionomutbildningen lades om för några år sedan var ett huvudskäl till omläggningen att den tidigare ordningen med förpraktik — som alltså ägde rum innan studierna påbörjades — ansågs mindre lyckad. Då var nämligen själva praktiken inte i tillräcklig utsträckning inriktad på att förbereda eleverna för deras kommande studier. Reformen — om vilken vi alla var ense — innebar ett slopande av förpraktiken och i stället lades ett praktikår in under studietiden som en del av studierna. Reformen innebar alltså att praktiken inte är arbete utan studier.

Detta är en principiell nyhet. Därför har vi hållit så hårt på att praktiken — som alltså ingår i studierna — skall falla under de bestämmelser som gäller på det studiesociala området. Nu säger herr Jansson — och många före honom har sagt detsamma — att detta system inte fallit ut riktigt som man hade hoppats. Det är självklart att även jag har den uppfattningen — vilket framgår av

Svar på interpellation ang. socionomstuderandes ekonomiska ersättning under praktikutbildning

svaret — att nuvarande ordning inte är helt tillfredsställande.

Vi får fundera litet på dessa frågor, men en dylik prövning kan — som jag säger i svaret — inte begränsas just till denna grupps problem. Det finns mängder av utbildningar av postgymnasial karaktär som har praktik inlagd i utbildningen, och vi kan inte göra någon skillnad mellan socionomer och andra grupper. Detta problem är stort och måste ses i större sammanhang. Jag kan i dag inte ge någon upplysning om hur snabbt centrala studiehjälpnämnden kan arbeta på den punkten.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för de kompletterande synpunkterna. Jag är helt överens med statsrådet om att den här avsedda praktiken i första hand skall betraktas som studier och inte som arbete, men eftersom den kan sägas vara både-och borde vi inte ha en sådan differens i fråga om ersättningen som vi nu har. Ingen av oss blundar ju för denna grupps svårigheter.

När statsrådet säger att vi får fundera på detta och att frågan inte kan begränsas till socionomerna, vill jag anföra att jag i det fallet inte har några anspråk på begränsning. Men jag har *ett* anspråk, nämligen att var en förändring än vidtas måste den vara till det bättre för dem den gäller.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs den av herr *Svensson* i Kungälv (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående tullpreferenser för u-länderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 177, i anledning av motion om statsbidrag för anordnande av skyddsrum m. m.,

nr 178, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om fortifikationsförvaltningens anlåtande av visst konsultföretag,

nr 179, i anledning av motioner om ökad samhällsekonomisk forskning,

nr 180, i anledning av motioner om utökad cancerforskning,

nr 181, i anledning av motion angående utbildning i Sverige av personal för behandling av skelögda barn,

nr 182, i anledning av motioner om inrättande av professurer i personaladministration vid de tekniska högskolorna,

nr 183, i anledning av motioner om inrättande av ytterligare en juridisk fakultet,

nr 184, i anledning av motioner om ytterligare utbildning av tandläkare,

nr 185, i anledning av motioner om förlängning av förordnande som docent,

nr 186, i anledning av motioner om en beredskapsplan för samordning av transportresurserna i Norrland,

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt omorganisation av televerket, m. m.,

nr 188, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om televerkets bostäder i Ny-näshamn, och

nr 189, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om redovisningen av förskott till vissa plankostnader;

bankoutskottets utlåtande nr 58, i anledning av motion angående tillhandahållande av riksdagstryck m. m. till bibliotek;

första lagutskottet utlåtanden:

nr 60 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om

ändring i föräldrabalken m. m. jämte motioner i ämnet,

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt,

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246); och

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 9 juni 1967 (nr 537) angående ändring i lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 24 § 1 mom. och 39 § civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74), och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med anledning av sammanslagning av medicinalstyrelsen, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd och socialstyrelsen;

tredje lagutskottets utlåtande nr 57, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående begränsad giltighetstid för lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område samt ändrad lydelse av 1 och 1 a §§ samma lag, dels motioner i ämnet, dels ock motioner om tillämpning av ensittarlagen på kronans mark; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av motioner om utredning angående samhällets kulturpolitiska uppgifter, och

nr 58, i anledning av motion om en allsidig kulturutredning.

§ 13

Anmälades och godkändes statsutskot-

tets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 351, i anledning av riksdagens år 1966 församlade revisorers berättelse över verkställd granskning av statsverket, i vad berättelsen hänvisats till statsutskottet;

nr 352, i anledning av riksdagens år 1966 församlade revisorers berättelse, i vad avser organisationsföredragandenas verksamhet samt arbetstidskontroll och effektivitetsmätning inom statsförvaltningen, jämte motioner;

nr 353, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om statlig representation;

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner;

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen av vissa tjänster m. m.;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 357, i anledning av motion angående Dansmuseets lokal- och personalförhållanden;

nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stiftelse för utgivning av en informationstidskrift för invandrare;

nr 359, i anledning av motioner om en plan för den kriminologiska forskningens utbyggnad; och

nr 360, i anledning av motioner om sociologisk forskning rörande sambandet mellan inställning till etiska och religiösa normer samt ungdomskriminalitet.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 13.01.

In fidem

Sune K. Johansson